

stalnipostav

tiflološki muzej

Projekt Uređenja i adaptacije Tiflološkog muzeja u cjelosti je financiran sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 654325.

ISBN 978-953-7287-02-3

tiflološkimuzej

katalog stalnog postava / permanent exhibition catalogue

Izdavač / Publisher: Tiflološki muzej **Za izdavača / For the Publisher:** Željka Bosnar Salihagić
Urednica kataloga / Catalogue Editor: Željka Bosnar Salihagić **Autori tekstova / Texts by:** Željka
Bosnar Salihagić, Nevenka Ćosić, Nina Sivec, Željka Sušić, Davor Šiftar, Lucija Šoda i Morana Vouk
Lektura / Croatia language advisor: Mirko Peti **Prijevod na engleski / English translation:** Centar
stranih jezika West End **Grafička priprema / Pre Press:** Novena d.o.o. **Fotografije / Photography:**
Davor Šiftar **Tisak / Printed by:** Stega tisak d.o.o. **Naklada / Edition:** 1000 komada / copies

Danici Tonković i prof. dr. Franji Tonkoviću

sadržaj

UVODNO...	9
O MUZEJU...	13
PONEKA RIJEČ O KONCEPCIJI...	21
STALNI POSTAV	28
1. Izjava o poslanju	30
Cjeline postava:	
2. Tamna soba	32
3. Začeci institucionalne brige za slijepe	40
4. Svakodnevni život u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece	62
5. Razvoj pisma za slijepe	74
6. Ukorak s vremenom...	98
7. Likovni radovi slijepih autora	104
LITERATURA	122
KAKO SMO STVARALI POSTAV	124

uvodno...

...bismo zahvalili

Prije svega zahvaljujemo Ministarstvu kulture Republike Hrvatske na financiranju cjelokupnog projekta Adaptacije i uređenja Tiflološkog muzeja te Hrvatskom muzejskom vijeću na bezrezervnoj podršci muzeološkoj koncepciji i koncepciji stalnog postava.

Iako se već od 1991.g. razmišlja o novom stalnom postavu, konkretni pomaci prema stvaranju “novoga muzeja” dogodili su se 2003.g., rješavanjem pitanja statusa Muzeja kao podstanara u zgradi Hrvatskog saveza slijepih. Sljedeći pomak uslijedio je doškolovanjem dvoje stručnih djelatnika Muzeja na Katedri za muzeologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, rezultirajući stvaranjem koncepcija novog postava.

Za recenzije, pune konstruktivnih prijedloga i napisane s puno osjećaja za probleme maloga muzeja potpuno specifične problematike, zahvaljujemo prof. dr. Žarki Vujić, Željki Kolveshi, prof. dr. Tomislavu Šoli te Nikoli Albanežu.

SLIKA LIJEVO

Detalj novog stalnog postava

our thanks.....

First of all we would like to give our thanks to the Ministry of Culture of the Republic of Croatia for financing the entire project of adapting and refurbishing the Typhlological Museum, as well as to the Croatian Museum Council for their unstinting support to the project.

Although there have been certain thoughts about the new permanent exhibition ever since 1991, concrete steps towards the creation of the "new museum" were made in 2003, when Museum got its status as the sub tenant in the building owned by the Croatian Association of the Blind. Next step happened when two expert Museum employees underwent additional training at the Museology department at the Faculty of Philosophy in Zagreb, which resulted in the creation of a museological conception as well as the permanent exhibition conception.

We would also like to thank Ph.D. Žarka Vujić, Željka Kolevshi, Ph.D. Tomislav Šola and Nikola Albaneže for their constructive reviews, written with a great sense of awareness for the problems of a small museum with such a specific issue.

Additionally, we would like to thank two members of our Board, Ms Sanja Frajtag, the directress of the Croatian Library for the Blind, and Ms Ankica Pandžić, the directress of the Croatian History Museum - for the kindness, advice and time they have so generously given us.

Our thanks also go to the Croatian Association of the Blind, Croatian Library for the Blind and the Croatian Conservation Institute - though their advice were given enroute they were not less significant for that matter. We also thank the "Vinko Bek" Institute for Education for their contribution in the process of making the film "One day at the National Institute for the Education of Blind Children".

Finally, although not less important, we would like to thank all of those we have mentioned in the Masthead of this catalogue, and those we haven't mentioned and who make us a museum Σ our visitors, partners, admirers, donors... (Ž.B.S.)

Zahvaljujemo na susretljivosti, savjetima i vremenu članicama našeg Upravnog vijeća ravnateljici Hrvatske knjižnice za slijepe Sanji Frajtag i ravnateljici Hrvatskog povijesnog muzeja Ankici Pandžić.

SLIKA DESNO
Detalj novog stalnog postava

Za sve savjete dane u hodu, no vrlo značajne, zahvaljujemo Hrvatskom savezu slijepih, Hrvatskoj knjižnici za slijepe te Hrvatskom restauratorskom zavodu. Hvala i Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“ za doprinos pri snimanju filma "Jedan dan u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece".

I na kraju, ne manje važno, hvala svima koje smo spomenuli u impresumima ovog kataloga te onima koje nismo spomenuli, a bez kojih ne bismo bili muzej, našim posjetiteljima, suradnicima, štovateljima, darovateljima...

Željka Bosnar Salihagić
Ravnateljica Tiflološkog muzeja

o muzeju...

Mladi pučki učitelj Bek¹ je 1888.g. počeo sakupljati predmete za budući “Hrvatski sljepački muzej” koji je, prema svojim kazivanjima, osnovao 1890.g.,² čemu je prethodio njegov posjet Beču, tamošnjim zavodima za slijepe i tiflološkom muzeju.³ Svoju privatnu zbirku predmeta i knjižne građe nazivao je muzejom prema dugoj, stoljetnoj tradiciji u kojoj su razni sakupljači svoje zbirke tako nazivali, iako je potpuno jasno da ona Σ u suvremenom smislu riječi muzej, koji podrazumjeva ustanovu $\square$ to nije mogla biti bez prostora, osoblja i državnog blagoslova. Odakle ovakva odlučnost, motiv i snaga ovom zanesenjaku, jednom od naših prvih učitelja slijepih koji je, na ovom našem prostoru, osnovao prvu školu za slijepu

1 Vinko Bek (Podgajci na Dravi, 1862. - Zagreb, 1935.)

2 Vrlo često Bek je svoju privatnu zbirku predmeta i knjižne građe, u stručnim časopisima s kraja 19.st., nazivao “Hrvatskim sljepačkim muzejom” te time unio pomutnju u povijesno određivanje vremena osnutka Tiflološkog muzeja, slijednika “Hrvatskog sljepačkog muzeja”.

3 “Museum des Blindenwesens” nalazio se u sklopu Odgojnog instituta za slijepe u Beču kojeg je osnovao znameniti Johann Wilhelm Klein.

about the museum...

Young public teacher Bek¹ in 1888 began collecting items for the future “Croatian museum for blind people” that he, according to him, established in 1890², preceded by his visit to Vienna and to its institutions for blind people and the typhological museum.³ Why did he call his private collection of items and literature a museum, despite the fact it couldn't have been one without appropriate premises, personnel and authority approval? Where did this enthusiast draw his determination and driving force from, being one of our first teachers of blind people who, in our area, managed to establish the first school for blind children⁴, edited first magazines covering special education issues⁵, was systematically and selectively collecting, exploring and displaying ⁶ items that were to find their position after more than 60 years, but indeed in the Museum to which he had personally laid the foundations? Along passed people with less sensitivity, without vision and feeling about the position of this area in Croatian heritage.

And then all of a sudden, or perhaps by a combination of circumstances, with a great deal of effort and desire to preserve Bek's collection, two young people - Danica and her blind husband prof. Franjo Tonković, Ph.D. - in 1953, the same year when our museum was founded^{7,8}, set forth to bring Bek's idea to reality and create corresponding institution. Fully aware of the contribution they had in the establishment of the Typhological museum, and knowing that we did not express enough gratitude to them in the course of their lives, we wish to do it now .

1 Vinko Bek (Podgajci na Dravi, 1862 - Zagreb, 1935)

2 In expert magazines from the end of the 19th century Bek, on many occasions, referred to his private collection of objects and literature as the “Croatian Museum for Blind People”, and thus brought confusion as for the historic determination of the foundation time of the Typhological Museum, which was in fact the successor of the “Croatian Museum for Blind People”.

3 “Museum des Blindenwesens” was a part of the Educational Institute for the Blind in Vienna, which was founded by the well-known Johann Wilhelm Klein.

4 National Institute for Education of Blind Children was founded in 1895 by the decision of the National Government in Zagreb, with great help from Izidor Kršnjavi, who was at that time head of the Department for religious affairs and education.

5 “Friend of the blind” was published from 1890 to 1892, and “Friend of the blind and the deaf-mute”, from 1893 to 1897 in Zagreb.

6 Bek exhibited objects from his collection to the public on several occasions, and the exhibitions which were a part of the Blind Section at the jubilee exhibition of the Croatian-Slavonian Economic Association in Zagreb in 1891 and Blind Section at the Millennium exhibition in Pest in 1896 are particularly worth mentioning.

7 The decision for its foundation was made at the plenary sitting of the Central Committee of SSJ which was held in Belgrade on January 18th and 19th 1953.

8 Prof.dr. Franjo Tonković attended the National Institute for Education of Blind Children, and he later worked there as a teacher, together with his wife Danica. He retired after having been a teacher at the Faculty of Special Education (today: Education and Rehabilitation Centre).

djecu,⁴ uredio prve časopise defektološke problematike⁵ te vrlo sustavno i znalalački sakupljao, istraživao i izlagao⁶ predmete koji će pronaći svoje mjesto tek za nešto više od šezdeset godina u Muzeju kojem je sam postavio vrlo čvrste temelje? Usput su prolazili ljudi s nešto manje sluha, bez vizije i osjećaja za mjesto ovoga područja u hrvatskoj baštini.

I onda sasvim slučajno ili možda spletom okolnosti, s puno truda i želje da se sačuva Bekova zbirka, te 1953.g., godine u kojoj je osnovan naš muzej,⁷ s velikim entuzijazmom krenuli su ostvarivati Bekovu zamisao, stvarati instituciju, dvoje mladih, vrijednih ljudi - Danica i njezin slijepi suprug prof.dr. Franjo Tonković.⁸ Za njihova života nismo im se uspjeli primjereno zahvaliti pa to činimo sada, potpuno svjesni značenja njihove uloge u osnutku Tiflološkog muzeja.

4 Zemaljski zavod za odgoj slijepice djece, osnovan je 1895.g. odlukom visoke Zemaljske vlade u Zagrebu, uz pomoć Izidora Kršnjavog, tadašnjeg predstojnika vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu.

5 “Slijepčev prijatelj”, izlazio je od 1890-1892.g., a “Prijatelj slijepih i gluhoonijemih”, od 1893-1897.g. u Zagrebu.

6 Bek je predmete svoje zbirke pokazao javnosti više puta, najvažnije je spomenuti izlaganje u okviru “Slijepačkog odjela” na Jubilarnoj izložbi Hrvatsko-Slavonskog gospodarskog društva u Zagrebu 1891.g. te “Slijepačkog odjela” na Milenijskoj izložbi u Pešti, 1896. g.

7 Odluka o njegovu osnivanju donesena je na plenarnom zasjedanju Centralnog vijeća SSJ, održanom u Beogradu 18. i 19. siječnja 1953. g.

8 Prof.dr. Franjo Tonković pohađao je Zemaljski zavod za odgoj slijepice djece, u kojem je kasnije radio kao profesor, zajedno sa suprugom Danicom, da bi potom svoj radni vijek završio kao profesor na Fakultetu za defektologiju, danas Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Zagrebu.

SLIKA LIJEVO

Gospodarsko - šumarska
jubilarna izložba u Zagrebu 1891.

Predmeti seljeni s lokacije na lokaciju,⁹ većim dijelom negdje putem izgubljeni, našli su svoje mjesto u prvom stalnom postavu Muzeja koji je bio smješten u Bosanskoj ulici u Zagrebu. Čekajući novi prostor, jedan od rijetkih u Hrvatskoj namjenski građen za potrebe jednog muzeja, osoblje se ekipiralo, predmeti sakupljali i 1958.g. preselili ovdje gdje su i danas - u zgradu uglovnicu, u vlasništvu Hrvatskog saveza slijepih, na uglu Šenoine i Draškovićeve ulice u Zagrebu. Svega godinu dana nakon toga otvoren je drugi stalni postav...

Ono što nas je izdiglo iz anonimnosti, šezdesetih godina prošlog stoljeća, bile su povremene izložbe Taktilne galerije Muzeja. Likovni radovi slijepih

⁹ Predmeti Bekove zbirke bili su prvotno smješteni u osnovnoj školi u Bukevju kraj Velike Gorice, u kojoj je Bek radio kao učitelj, potom u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece u Zagrebu, u kojem je nekoliko godina obnašao dužnost ravnatelja, nakon toga u Moslavini gdje je Zavod bio smješten neko vrijeme, a dijelom su ih sačuvali Bekovi nasljednici.

SLIKA LIJEVO

Arkadije Rudomino, prvi ravnatelj Tiflološkog muzeja razgledava prvi stalni postav

The items were relocated on a number of occasions;⁹ most of them were lost in transfer, until they finally settled in the first permanent exhibition of the Museum that was located in Bosanska Street in Zagreb. Awaiting the new premises, one of the rare in Croatia that was custom designed for the needs of one museum, the team was gathered, items selected and in 1958 moved here where they remained ever since - in the corner building, under ownership of the Croatian Association of Blind People, at the corner of Šenoine and Draškovićeve Street in Zagreb. It was only one year later that the second permanent exhibition was opened...

What diversified us in the 1960s were temporary exhibitions of the Tactile Gallery of the Museum. Visual art works of blind, self-taught sculptors and art works of sculptors with academic background through around 20 exhibitions were successful in attracting significant number of visitors. The distinctive feature was surely the possibility of tactile communication with exhibits, the possibility to touch them. Let us only be reminded of tactiles by Želimir Janeš, ceramics by Ljerka Njerš, medal by Zdravko Brkić, then sculpture by Vera Dajht-Kralj and Ljubomir Stahov.

It was until 1991 that visitors could see the third and permanent collection from 1976. Almost twenty years of keeping low profile until 2002 when we, headed by the new management and aware of entering the 21st century, moved on in high speed. The museum material and documentation have been revised, museum collections reorganized, status and the concept of professional museum library way devised, documentation system of the museum implemented, working places and collections modernized, textual and visual data bases created...

In European year of people with disabilities, 2003, we made a big retrospective exhibition of the most prolific blind self-taught sculptor Ivan Ferlan, who came to be the representative figure of the Museum with more than a hundred and fifty presented sculptures for his holdings. With this exhibition the Museum issued an accompanying museum catalogue in Braille and enlarged print with embossed drawings of sculptures, first of this kind in Croatia, as well as with a multimedia CD adapted to visually impaired people, which was also an innovation in Croatian publishing. In 2005, in cooperation with the Louvre Paris and their exhibits, a remarkable step forward in adaptation of the museum exhibition to disabled people was made, for which the exhibition authors, professional employees of the Museum, were awarded with the annual award of the Croatian Museum Society.

⁹ The objects from Bek's collections were stored in a primary school, in Bukevje near Velika Gorica, the school in which Bek was a teacher. Afterwards the objects were moved to the National Institute for Education of Blind Children, where Bek was the manager. Later, the objects ended up in Moslavina, where the Institute was located for a while, and partly they were kept by Bek's heirs.

We put emphasis on general special education with high consciousness of people with disabilities and their importance for realization of our program. Other museum institutions are starting to recognize us as a reference museum center for persons with disabilities.

By defining the mission of the museum, and by creating its concept and the concept of permanent exhibition of the Museum, preconditions for financing its future adaptation and decoration and its permanent exhibition have been enabled. While planning the new exhibition content and layout and museum selection policy, we are entering the new age with a new web-site and a new visual identity, aware of the fact that we are here for our visitors with whom we wish to achieve different kind of communication, more open and close.

Acknowledged in Europe, financed by the European Union, we have been networked through "Art for All" project with the leading European experts who have also been combining heritage and visually impaired people in their work. Our next step is to bring Europe to Croatia in, in physical terms not so big, but a great Museum. Our Museum is comfortable and valuable, exhibitions are distinctive, we are driven by humanity, good will, tolerance to differences and therefore open hearted. (Ž.B.S.)

samoukih kipara i umjetnički radovi kipara akademskog obrazovanja kroz dvadesetak izložbi uspjeli su privući značajan broj posjetitelja. Posebnost je svakako bila mogućnost taktilne komunikacije s predmetima, mogućnost njihova dodirivanja. Sjetimo se samo taktila Želimira Janeša, keramika Ljerke Njerš, medalja Zdravka Brkića, potom skulptura Vere Dajht-Kralj i Ljubomira Stahova.

Sve do 1991.g. posjetitelji su mogli razgledavati treći i posljednji stalni postav iz 1976.g. Desetak godina zatišja da bismo 2002.g., uz novu upravu, svjesni činjenice da se nalazimo u 21.st., punim jedrima krenuli naprijed. Revidirana je muzejska građa i dokumentacija, reorganizirane muzejske zbirke, osmišljen status i koncepcija stručne muzejske knjižnice, osmišljen i ustrojen dokumentacijski sustav muzeja, informatizirana radna mjesta, digitalizirane zbirke, kreirane tekstualne i slikovne baze podataka...

U Europskoj godini invalidnih osoba, 2003., napravili smo veliku retrospektivnu izložbu najplodonosnijeg slijepog samoukog kipara Ivana

Ferlana, koji je postao zaštitno lice Muzeja s više od stotinu i pedeset darovanih skulptura za njegov fundus. Uz ovu izložbu Muzej je izdao prvi hrvatski muzejski katalog na brajici i uvećanom tisku s reljefnim crtežima skulptura te multimedijalni CD-rom prilagođen osobama oštećena vida, također novina hrvatskoga izdavaštva. Godine 2005., u suradnji s pariškim Louvreom i njihovim eksponatima, učinjen je značajan iskorak u prilagodbi muzejske izložbe invalidnim osobama, za što su autori izložbe, stručni djelatnici Muzeja, nagrađeni godišnjom nagradom Hrvatskog muzejskog društva.

Orijentirani smo općedefektološki s visokom svješću o invalidnim osobama i njihovoj važnosti za ostvarivanje naših programa. Druge muzejske ustanove počele su nas prepoznavati kao referalni muzejski centar za osobe s invaliditetom.

Definiranjem muzejskog poslanja, stvaranjem muzeološke koncepcije i koncepcije stalnog postava Muzeja stvoreni su preduvjeti za financiranje buduće adaptacije i uređenja Muzeja te novog stalnog postava. Paralelno osmišljavajući novi postav i muzejsku politiku sabiranja, ulazimo u novo doba s novom web-stranicom i novim vizualnim identitetom, svjesni činjenice da smo ovdje zbog svojih posjetitelja s kojima želimo drugačiju komunikaciju, otvoreniju i prisniju. Prepoznati u Europi, financirani od Europske unije, povezali smo se kroz projekt „Art for all“ s vodećim europskim stručnjacima koji su u svom radu također objedinili baštinu i osobe oštećena vida. Naš sljedeći korak je dovesti Europu u Hrvatsku u ne tako velik, ali značajan Muzej. Naš je Muzej ugodan i koristan, izložbe drugačije, prožeti smo humanošću, dobrom voljom, uvažavanjem različitosti pa stoga i otvoreni za sve.

Željka Bosnar Salihagić

poneka riječ o koncepciji

Izradu Muzeološke koncepcije i koncepcije stalnog postava Tiflološkog muzeja započeli smo sa željom djelatnog spoja dvaju znanstvenih područja, edukacijsko-rehabilitacijskog i muzeološkog.

Osmišljavanje muzeološke koncepcije krenulo je od dvaju polazišta - od teorije muzeologije i od domaće pozitivne muzejske prakse. Na temelju tih postavki željeli smo oblikovati smjernice za razvoj koncepcije kao idejnog uporišta koje će dalje poslužiti svim stručnim djelatnicima Muzeja pri oblikovanju scenarija stalnog postava Muzeja. Proučavanje literature i konzultacije sa stručnjacima s Katedre za muzeologiju Filozofskog fakulteta učvrstilo je pretpostavljenu tezu: prvo je potrebno utvrditi muzeološki koncept djelovanja cijelog muzeja, a potom iz njega razviti muzeološku koncepciju njegova stalnog postava.

SLIKA LIJEVO

Detalj novog stalnog postava

concept

The creation of the concept of the Museum and the permanent exhibition of the Typhlological Museum was initiated with a desire to unite two scientific areas: education-rehabilitation and the museum related area.

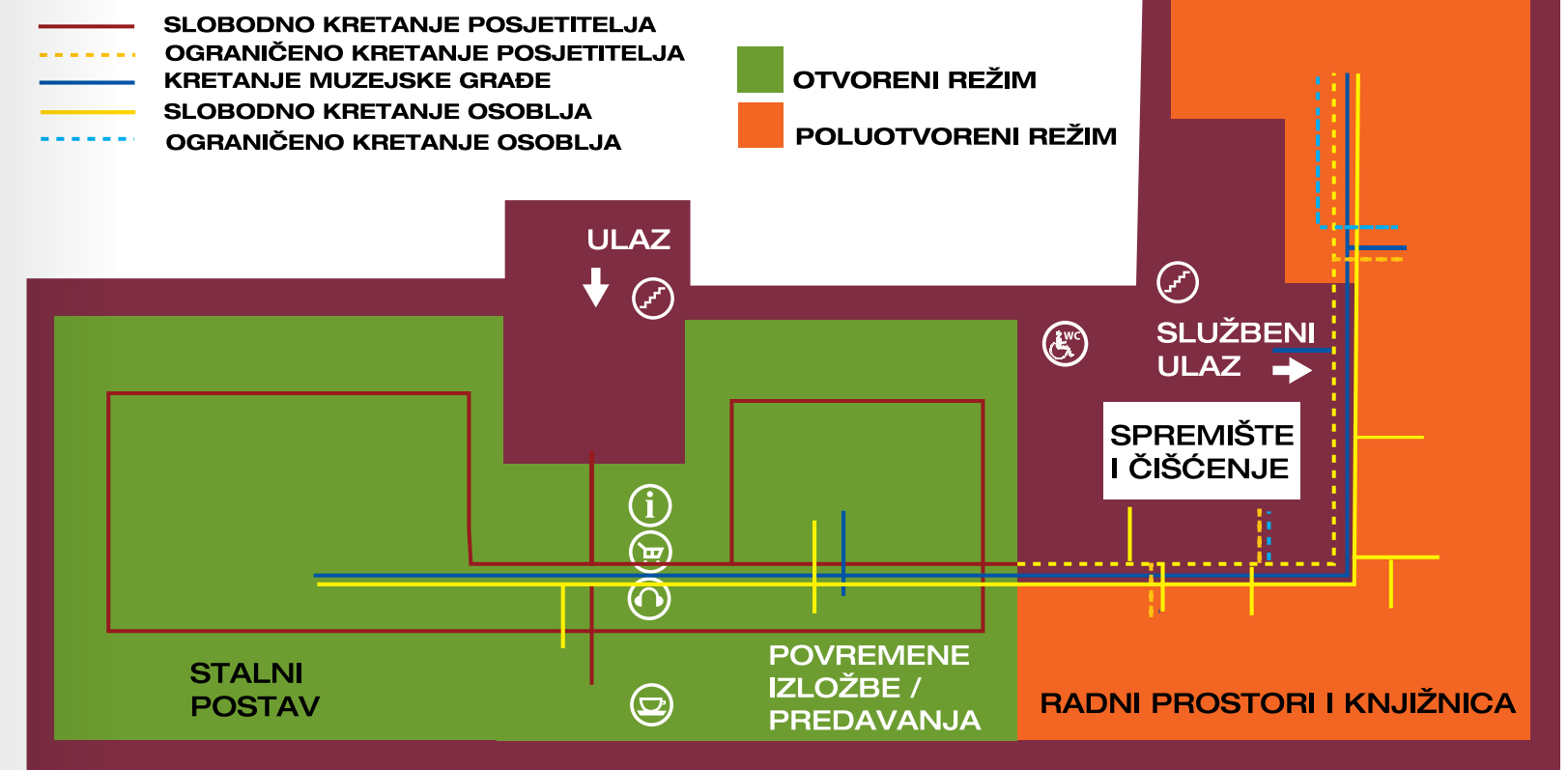
The starting points in the creation of the museum concept were the following: the theory of the museology and the positive museum experience in Croatia. Based on these assumptions, we wanted to define guidelines for further development of the concept which would later be of use to all Museum employees while forming the scenario for the Museum permanent exhibition. Studying the written work on the matter and discussing it with experts from the Department of Museology at the Faculty

Na početku čitava posla trebalo je zapravo odgovoriti na jednostavno pitanje: što želimo odnosno koju poruku želimo prenijeti posjetitelju? No, nametala su se i druga početna pitanja, a odgovori na njih trebali bi biti svjetlo koje bi vodilo prema društveno aktivnom i za zajednicu važnom muzeju. Tako smo tražili odgovor na pitanje koja je uloga muzeja u tehnološki obojenom stoljeću, odnosno ima li za Tiflološki muzej mjesta u svakodnevici građana okruženih vrhunskom tehnologijom i počesto zadivljenih globalizacijom. Odgovori su nas definitivno vodili k oblikovanju muzeja koji će se potruditi potaknuti pojedinca na djelovanje, zaustaviti ga na tren, pokazati mu da smo svi važni i vrijedni, motivirati ga na promišljanje o sebi samom, jednako kao i o svijetu koji ga okružuje. Stoga naš Muzej i jest osmišljen kao muzej za sve, bez obzira na različitosti među ljudima i takvo mu je određenje proširilo djelokrug i poslanje te mu postavilo obvezu cjelovitog sagledavanja osobnosti svakog pojedinca kao njegova korisnika.

SLIKA DESNO
Shema funkcioniranja muzeja

Svjesni vremena u kojem radimo i ne negirajući postojanje sve prisutnijeg fenomena virtualnog muzeja, ipak smo se odlučili za muzeološki možda tradicionalniji pristup - pristup koji motiv za rad pronalazi u zbirka muzeja. Time smo nastavili štovati mar i rad svih prethodnih nam muzealaca koji su imali izgrađenu svijest o potrebi sabiranja onih predmeta iz kojih je danas moguće sagledati začetke i razvoj ideje o uvažavanju ljudske različitosti. Kako su zbirke činile okosnicu djelovanja Tiflološkog muzeja, znali smo da ne griješimo pridružujući im i razrađujući muzeološke funkcije koje će štititi materijalno postojanje predmeta te potaknuti njihovo sagledavanje i tumačenje u, možda, drugačijem kontekstu. Pri tome, dakako, nismo zanemarili sakupljanje novih predmeta koji će nam jednom dopustiti i propitivanje ovog koncepta.

SHEMA FUNKCIONIRANJA

of Philosophy convinced us that it was first necessary to define the museological concept about the functioning of the entire museum and then use the conclusions to develop the museological concept of the permanent exhibition.

Before starting any work, answers to a few simple questions were needed: what do we want i.e. what is the message we want to convey to the visitor? Other questions started popping up, the answers to which were to be a guideline in the creation of a socially active and for the community important museum. We tried to understand what was the role of the museum in today's technological society i.e. is there any room for the Typhlological museum in the everyday life of citizens surrounded by state-of-the-art technology and often impressed by globalization. The answers we have found led us to create a museum which would inspire individuals to act, stop them for a moment and point to the fact that we are all important and valuable, encourage them to think about themselves and about the world. Therefore, our museum is conceived as a museum for all, no matter what the differences between the people may be, and as such its area of interest and its mission impose the necessity to perceive each person as its user and accept their different individualities and personalities.

Aware of the times we are living in, and without denying the existence of the ever present phenomenon of the virtual museum, we have decided to take a more traditional approach, the one that finds its motivation in the museum collections. We were guided by the desire to respect the care and the work of all museum employees that lived and worked before us, and who were aware of the need to collect the items which still allow us to observe the origins and the progress of the respect for differences among people. Bearing in mind the fact that the collections have always been the basis of the Typhlological museum, we knew we weren't making a mistake in expanding them and in developing museum functions that were to protect the material existence of the objects and encourage their observation and interpretation in a perhaps different context. In doing that we tried not to neglect gathering of new objects that might one day allow us to question the present concept.

The whole space, in which the Museum is currently present as a lessee, has been organized in accordance with these views. The Museum is under the protection of the Ministry of Culture since it is a rare example of a museum with a special mission under the state protection, at the same time being strictly limited by the surrounding that in certain way prevented a more functional elaboration of the project. Allowing a safe storing, communication, free movement of staff and museum items meant choosing for what might appear an illogical arrangement of the units in the existing space. But, the most important being the need to appropriately place the collection into a space that will be able to provide a professional protection, we believe this was the right choice.

While reconsidering other museum activities we made a step forward and accepted the attitude that allows the communication of all museum functions. It was bearing this fact in mind that we decided to open the door of the storeroom to our visitors and it gave them an insight into the heritage from a different perspective: one that is closed and busy, unlike the usual one that is shiny and public.

It is worth mentioning that the entire exhibition space, same as the permanent exhibition, allows the

U skladu s njim organiziran je i prostor, a u njemu je naš Muzej trenutno najmoprimac. Zaštićen od Ministarstva kulture kao rijedak muzej specifičnog poslanja o kojem skrbi država, istodobno je i ograničen strogo definiranim okruženjem koje je na svoj način sputavalo funkcionalniju razradu idejnoga projektnog zadatka. Omogućiti sigurnu pohranu, komunikaciju, kretanje osoblja i muzejskih predmeta značilo je odlučiti se za, možda na prvi pogled, nelogičan razmještaj sadržajnih cjelina muzeja u postojećem prostoru. No, najvažnije se činilo primjereno smjestiti zbirke, i to u prostor koji će im pružiti profesionalnu zaštitu.

Unutar promišljanja o ostalom muzejskom djelovanju krenuli smo korak naprijed i priklonili se stavu koji dopušta komuniciranje svih muzeoloških funkcija. Tako smo našim posjetiteljima otvorili vrata čuvaonica i omogućili pogled na baštinu iz druge perspektive: zatvorene i radne, za razliku od uobičajene sjajne i javne.

Vrijedno je spomenuti kako cijeli izložbeni prostor, jednako kao i sam stalni postav, omogućava osobama koje se, recimo to tako, razlikuju, da se ne razlikuju, s obzirom na mogućnost pristupa svim sadržajima muzeja.

Što se tiče sadržaja postava, on je organiziran u cjeline kojima se željelo odgovoriti na pitanja što Muzej prikuplja i zašto, te koje je područje njegova djelovanja. Pri njihovom oblikovanju i redanju pošlo se od kronološkog i logičnog pristupa, prihvatljivog svim kategorijama posjetitelja. Prateći ih moguće je sagledati što je oštećenje vida i saznati o ne baš lakom položaju osoba oštećena vida tijekom povijesti, ali i danas. Osim kao dio obavezna slijeda, cjeline se mogu razgledati i doživjeti kao samostalni moduli koje će posjetitelj povezati po vlastitom izboru.

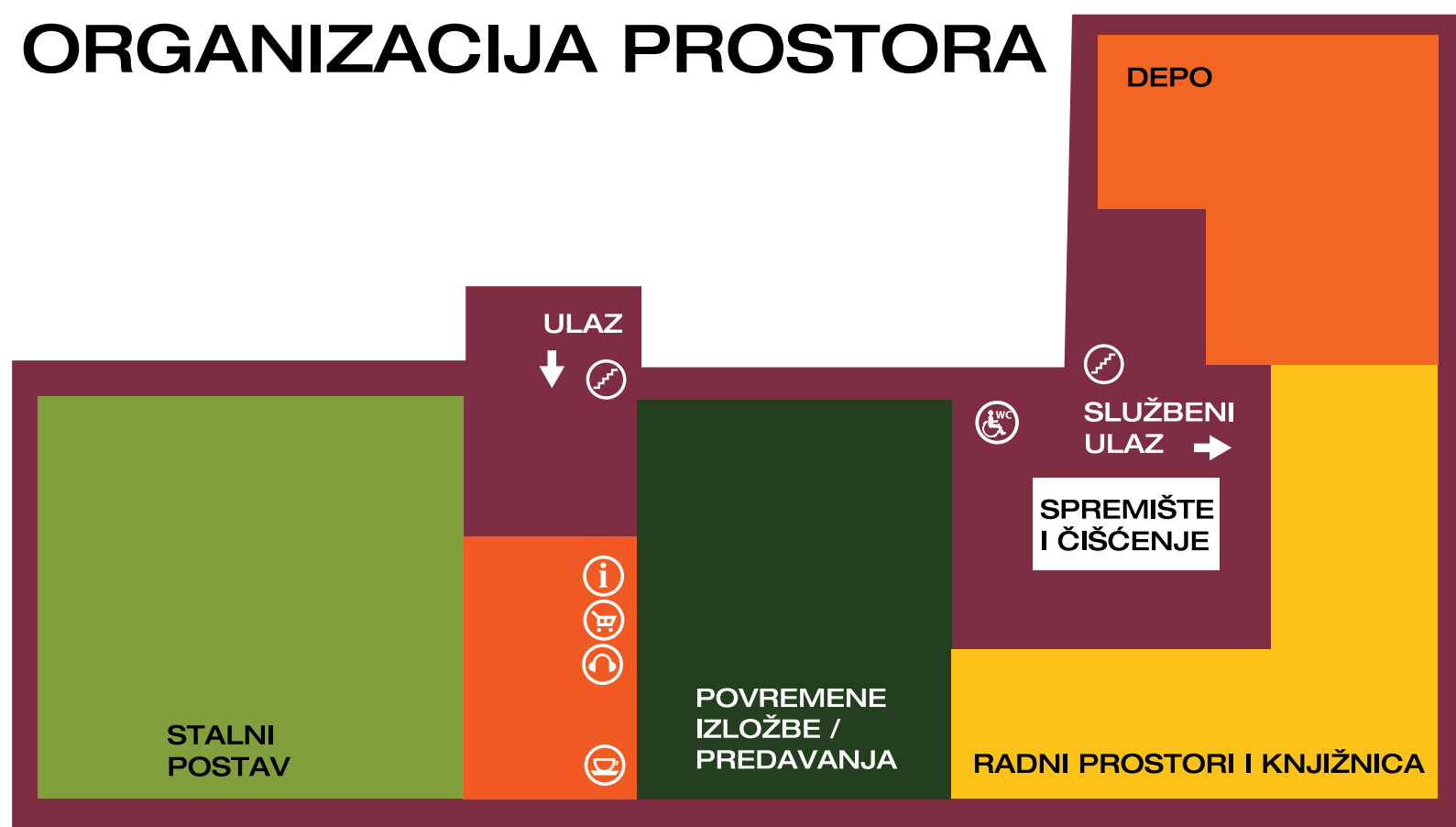
Progovarajući o osobama oštećena vida željeli smo pokazati, između ostalog, da je ljudska potreba za likovnim iskazom dio nasljeđa koje nosimo zapisano u sebi samima i koje ne može sputati čak ni neki tjelesni

ili senzorni nedostatak, pa tako ni nedostatak vida. Osim povijesno-umjetničkog upoznavanja djela, nesvakidanje iskustvo koje pri tome nudimo posjetitelju jest gledanje, ali i dodirivanje, i to umjetnosti koja je često nastajala sklonjena i od pogleda samog autora. Vjerujemo da će ljepota izloženih radova u taktilnoj galeriji biti poticaj mnogima da promijene često i uvriježeno mišljenje kako je oštećenje vida nespojivo s likovnim stvaralaštvom.

Uspijemo li u tome, kao i u razumijevanju cjelina i poruka koje smo nastojali oblikovati, s konačnom mišlju o potrebi razvijanja tolerancije i uvažavanja onih drugih i drugačijih, učinili smo mnogo.

Željka Sušić

ORGANIZACIJA PROSTORA

people who are perceived as “different” not to be different - considering the possibility to be in contact with all the contents of the museum.

Regarding the content of exhibition, it is organized into units that are intended to answer: What does the museum collect and why, and what are the areas of its interest. In their forming and ordering, a chronological and logical approach was taken which was acceptable to all the categories of the visitors. By observing them, it is possible to find out what visual impairment is, and learn more about the difficult position of the visually impaired throughout centuries and today. Other than as a part of an obligatory sequence, the units can be viewed as independent modules that visitors can connect according to their own choice.

By broaching the subject of the visually impaired, we wanted to imply that the human need for an artistic expression is part of a heritage that cannot be denied even by physical disability, visual impairment being one of them. Other than the historical-artistic understanding of the work of art, the museum offers the unique experience of looking and touching the work of art that was often hidden from the sight of the artists themselves. We believe that the beauty of the exposed work of art in the tactile gallery will be an incentive to many to change the conventional belief that visual impairment is incompatible with artistic creation.

If we manage to succeed in that, as well as in helping people to understand the units and messages we planned to create, always bearing the final idea in mind - the need to spread tolerance and appreciation of others and different others, we have indeed done a lot. (Ž.S.)

SLIKA LIJEVO

Organizacija prostora

stalni postav

1. muzejsko poslanje

Tiflološki muzej je specijalni muzej, a njegov naziv potječe od grčkih riječi “typhlos” (slijep) i “logos” (kazivanje, govor, misao, razum).

On je javna državna ustanova koja prikuplja, čuva, proučava, dokumentira i komunicira materijalnu i nematerijalnu građu vezanu uz osobe s invaliditetom, s naglaskom na osobe oštećena vida.

Svojim djelovanjem nastoji upoznati društvenu zajednicu sa svijetom osoba oštećena vida te na taj način poticati harmonične i tolerantne odnose među ljudima, uvažavajući individualnost svake osobe. Muzej je mjesto u kojem se osobe s invaliditetom mogu aktivno uključiti u njegovo djelovanje, a istodobno društvenoj zajednici omogućuje da upozna život invalidnih osoba. Djelovat će kao mogući korektivni mehanizam u društvu tako da će svojom aktivnošću poticati zajednicu da ispravi i promijeni moguće negativne predodžbe o osobama s invaliditetom.

Svoje ciljeve ostvarit će komunicirajući s posjetiteljima i surađujući s muzejskim institucijama, srodnim ustanovama, udrugama, obrazovnim ustanovama - sa svima koji djeluju na području invalidnosti u zemlji i u inozemstvu.

mission statement

The Typhlological Museum is a specialized museum, and its name comes from the Greek words “typhlos” (blind) and “logos” (narration, speech, thought, reason).

The Museum is a public governmental institution that collects, stores, researches, documents and communicates tangible and non-tangible materials related to people with special needs, with an emphasis on people with visual impairment.

With its activities the Museum endeavours to introduce the social community to the world of those who are visually impaired and in this way foster harmonious and tolerant relations between people, at the same time respecting the individuality of every person. The Museum is a place in which people with disabilities can participate actively in its activities, and a place which simultaneously enables the social community to become familiar with the lives of disabled persons. It will act as a possible corrective mechanism in society in that with its activities it will stimulate the community to correct and change possible negative perceptions about people with disabilities.

The Museum will realize its goals by communicating with visitors and cooperating with museum institutions, related institutes, organizations, educational facilities - with all those places dealing with disabilities both here and abroad.

typhlos logos

2 tamna soba

Few people really do have an idea about how it feels to be blind. A life without light, without colours and shapes is beyond our imagination, since our most impressive experiences are indeed visual. It may seem to us that our sight is some kind of an access ticket to the world we live in. For that reason this multisensoric unit, lacking the element of sight, invites the visitor to a journey which provokes all senses.

The concept of the Dark room is really very simple: the visitor moves inside a room filled with objects and sensations that he normally meets on an everyday basis. But everyday life in darkness becomes a whole new experience to the sighted. We can feel that street noise does not sound the same when you can't see the street, in the darkness we become fully aware of the floor we walk upon and we feel it in a completely different way, the smells are different as well. The feeling of draught induced by window opening is not as we know it to be. What is the scent of lavender, or of a flower? Can we feel the difference between rice, sand or flour just by touching them with our fingers? Can we touch a lemon and an orange and be able to make a distinction? In our busy everyday life we never stop to ask so many questions. Because we see the world around us and we just assume that is quite enough.

In the Dark room, the layout and everyday situations are conceived in accordance with peripathological¹ principles, in order to enable the visitor to move around as easy as possible. It is well-known that spatial perception² is not a privilege of normal sight. It is shaped through tactile-kinaesthetic perception³ together with motoric actions and auditive senses, creating in such a way a mental map of the space.

Clear and precise instructions which can be read, listened to and/or touched are available before entering the room, and they, in a way, prepare the sighted visitor who is unaccustomed to function in darkness, but at the same time demonstrate how visually impaired people get acquainted with an unknown space. Those visitors who, for any reason, do not want to move alone in the room will be provided with expert guidance. Tactile floor stripes are helpful as well, as they direct the visitor to the right route, but at the same time demand full concentration for perception of tactile information.

Let's now take a look at darkness. Darkness is not a life situation of blind people, and it would be oversimplified to say that the Dark room is nothing but a simulation of blindness. It is a metaphor and it speaks against marginalization and discrimination, since visually impaired people are often exposed to both. It is a way of establishing a dialogue with yourself, with other people who share your experience, and with visually impaired people. Our goal is not only to barely simulate blindness to the sighted, but also to demonstrate possibilities and limitations of sight, and to introduce the visitor to a story we tell in other parts of the exhibition.

A clear inclusive⁴ connection of the Typhlological museum, highlighted in this unit, has its immediate

1 Peripatology, or orientation and mobility, is a set of skills which enable a visually impaired person to move independently, safely and efficiently.

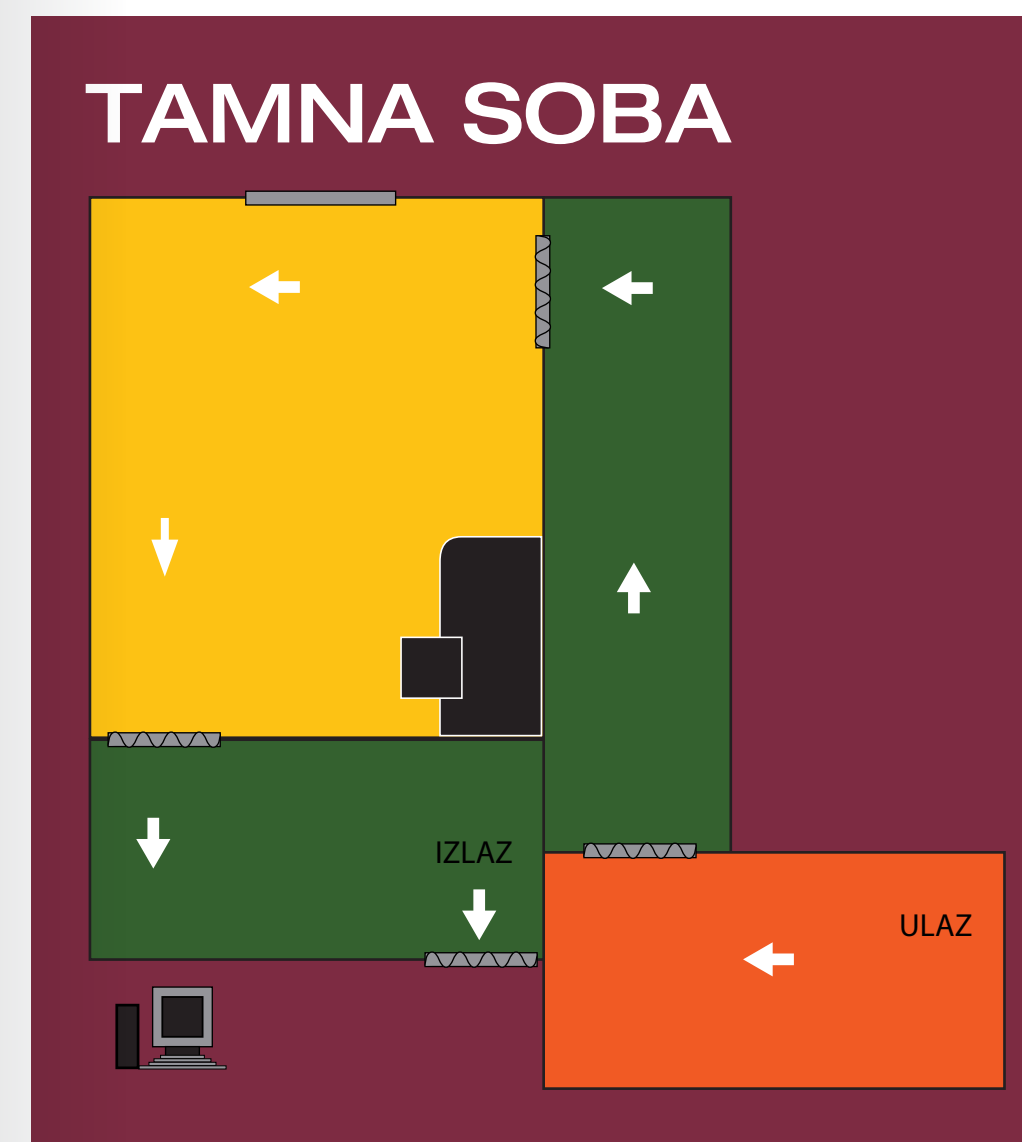
2 Concept of space

3 Concept of space

4 Inclusion implies that every individual's diversity should be respected and that gives them a possibility to decide about their lives and to take responsibilities.

osiromašena za komponentu vida, poziva posjetitelja na putovanje koje izaziva sve osjete.

Koncept Tamne sobe zapravo je vrlo jednostavan: posjetitelj se kreće po prostoriji s predmetima i senzacijama s kojima se svakodnevno susreće. Ali svakodnevica u mraku videćima postaje potpuno novo iskustvo. Možemo osjetiti kako zvukovi ulice zvuče potpuno drugačije kada se ulica ne vidi, u mraku postajemo svjesniji poda po kojem hodamo i osjećamo ga na potpuno drugačiji način, mirisi su također drugačiji. Osjet propuha koji

SLIKA LIJEVO
Tlocrt tamne sobe

goal: to evoke a situation without being able to obtain visual information through situation learning by experience, but it also has a collateral goal: to raise awareness among sighted people. This is because an impairment that does not exist should not be denied, but it also does not diminish the value of a human being. It is the lack of knowledge and prejudice which prevail in the society that exclude people with disabilities from that same society. Change of attitudes is a lasting and complex process, and it is mainly based on your own experience. And it is that experience that the visitor shall keep throughout his life. (M.V.)

izaziva otvaranje prozora nije onakav kakva ga znamo. Kakav je miris lavande ili cvijeta? Možemo li prstima razlikovati rižu, pijesak ili brašno? Znademo li opipom razlikovati limun od naranče? Toliko pitanja koja si u užurbanoj svakodnevici nikada ne stignemo postaviti. Zato jer vidimo svijet oko sebe i mislimo da je to dovoljno.

Raspored i svakodnevne situacije u Tamnoj sobi koncipirani su prema peripatološkim¹ principima, kako bismo posjetitelju omogućili olakšano kretanje. Poznato je da spacijalna percepcija² nije privilegij normalnoga vida. Ona se oblikuje kroz taktilno-kinestetičku percepciju³ zajedno s motoričkim akcijama i auditivnim osjetima, stvarajući tako mentalnu mapu prostora.

Jasne i precizne upute, koje se mogu pročitati, slušati i/ili dodirnuti nalaze se prije ulaska u sobu i na neki način pripremaju videćega posjetitelja, nenavikla na funkcioniranje u mraku, ali istodobno pokazuju način kako se osobe oštećena vida upoznaju s nepoznatim prostorom.

1 Peripatologija ili orijentacija i mobilitet skup je vještina koje omogućuju osobi oštećena vida samostalno, sigurno i učinkovito kretanje.

2 Poimanje prostora.

3 Percepcija koja nastaje na temelju informacija iz osjeta dodira i informacija iz mišića i zglobova.

Onima koji se zbog bilo kojeg razloga ne žele kretati samostalno po sobi omogućena je pratnja stručnog osoblja. Podne taktilne trake posjetitelju također predstavljaju pomoć i usmjeravaju ga na ispravni put kretanja, ali istodobno zahtijevaju i koncentraciju pri percepciji taktilnih informacija.

Pogledajmo, dakle, u tamu. Tama nije životna situacija slijepih i bilo bi previše simplificirano reći da je Tamna soba samo simulacija sljepoće. Ona je metafora i govori protiv marginalizacije i diskriminalizacije, kojima su osobe oštećena vida često izložene. Ovim putem ostvarujete dijalog sa sobom, s ostalima koji dijele vaše iskustvo i s osobama oštećena vida. Nije nam cilj tek simulirati sljepoću za videće, nego prikazati mogućnosti i ograničenja vida te posjetitelja uvesti u priču koju pričamo u ostatku postava.

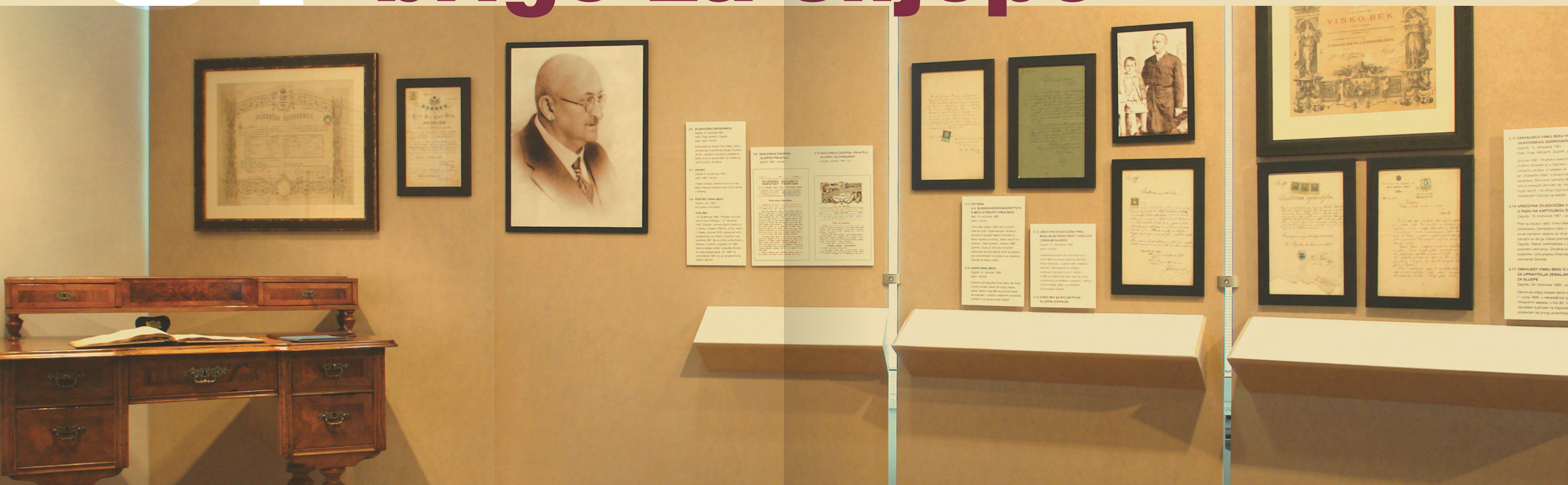
Jasna inkluzijska⁴ nit Tiflološkog muzeja, naglašena u ovoj cjelini, ima svoj neposredni cilj: dočarati situaciju bez mogućnosti primanja vizualnih informacija kroz situacijsko učenje na vlastitom iskustvu, ali i posredni cilj: senzibilizaciju videćih. Jer oštećenje koje objektivno postoji ne treba negirati, ali ono ne umanjuje vrijednost ljudskog bića. Ono što osobe s teškoćama u razvoju isključuje iz društva jesu neznanje i predrasude koje prevladavaju u društvu. Stavovi prema osobama s invaliditetom nisu urođeni, nego naučeni, između ostaloga, i kroz predrasude i neznanje drugih. Mijenjanje stavova složen je i dugotrajan proces koji se velikim dijelom zasniva i na vlastitom iskustvu. A ono je nešto što će posjetitelj nositi sa sobom čitav svoj život.

Morana Vouk

4 Inkluzija podrazumijeva uvažavanje različitosti svakog pojedinca kojem pruža mogućnost odlučivanja o vlastitom životu i preuzimanja odgovornosti.

3. začeci institucionalne brige za slijepce

Prvi pokušaji školovanja slijepe djece u Hrvatskoj javljaju se na području Vojne krajine tijekom prve polovice 19. stoljeća. Tada se mali broj slijepe djece šalje u bečki Carsko-kraljevski odgojni zavod za slijepe. Za praćenje nastave trebalo je znati njemački jezik, što se nije moglo očekivati od djece siromašnih i neukih. Zbog toga se nastava sa slijepima prenosila na talentirane domaće učitelje koji su u Beču dopunjavali svoju stručnu izobrazbu za rad sa slijepim osobama. Takvu je kvalifikaciju među prvima stekao učitelj Imbro Antolić koji je pri redovitoj školi u Slunju od 1838. poučavao slijepu djecu čitanju i pisanju.

Jačanjem domaćeg građanstva tijekom druge četvrtine 19. stoljeća u sjeverozapadnoj Hrvatskoj započela je sve dinamičnija gospodarska modernizacija. Nacionalna ideologija u razdoblju ilirskog pokreta presudno je utjecala na kulturni, znanstveni i politički razvoj hrvatskoga građanskog društva. Nove težnje u prosvjetnom životu aktualizirale su i problem obrazovanja gluhoonijeme i slijepe djece.

3rd unit: the origins of institutional care for the blind

First attempts to provide education for blind children in Croatia originated in the first half of the 19th century. A certain number of children were sent to the Imperial-Royal Institute for the Blind in Vienna. In order to be able to follow the classes, the children were supposed to speak German, which was not the case with children belonging to poor and uneducated families. This was the reason why education of the blind depended on a few talented teachers who received their training while working with the blind in Vienna. Among the first to receive such training was a teacher of elementary school in Slunj, Imbro Antolić. He taught blind children to read and write starting from 1838.

The first half of the 19th century witnessed an increased modernization of north Croatian economy. The national ideologies created by the Illyrian movement had a strong impact on the cultural, scientific and

U svibnju 1843. Hrvatski sabor donio je odluku o osnivanju zavoda za gluhoonijemu i slijepu djecu. Međutim, zbog nedostatka sredstava i šireg interesa za taj problem, odluka nije provedena. Tek nakon proglašenja ustavnosti, šezdesetih godina 19. stoljeća, u Hrvatskoj su se stekli povoljniji uvjeti za razvoj odgojnih i obrazovnih ustanova. Tada se obnavlja društveni, politički, kulturni i prosvjetni život. Javljaju se moderni učiteljski pokreti te se osnivaju udruge s naglašenim socijalnim ciljevima.

U osnovnoj školi u Sv. Šimunu kraj Zagreba učitelj Josip Cunić je 1863. prvi počeo primjenjivati posebne tifoldoške metode. Njegovi su uspjesi u nastavi po prvi put u našoj sredini razbili predrasude o sposobnostima slijepe djece.

Prvi službeni propis kojim se na neizravan način ukazuje na potrebu odgoja i obrazovanja slijepe djece jest *Zakon o uređenju osnovnih i učiteljskih škola u Hrvatskoj i Slavoniji* od 14. listopada 1874. Za vladavine Narodne stranke na čelu s banom Ivanom Mažuranićem u Hrvatskoj

SLIKA LIJEVO

Vinko Bek s majkom i sestrom

political development of the Croatian civil society. New tendencies in the educational system brought under public attention the problem of the education of blind and deaf-mute children.

In May 1843, the Croatian Parliament reached a decision to establish the Institute for Blind and Deaf-mute Children. However, due to lack of funds or interest from general public, the decision was never carried out. It was only in the 1860s, after Croatia received constitutional status, that more favourable conditions to establish such educational institutions were created. Political, social, cultural and educational circumstances of that period had significantly changed: modern teachers' movements and associations with pronounced social goals were established.

The first to start applying special typhological methods, in 1863, was *St Šimun* elementary school

je provedena reforma školstva po uzoru na razvijene europske zemlje. Donesena je odredba da djeca s većim tjelesnim nedostatkom i duševno bolesna djeca ne pohađaju školu. Međutim, donesene su odredbe da se tamo gdje za to postoje uvjeti pedagoško znanje pripravnika dopuni poukama o odgojno-obrazovnom radu sa slijepom i gluhoonijemom djecom.

Godine 1876. Stjepan Basariček objavio je djelo *Teorija pedagogije* s osvrtom na problematiku odgoja i obrazovanja djece s tjelesnim oštećenjima. U toj su knjizi po prvi put teorijski obrađeni problemi odgoja i obrazovanja slijepih, čime je zahtjev za njihovim sustavnim obrazovanjem dobio i znanstvenu potporu.

Od tada se sve više piše o životu i problemima slijepih. Pedagoški časopis *Napredak* objavljuje članke o obrazovanju slijepih od kojih je posebno važan rad Josipa Cunića *Uzgoj i obuka slijepaca* u kojemu se predlažu konkretne mjere za uvođenje osnovnog obrazovanja slijepice djece u Hrvatskoj.

Novo razdoblje povijesti odgoja i obrazovanja slijepih u našoj zemlji započeo je pedagog i filantrop Vinko Bek. Po završetku Učiteljske škole u Zagrebu 1881. on je postao učitelj u Osnovnoj školi u Bukevju kraj Velike Gorice,

gdje je djelovao punih 11 godina. Tu se susreo s problemom obrazovanja slijepih te je počeo prikupljati i temeljito proučavati njemačku tiflopedagošku literaturu. Godine 1888. objavljena je njegova prva tiflopedagoška publikacija *Uzgoj slijepaca*, s kojom se predstavio javnosti u novoj misiji.

Važno je istaknuti da je u tom razdoblju broj slijepih u Hrvatskoj statistički bio među najvišima u Europi. Velika rasprostranjenost sljepoće počela se osjećati kao ozbiljan društveni problem. Skupljanje milodara nije više moglo predstavljati stabilan izvor prihoda za slijepice pa je valjalo osmisliti nove oblike i mjere njihova zbrinjavanja.

Zemaljska vlada i njezin član Isidor Kršnjavi ulagali su stanovite napore na unapređenju zanatske djelatnosti slijepih. Osnivaju se tečajevi za tkanje i šivanje, škole za drvorezbarstvo, košaraštvo itd., kako bi se slijepice uključili u produktivni rad i ostvarivali vlastitu zaradu. Osim toga, u Hrvatsku dopiru inozemni utjecaji i nove koncepcije odgoja, obrazovanja i zbrinjavanja slijepih osoba. Prvi kongres europskih učitelja za slijepice, održan u Beču 1873., proklamirao je potrebu međunarodne suradnje i razmjene iskustava na području tiflopedagoške djelatnosti. Tako se pod utjecajem razvijene

teacher Josip Cunić. His success in teaching for the first time broke down prejudice about the abilities of blind children.

The first official regulation pointing indirectly to the need to educate blind children was the Act on Organization of Elementary and Teacher-Training Schools in Croatia and Slavonia from 14th October 1874. During the ruling of the People's Party (Narodna stranka) and under the leadership of Ivan Mažuranić, a reform following the example of school systems in developed European countries was carried out. A provision stating that children with major physical disabilities, as well as mentally challenged children, should not attend school was introduced. However, wherever possible, teachers were supposed to acquire additional training in order to learn how to work with blind and deaf-mute children.

europske prakse i u hrvatskom tisku javljaju prve reakcije na teške domaće prilike.

Zakonska odredba o obveznom školovanju djece niže školske dobi iz 1874. unijela je više reda u sustav popisivanja školskih obveznika, pa tako i onih koji su zbog kakva značajnijeg oštećenja morala biti oslobođena od pohađanja škole te se smatralo da bi za njihovo obrazovanje trebalo poduzeti neke druge specijalne mjere. Kao član saborskog školskog odbora, a zatim kao odjelni predstojnik za bogoštovlje i nastavu u Zemaljskoj vladi, dr. Kršnjavi se trudio da školstvo u Hrvatskoj približi suvremenim dostignućima razvijenijih zemalja. S osobitim interesom pratio je i podupirao nastojanja i rad Vinka Beka.

Godine 1888. Bek posjećuje bečke zavode za slijepce, a potom objavljuje studiju *Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe* u kojoj kao glavni cilj postavlja otvaranje zavoda za slijepu djecu u Zagrebu. Prvi korak u ostvarenju tog zadatka bio je rad na razumijevanju i podršci javnog mnijenja, pri čemu je presudna bila promidžba u tisku. Bilo je potrebno dokazati da i slijepi u sebi kriju potencijale za produktivan život u društvu te da su sposobni za odgoj i obrazovanje. Bek se izričito protivio koncepciji obrazovanja slijepih u redovnoj osnovnoj školi te se zalagao za otvaranje specijalnih osnovnih škola za slijepu djecu i mladež.

U istom je razdoblju namjeravao otvoriti i sam financirati privatni zavod za slijepce. Molbu za odobrenje uputio je 1888. vladinom Odjelu za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu te je dobio pozitivno rješenje. Kako bi prikupio specijalna nastavna sredstva, uspostavio je suradnju s uglednim tiflopedagozima u Austriji, a zanimajući se i za ostalu tiflološku građu u budućem je zavodu namjeravao otvoriti poseban „muzealni odjel“ po uzoru na neke tada razvijenije zavode u Europi. Već iduće 1889. godine Bek je obznanio prvu verziju Brailleove abecede za hrvatski jezik, a pojavila se i njegova početnica

In 1876, Stjepan Basariček published *The Theory of Pedagogy*, the first work dealing with the theory of education of the blind, thus meeting the demand for a scientific explanation of the systematic education of the blind.

From this period on, lives and problems of the blind had become a topic of wider interest. The pedagogical journal *Napredak* published articles on education of the blind. An article of special interest was the *Education and Training of the Blind* by Josip Cunić and it gives specific advice on the introduction of elementary school education of blind children in Croatia.

A new area in the history of education of the blind in Croatia started with the pedagogue and philanthropist Vinko Bek. After graduating from the Teacher Training School in Zagreb in 1881, he was given a post as a teacher in elementary school in Bukvež near Velika Gorica, where he would remain for 11 years. It was in this school that he first encountered problems of the education of the blind and started to gather and thoroughly study the German typhlo-pedagogical material.

In 1888, his first typhlopedagogical work *Education of the Blind* was published, and it was with this book that he presented his new mission to the public.

It is important to say that the number of blind people in Croatia at that time was among the highest in Europe. This fact started to be perceived as a serious social problem. The charity collecting could no longer constitute a stable means of income for the blind, thus generating a necessity to form new means of ensuring welfare for the blind.

The Royal Local Government and its member Isidor Kršnjavi tried to improve and spread the participation of the blind in craftwork. In order to include the blind in productive work and enable them to earn their own living, courses in sawing and weaving, schools for wood-engraving and basket-making were organized. Not any less important are foreign influences in Croatia that brought new ideas in education and care for the blind. The first Congress of the European Teachers of the Blind, held in Vienna in 1873, emphasised the need for an international cooperation and an exchange of experience in the typhlo-pedagogical area. Under the influence of widespread European activities, the Croatian press was also starting to issue first reactions regarding the difficult conditions in the country.

The legal Provision on Mandatory Elementary Schooling from 1874 brought more order into the system of listing children obliged to attend school and children who, due to certain impairments, were excepted from going to school with the belief that special regulations would have to be introduced to ensure their education. As a member of the Government School Committee and later as a representative of the Department for Religious Affairs and Classes in the Royal Local Government, Isidor Kršnjavi tried to bring the Croatian educational system closer to the achievements of more developed countries. He especially supported the strivings and work of Vinko Bek.

After the visits to the institutes for the blind in Vienna in 1888, Bek published an essay titled *The Institutes for the Blind in Vienna and Croatian Needs*. The main goal of the article was to encourage the opening of the Institute for blind children in Zagreb.

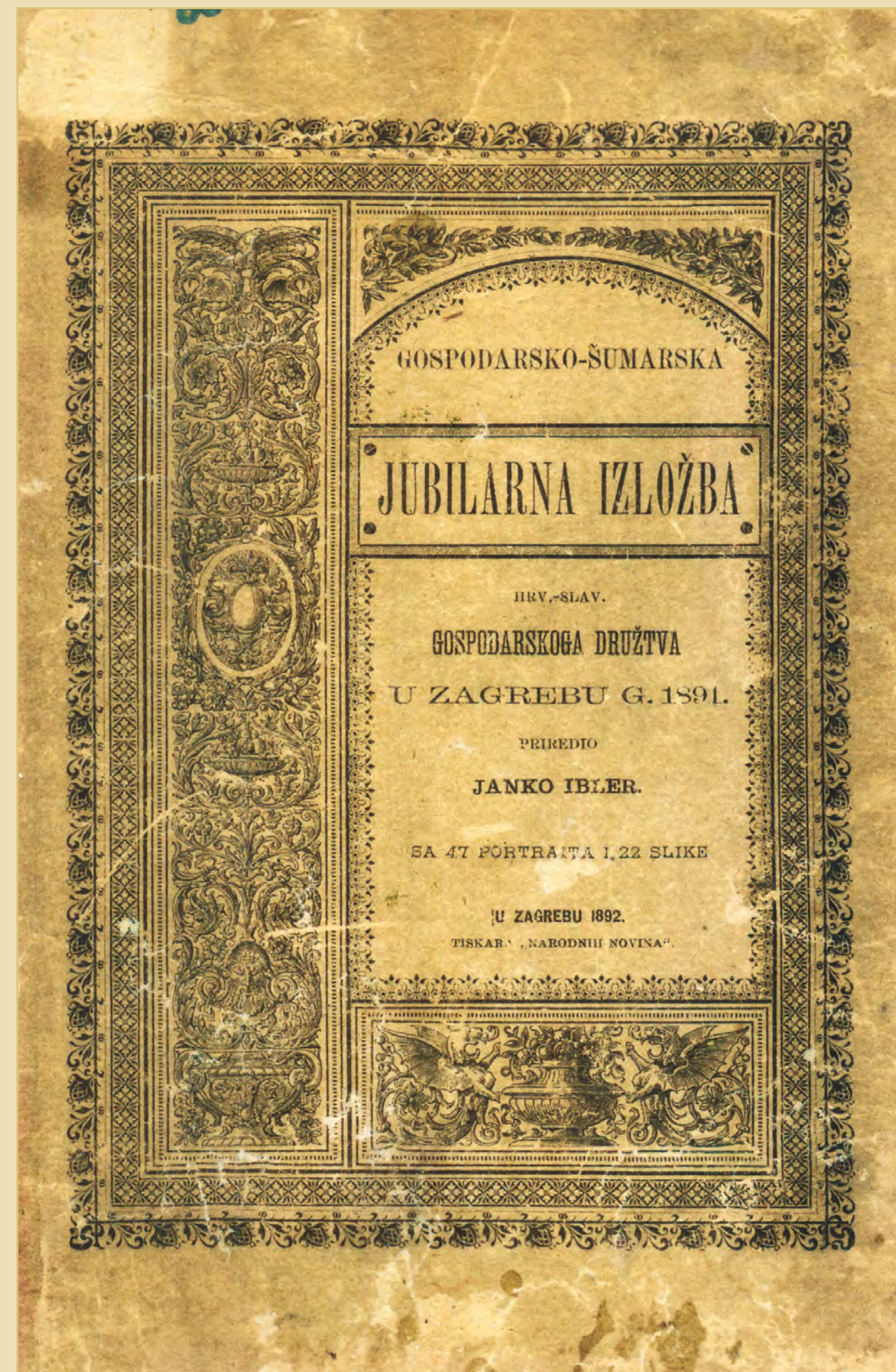

The first step was to promote public support and understanding for the blind. Presentation in the press was of crucial importance for that matter. It was important to prove that the blind had the ability to live productively in the society and that they were able to participate equally in the education process. Bek was strongly against the idea of educating the blind in regular elementary schools and advocated the opening of special elementary schools for blind children and youths.

It was in this period that he came to the idea to open and finance himself a private institute for the blind. In 1888 he submitted a request to the Department for Religious Affairs and Classes in Zagreb and received a positive reply. In order to gather the needed teaching aids, he established cooperation with renowned typhlo-pedagogues in Austria. He also intended to open a special "museum department" in the future institute, modelled on the ones existing in other European countries at the

na Brailleovu pismu. S Vladinom dopusnicom za obučavanje slijepe djece i najneophodnijim nastavnim sredstvima i pomagalicama počeo se i praktično baviti odgojem i obrazovanjem slijepih. U ožujku iste godine na izobrazbu je primio slijepog dječaka Hinka Svobodu koji je uz njegovo vodstvo, za samo četiri mjeseca, svladao gotovo cjelokupni program za prvi razred osnovne škole. Međutim, u jesen iste godine dječak se s roditeljima odselio u Češku pa je Bek ostao bez svog prvog učenika.

U okviru sustavne skrbi za slijepe Vinko Bek je pokrenuo objavljivanje časopisa za odgoj, obrazovanje i promicanje interesa slijepih. Riječ je o prvom časopisu takve vrste na području Austro-Ugarske Monarhije pod nazivom *Slijepčev prijatelj*, koji je počeo izlaziti u Zagrebu 1890. Od tada se Zemaljska vlada u Zagrebu počela sve više zanimati za problem slijepih te planirati osnutak zavoda za slijepe. Početkom 1893. na inicijativu dr. Kršnjavoga Bekov časopis proširio je svoju temu i na problematiku gluhonijemih. Dotadašnji naziv časopisa *Slijepčev prijatelj* mijenja se u *Prijatelj slijepih i gluhonijemih*.

Vinko Bek sustavno je rušio predrasude o slijepima pa je tiflološku građu nastojao predočiti široj publici na izložbama. Godine 1891. postavio je „Slijepački odjel“ na velikoj jubilarnoj izložbi Hrvatsko-slavonsko gospodarskog društva u Zagrebu. Pokušavajući stvoriti što širu društvenu potporu za svoje ideje, Bek je dugo radio na osnivanju društva za pomoć slijepima, a glavni cilj bio mu je osnivanje zavoda za odgoj i obrazovanje slijepih. Potkraj 1892. uputio je predstavku Zemaljskoj vladi u kojoj je argumentirao zahtjev za otvaranje zavoda. Tada je zatražio da ga Vlada premjesti iz Bukevja u Zagreb, što mu je i uspjelo, pa mu je 1892. dodijeljeno mjesto u Osnovnoj školi na Kaptolu. U Zagrebu se Bek prvo posvetio osnivanju Društva sv. Vid za pomoć slijepim osobama. Na njegov poticaj Vlada je početkom 1893. pozvala privremeni odbor Društva sv. Vida da stupi u vezu s Odborom društva za gluhoonijeme te da se međusobno dogovore o suradnji. Ubrzo nakon toga, 3. kolovoza, osnovano je Društvo sv. Vida za uzgoj slijepaca. Za predsjednika Društva Bek je pridobio križevačkog biskupa dr. Julija Drohobeckog, jednu od najuglednijih osoba u hrvatskoj crkvenoj hijerarhiji. Bekova je namjera bila da uz njegovu pomoć pribavi što veća financijska sredstva te naklonost bogate i utjecajne društvene elite.

time. It was already in 1889 that Bek published the first version of the Braille alphabet for Croatian language. In the same year his ABC book in Braille appeared.

Having obtained the government permission to educate the blind and having gathered the basic aids for that, he engaged in practical education. In March of the same year, he started tutoring a blind boy Hinko Svoboda who was able to master the program of the first grade elementary school in only four months. However, in autumn the boy and his parents moved to the Czech Republic so Bek lost his first student.

As a part of the systematic care for the blind, Vinko Bek started a journal for the education and the promotion of interests of the blind Σ *Friend of the Blind* (Slijepčev prijatelj). It was the first journal of that kind in the area of Austro-Hungarian Empire, and was published for the first time in 1890 in Zagreb. Ever since that period, the Royal Local Government started taking interest in the problem of

the blind and initiated the planning of the institute for the blind. In early 1893, under the initiative of Isidor Kršnjavi, Bek's journal spread its area of interest to the problems of the deaf-mute. The name of the journal *Friend of the Blind* was changed to *Friend of the Blind and the Deaf-mute*.

Vinko Bek decided to completely eliminate the prejudice about the blind and therefore tried to present the typhological material to the wider audience. In 1891 he laid out the "Blind Section" at the jubilee exhibition of the Croatian-Slavonian Economic Association in Zagreb.

Trying to ensure a wide acceptance of his ideas in the society, Bek put a lot of effort into establishing an association for the help of the blind. His main goal was to establish an institute for the education of the blind. By the end of the 1892 he submitted an application to the Royal Local Government to open such an institute. After that he asked to be transferred from Bukvej to Zagreb. His request was approved and he was assigned a workplace at Kaptol Elementary School in 1892. In Zagreb he first set up to establish the Society of St Vid for the help of the blind. It was on his initiative that the government encouraged the temporary board of the Society of St Vid to contact the Committee of the Society of the Deaf-mute to start a mutual cooperation. Soon after that, on 3rd March, the Society St Vid for the Education of the Blind was established. Julij Drohobecki, the bishop of Križevačka County and one of the most eminent Croatian people in the church hierarchy, agreed to be the president of the Society. With his help, Bek intended to raise significant financial funds and sympathy of the rich and influential elite.

The Society started collecting charity and organizing concerts and parties in cooperation with the choir, different non professional societies and certain artists. Alongside with the activities of the Society, the idea to establish the institute for the blind matured with the Government. By the end of 1894 the Government Department for Religious Affairs and Classes accepted the idea to set up the institute for the blind and in February 1895 vacancies to accept students were announced. The Institute for the Education of Blind Children was opened on 1st September 1895, and Vinko Bek was made its first headmaster. (N.Ć.)

Društvo je započelo skupljati dobrovoljne priloge te u suradnji s pjevačkim zborom i drugim amaterskim društvima i pojedinim umjetnicima organizirati koncerte i zabave u korist slijepih. Usporedo s djelatnošću Društva kod Zemaljske je vlade dozrijevala ideja o osnivanju zavoda za slijepe. Već potkraj 1894. Vladin Odjel za bogoštovlje i nastavu prihvatio je osnivanje Zavoda, a u veljači 1895. raspisan je natječaj za primanje učenika. Zavod za odgoj slijepe djece otvoren je 1. rujna 1895., a Vinko Bek postavljen je za prvog upravitelja.

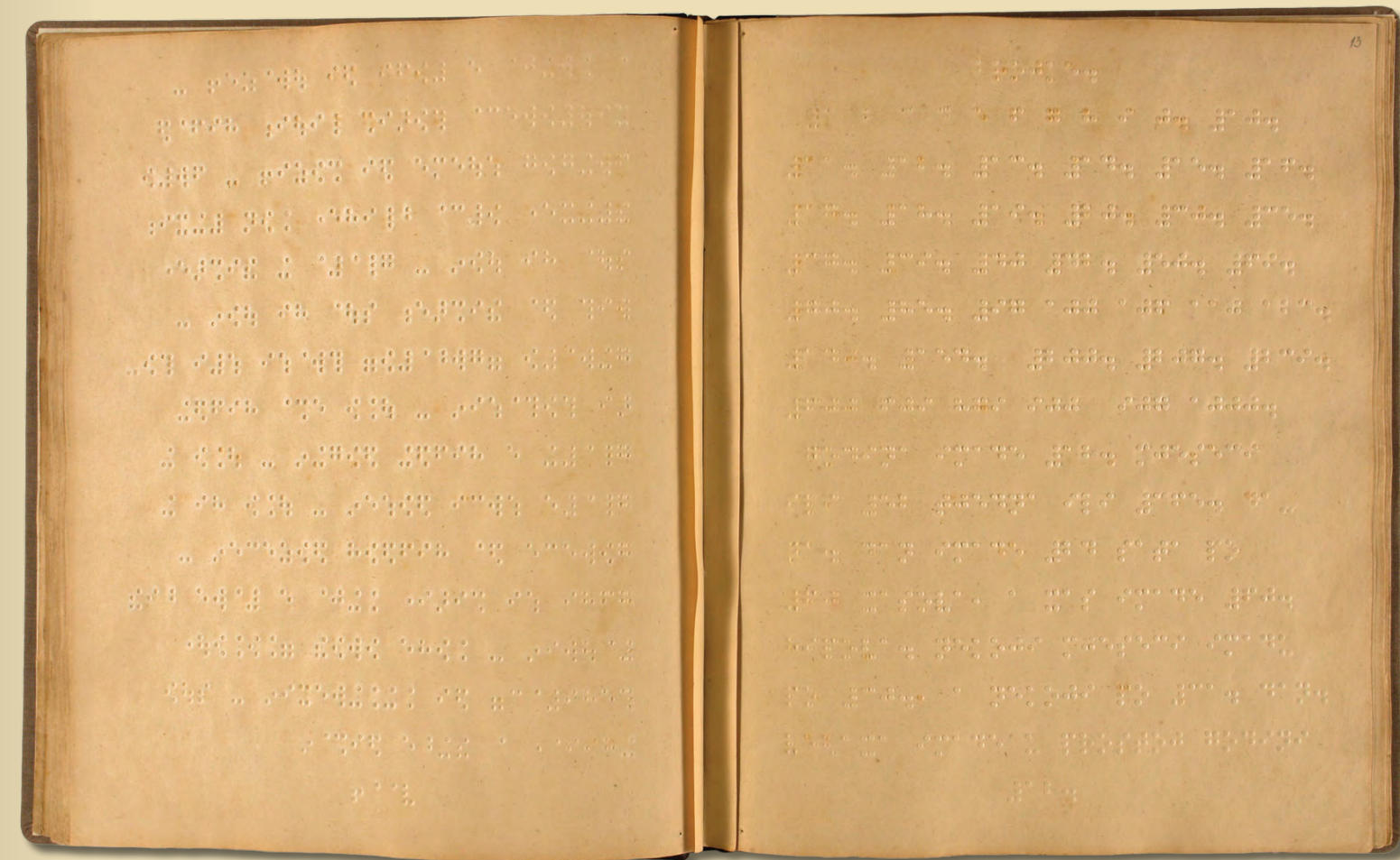

3.1 PISAĆI STOL

Zagreb, početak 20. st. / drvo, metalni okov
/ 108 x 93 cm / P 379 / Dar Marte Durst, 1963. g.

Klasični pisaći stol, s kraja 19. i početka 20. st., Alt Deutsch, iz Bekove je ostavštine, a sam Bek ga je koristio u svom radu. Iznad radne površine ima povišeni dio sa po jednom ladicom sa svake strane dok donji dio stola ima pet ladic. (N.S.)

3.2 POČETNICA ZA SLIJEPCE

Vinko Bek / Bukevje, 1889. / papir,
Brailleov tisak / 25 x 16 cm / P 453 / dar Zavoda
za odgoj slijepe djece u Zagrebu, Zagreb, 1954. g.

Ovo je prva početnica, na Brailleovu pismu, koju je Bek izradio 1889. g.. Knjiga ima deset listova od kojih je sedam tiskano dvostrano. Korištena je za početnu obuku Brailleova pisma. Pri stvaranju ovog udžbenika Bek je odbacio njemačku metodu mehaničkog učenja abecede i besmislenih slogova. Uveo je obrade pojedinih slova po principu jednostavnosti i sastavljanja smislenih slogova od usvojenih slova. U članku „Kako se uče slijepa djeca čitati i pisati“, *Napredak*, br. 4., 1889. g., Bek je obrazložio zašto je odbacio njemačku metodu, koje je metode primjenjivao te čime se povodio u procesu opismenjavanja slijepe djece. (N.S.)

3.3 POČETNICA

Vinko Bek / Zagreb, 1898. / papir, Brailleov tisak / 30 x 24 cm / P 530 / Dar Tomislava Karlovića, Zagreb, 1982. g.

Početnica je udžbenik za elementarnu obuku Brailleova pisma. Sadrži 27 debljih listova na kojima su jednostrano otisnuti tekstovi.

Početnica je bazirana na sintetičkoj metodi, za razliku od današnje analitičko-sintetičke metode početnoga čitanja. Danas je teško utvrditi kojim se principima Bek vodio pri redoslijedu obrade slova u početnici, no vidljivo je da je zastupao mišljenje da nastava početnoga čitanja treba započinjati s uvođenjem smislenih slogova (ba-ba, ta-ta itd.) i da je poštovao princip postupnosti od jednostavnijeg ka složenijem. Nije zanemarivao ni stupanj taktilne jednostavnosti pa se i u tom smislu pridržavao principa „simetričnosti oblika novog znaka s oblikom predhodnog i ... dopunjavanje oblika dodavanjem nove tačke obliku predhodnog znaka.“ U prilog utemeljenosti Bekovih načela, na kojima je izrađena ova početnica, govori podatak da se ova početnica koristila u Zavodu sve do 1941. godine. (N.S.)

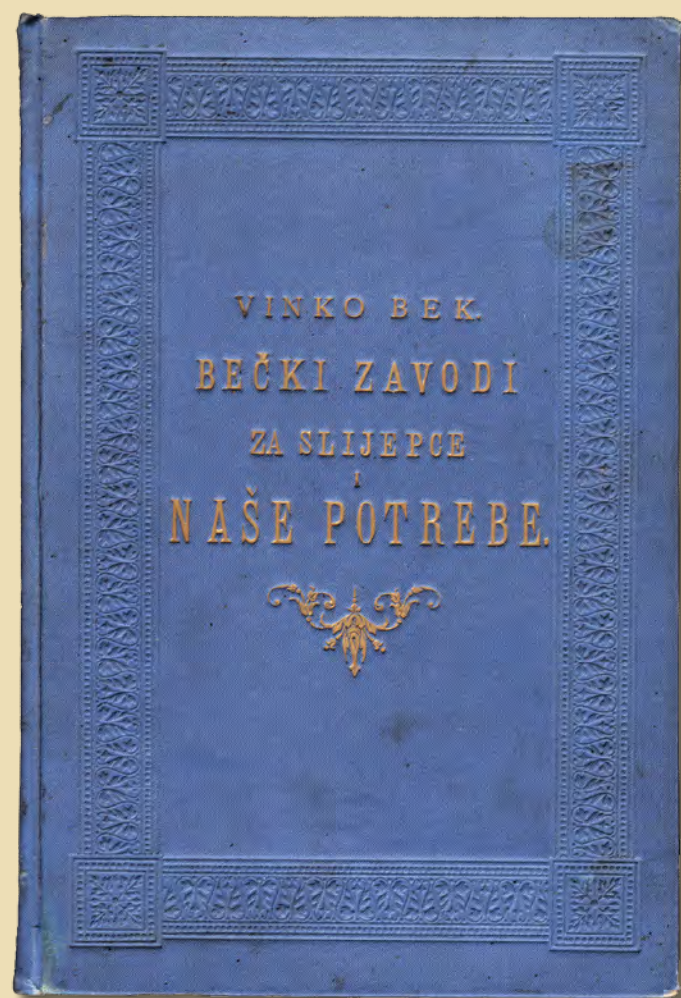

3.4 CVIKER VINKA BEKA

Proizvođač: O. Schleiffelder / Beč, kraj 19. st. / metal, staklo / 6,5 x 10,5 cm / P 1374 / Dar Bosiljke Durst Živković, 1999.

Naočale Vinka Beka izrađene su u Beču kod optičara Schleiffeldera i to u obliku cvikera koji se nosi samo na nosu. Cviker je položen u metalni etui, srebrne boje, koji je s unutrašnje strane obložen tamnoplavim filcom. Na poklopcu etuia je otisnuto, uokvireno zlatnim slovima, ime optičara, a povrh toga tekst „Lassen sie ihre Augen jedes Jahr untersuchen“ (Pregledavajte vaše oči svake godine). (N.S.)

3.5 „BEČKI ZAVODI ZA SLIJEPCJE I NAŠE POTREBE“

Vinko Bek / Zagreb, 1889. / papir, tekstil, tisak / 22 x 15 cm, 61 str.

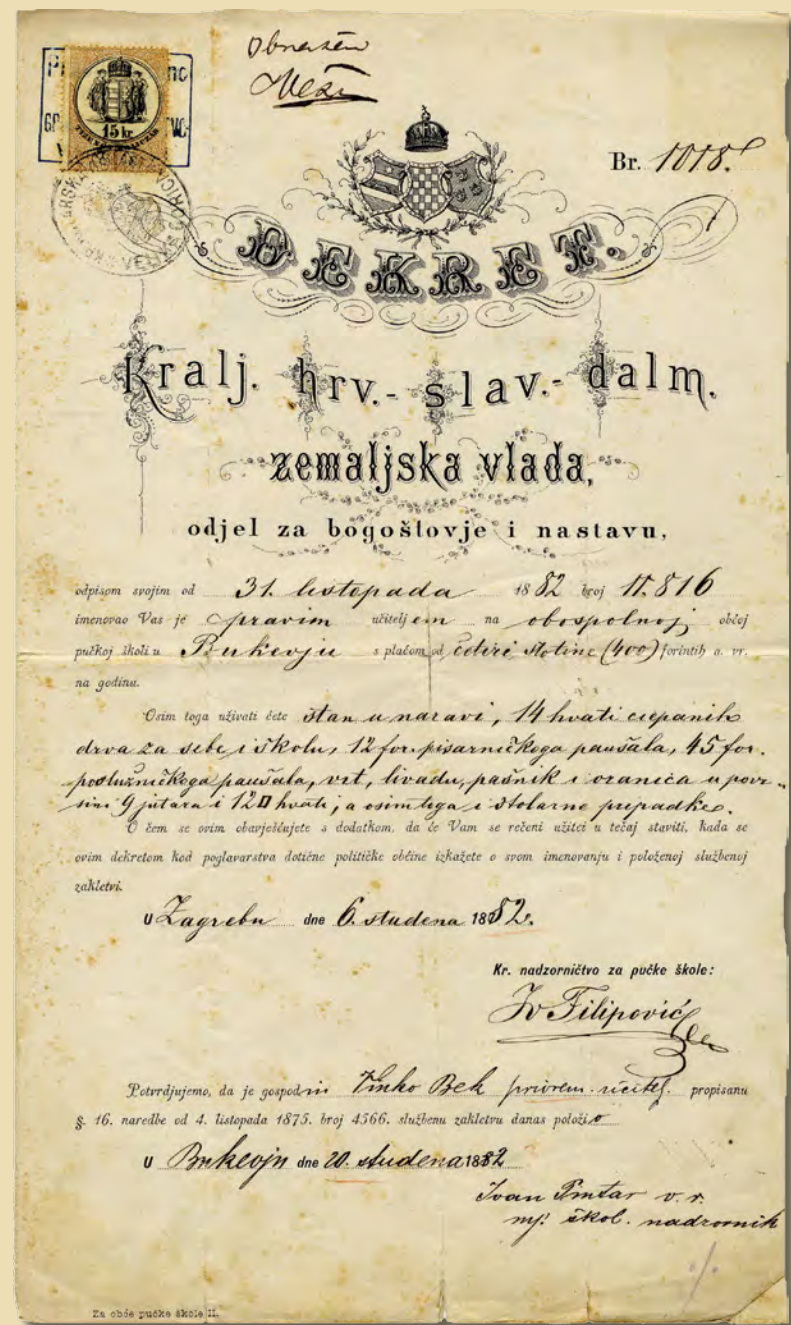
3.6 SVJEDODŽBA OSPOSOBNICA

Zagreb, 8. kolovoza 1881. / tisak: Drag. Albrecht, Zagreb / papir, tisak, rukopis / 60 x 48 cm / A 1527 / Dar Marte Durst rođ. Bek

Tiskani obrazac svjedodžbe Kraljevske preparandije za učitelje u Zagrebu, ukrašen florealnim ornamentima. Na gornjem središnjem dijelu nalazi se grb Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Svjedodžba je izdana Vinku Beku, nakon završenog trogodišnjeg tečaja na preparandiji i uspješno položenog učiteljskog ispita, čime je osposobljen za učitelja na općim pučkim školama. Potvrđena je suhim pečatom, potpisom ravnatelja Preparandije i Vladina povjerenika kao predsjednika ispitnog povjerenstva. Na svjedodžbi su potpisani učitelji ovog budućeg istaknutog tiflopedagoga. To su: dr. Franjo Rački, Ivan Hoić, Tomislav Ivkanec, Skender Fabković, Stjepan Basariček i Vatroslav Lichtenegger. Postignuti uspjeh iz većine predmeta je vrlo dobar i dobar, dok su ocjenom dovoljan ocijenjeni *nauk vjere, pedagogika i poviest i domaći ustav*.

Školskim zakonom iz 1874. godine regulirano je pitanje obrazovanja učitelja u Hrvatskoj i Slavoniji. Preparandije traju tri godine, sa strogim završnim ispitom pred povjerenstvom, nakon čega se dobiva svjedodžba o osposobljenosti za učitelje općih pučkih škola. Učitelji koji su željeli podučavati u građanskim školama morali su polagati dodatni ispit pred mjerodavnim ispitnim povjerenstvom. Uz svaku preparandiju morala je postojati opća pučka škola i školska radionica za praktičnu vježbu budućih učitelja i učiteljica. (N.Ć.)

3.7 DEKRET

Zagreb, 6. studenoga 1882. / papir, tisak, rukopis / 34 x 21 cm / A 2540 / Dar Emilije Terezije Bek, 1993.

Tiskani obrazac dekreta Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, Odjela za bogoštovje i nastavu br. 1018. kojim se Vinka Beka imenuje *pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Bukovju*. U gornjem središnjem dijelu dekreta nalazi se grb Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Ovim dokumentom Vinku Beku propisuje se plaća od četiri stotine forinta godišnje, a osim toga na raspolaganje dobiva stan, 14 hvati cjepanih drva za sebe i školu, 12 forinti pisarničkog paušala, 45 forinti podslužničkog paušala, vrt, livadu, pašnjak i oranice. Sve navedeno bit će mu dodijeljeno kada se iskaže kod poglavarstva nadležne političke općine o svom imenovanju i položenoj službenoj zakletvi. Dekret je potpisan od strane *Kr. nadzorničtva za pučke škole*, potpisom Ivana Filipovića. U donjem dijelu dokumenta potvrđuje se da je Vinko Bek položio službenu prisegu propisanu naredbom od 4. listopada 1875. (broj 4566). Svojim autografom to potvrđuje Ivan Pintar, mjesni školski nadzornik u Bukovju, 20. studenoga 1882. Ovjereni biljeg i pečat *dotične političke obćine* Kraljevske kotarske oblasti Velike Gorice nalazi se u gornjem lijevom uglu Dekreta. (N.Č.)

3.8 PORTRET VINKA BEKA

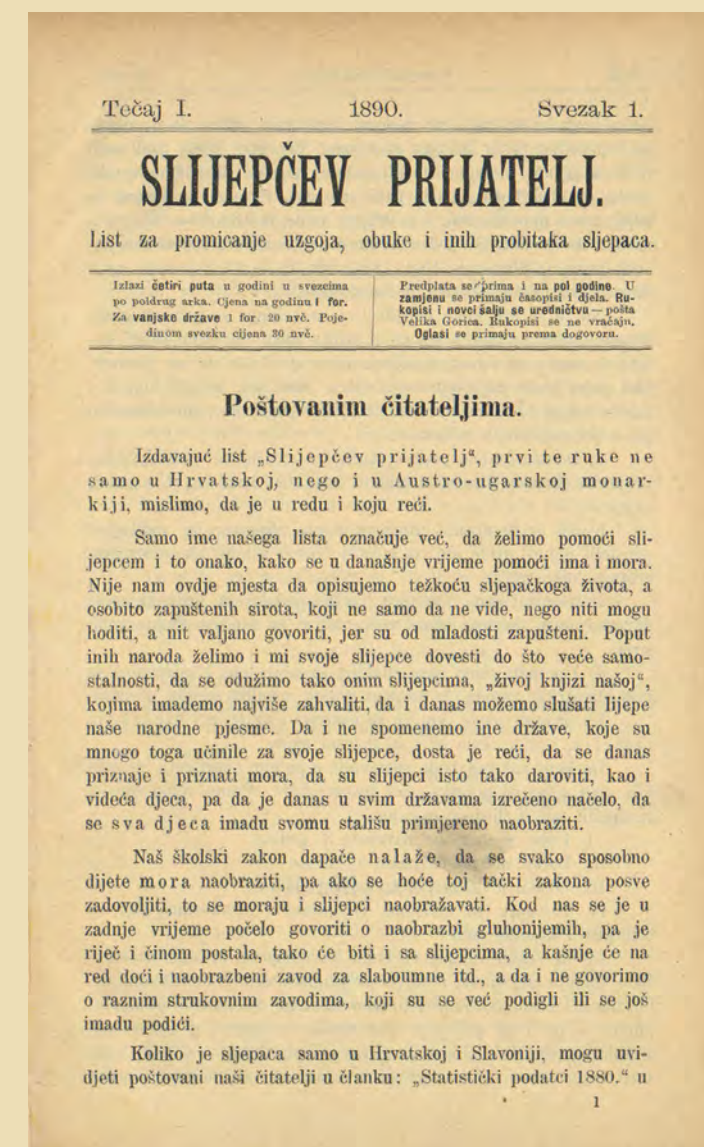
Foto Tonka / Zagreb, oko 1925. / fotografija, crno-bijela / F 3707

Vinko Bek (19. studenoga 1862., Podgajci na Dravi, općina Donji Miholjac, - 15. listopada 1935., Zagreb), osnovnu školu polazio je u Cerniku, Osijeku i Pečuhu, a nižu realku u Osijeku. Godine 1878. upisao se na Kraljevsku preparandiju za učitelje u Zagrebu, koju je završio 1881. Bio je učitelj pučke škole u Bukevju, a potom u Zagrebu do 1895., kada je postao učitelj i upravitelj Zavoda za odgoj slijepe djece. Uređivao je časopise *Slijepčev prijatelj* i *Prijatelj slijepih i gluhonijemih*. Od 1899. do umirovljenja 1920. bio je ravnatelj Doma slijepih radnika. (N.Č.)

3.9 NASLOVNICA ČASOPISA SLIJEPCĀEV PRIJATELJ

Zagreb, 1890., svezak I.

Slijepčev prijatelj prvi je hrvatski časopis tiflološkog karaktera koji je počeo izlaziti u Zagrebu 1890. godine. Pokrenuo ga je Vinko Bek. U svojoj prvobitnoj koncepciji izlazio je do kraja 1892. i to četiri puta godišnje. Osnovna zadaća ovog časopisa bila je promicanje odgoja, obrazovanja i drugih interesa slijepih s krajnjim ciljem otvaranja primjerene ustanove za skrb slijepih osoba. Godine 1893. proširuje svoju tematiku i na probleme gluhonijemih te mijenja naziv u *Prijatelj slijepih i gluhonijemih*. (N.Č.)

3.11 POTVRDA K.K. BLINDEN-ERZIEHUNGSINSTITUTA U BEČU O POSJETU VINKA BEKA

Beč, 16. kolovoza 1888. / papir, rukopis / 34 x 21 cm / A 1522 / Dar Marte Durst rođ. Bek

Rukopisna potvrda pisana na njemačkom jeziku, izdana je i ovjerena biljekom 16. kolovoza 1888. godine u Beču. U lijevom uglu dokumenta nalazi se suhi pečat K. K. Blinden-erziehungsinstitutu. Potvrda je dokument o stručnoj posjeti Vinka Beka toj instituciji za slijepe.

Vinko Bek otišao je u Beč kako bi proučio metode rada i organizacijsku strukturu tamošnjih zavoda i na temelju toga iskustva razradio osnovu za svoje daljnje djelovanje u Hrvatskoj. Nakon povratka napisao je studiju *Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe*, tiskanu 1889. godine, u kojoj je iznio svoj program djelovanja za poboljšanje skrbi za slijepe. U prvom dijelu knjige analizirao je ustroj ustanova za slijepe u Beču i okolici, a drugi dio posvećen je raspravljanju o problemima odgoja i drugim aspektima skrbi za slijepe u Hrvatskoj. To je prva originalna studija tiflopedagoškog i šireg tiflološkog karaktera. U njoj je Bek kao svoj temeljni cilj postavio otvaranje zavoda za slijepu djecu. (N.Ć.)

3.12 DOPIS VINKU BEKU

Zagreb, 31. listopada 1888. / papir, rukopis / 34 x 21 cm / A 1525 / Dar Marte Durst rođ. Bek

Rukopisni dopis br. 14325. kojim Kraljevska županijska oblast javlja Kraljevskoj kotarskoj oblasti u Velikoj Gorici da je Visoka kraljevska zemaljska vlada pozitivno riješila Bekovu molbu br. 6635., podnesenu 14. listopada 1888. godine. Dopisom se dopušta molitelju, Vinku Beku, da može otvoriti *privatni zavod za uzgoj i obuku slijepaca na nastavnom jeziku hrvatskom ili srbskom*. Dopis je datiran u Zagrebu 31. listopada 1888. godine i potpisan od kraljevskog podžupana.

3.10 NASLOVNICA ČASOPISA

PRIJATELJ SLIJEPIH I GLUHONIJE MIH

Zagreb, siječanj 1893., br. 1

Početakom 1893. časopis *Slijepčev prijatelj* proširuje okvire svog djelovanja te počinje promicati i interese gluho-nijemih osoba. Ideja o novoj koncepciji časopisa potekla je od tadašnjeg odjelnog predstojnika za bogoštovlje i nastavu dr. Isidora Kršnjavoga. U skladu s proširenom tematikom časopis *Slijepčev prijatelj* mijenja naziv u *Prijatelj slijepih i gluho-nijemih*. Časopis je u pravilu izlazio jedanput mjesečno, a od 1896. kao glasilo Društva sv. Vida za podupiranje slijepaca. Početkom 1894. osim problema slijepih i gluho-nijemih osoba časopis počinje objavljivati prikaze o odgoju i obrazovanju djece s mentalnom retardacijom, teško odgojive djece i djece s govornim teškoćama. Zbog bolesti njegova urednika, Vinka Beka, *Prijatelj slijepih i gluho-nijemih* prestaje izlaziti 1898. godine. Najveće značenje ovog časopisa je to što je u njemu po prvi put kod nas izražena ideja o organiziranom školovanju djece s teškoćama u razvoju. (N.Ć.)

Budući da Vlada ovom dozvolom nije preuzela na sebe nikakve financijske ni druge obveze, Bek se počinje baviti skupljanjem i izradom nastavnih sredstava potrebnih za obrazovanje slijepih. Obraća se javnosti za sudjelovanje pri stvaranju zbirki općih nastavnih sredstava za slijepe. Istodobno uspostavlja i suradnju s pojedinim tiflopedagozima u Austriji. Nastavna sredstva i pomagala dobivena iz inozemstva podvrgava kritičkoj analizi, a na nekima ispravlja nedostatke, koristeći bolja vlastita rješenja. Usporedo s prikupljanjem nastavnih sredstava Bek se zanima i za ostalu tiflološku građu želeći u budućem zavodu ustanoviti poseban muzealoni odjel po uzoru na neke razvijenije zavode u Europi. (N.Ć.)

3.13 UREDOVNA SVJEDODŽBA VINKU BEKU DA SE POČEO BAVITI ODGOJEM I OBUKOM SLIJEPIH

Zagreb, 21. listopada 1899. / papir, rukopis / 34 x 21 cm / A 1524 / Dar Marte Durst rođ. Bek

Rukopisna svjedodžba općine Orle broj 2005. kojom se potvrđuje da se Vinko Bek, učitelj u Bukevju, počeo baviti pitanjem odgoja i obuke slijepaca 1888. godine. Navodi se da je nakon dozvole Visoke zemaljske vlade podučavao slijepca Hinka Svobodu, *sada u Klarovu zavodu za slijepce u Pragu*, besplatno, te da je svoj rad u korist slijepih i na osnutku zavoda za slijepe nastavio i dalje neumorno obavljati. Svjedodžba je ovjerena pečatom i potpisom upravitelja općine.

Početakom 1889. Vinko Bek objavljuje prvu verziju Brailleove abecede za hrvatski jezik. Uskoro nakon toga pojavljuje se njegova početnica na Brailleovu pismu. Posjedujući vladinu dozvolu za obučavanje slijepce djece te opskrbljen najneophodnijim nastavnim sredstvima i Brailleovom abecedom i početnicom, Vinko Bek se od tada mogao praktično baviti odgojem i obrazovanjem slijepih. U ožujku 1889. u dnevnom tisku oglašava da je voljan primiti dvoje slijepce djece na uzdržavanje i obrazovanje o svom trošku. Javlja mu se samo jedan slijepi dječak, sin roditelja češkog podrijetla iz Samobora, Hinko Svoboda. S njegovom obukom Bek je započeo 24. ožujka 1889. te je za samo četiri mjeseca i nekoliko dana dječak uz njegovo vodstvo svladao gotovo cjelokupni program za prvi razred osnovne škole. Postigavši tako dobre rezultate, Bek je sa svojim učenicom odlučio istupiti u javnosti i organizirati javni ispit u prostorijama tadašnjeg Zavoda za gluho-nijeme. Dakako, ispit je protekao uspješno te je Bek stekao nove pristaše ideje o potrebama obrazovanja slijepih. Međutim, u jesen iste godine dječak se s roditeljima seli u Češku pa je Bek izgubio prvog uspješnog učenika. (N.Ć.)

3.14 VINKO BEK SA SVOJIM
PRVIM SLIJEPIM UČENIKOM

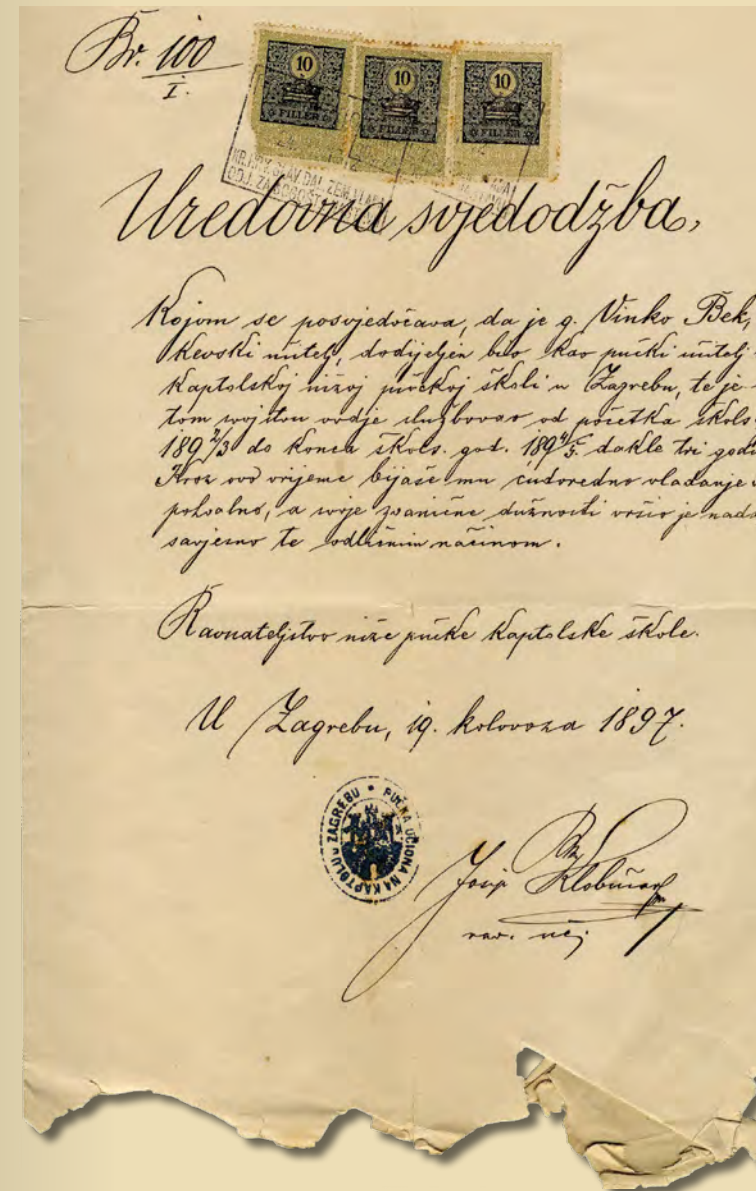

3.15 ZAHVALNICA VINKU BEKU HRVATSKO-SLAVONSKOG GOSPODARSKOG DRUŠTVA

Zagreb, 15. listopada 1891. / tisak: Drag. Albrecht, Zagreb / papir, tisak / 65 x 49 cm / A 2481

Tiskana zahvalnica Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva bogato ukrašena alegorijskim prikazima. U gornjem središnjem dijelu nalazi se grb Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Zahvalnica je dodijeljena Vinku Beku za zasluge oko priređenja *Gospodarsko-šumarske jubilarne izložbe u Zagrebu, 1891*. Potpisani su predsjednik i tajnik upravnog odbora Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva.

Među propagandnim akcijama Vinka Beka koje su imale za cilj razbijanje predrasuda o slijepima značajno mjesto zauzimaju izložbe s tiflološkom tematikom. Godine 1891. Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo priredilo je u Zagrebu reprezentativnu jubilarnu izložbu povodom 50-godišnjice svog djelovanja, koja je trebala prikazati strukturu privredne djelatnosti u onodobnoj Hrvatskoj. Kako je Bek već otprije održavao kontakte s tim Društvom, uspio je privoljeti priređivački odbor da se u sastav izložbe uključe i eksponati tiflološkog karaktera. Vinko Bek se pobrinuo za izložbeni materijal i postav, pa je kao poseban *Sljepački odjel* nastala izložba o slijepima. *Sljepački odjel* zapremao je čitavu jednu dvoranu u glavnoj zgradi Zagrebačkog sveučilišta, a izložbeni materijal bio je raspoređen u šest skupina. Popis eksponata po skupinama i odjelima objavljen je u Izložbenom katalogu za sljepački odjel. Bek je na izložbi predstavio nekoliko sistema pisma za slijepe (uncijal, Brailleovo i Moonovo pismo), zatim svoju početnicu iz 1889. te više stranih udžbenika za nastavu muzike i ostalih školskih predmeta. Da bi upoznao posjetitelje s velikom rasprostranjenošću sljepoće, priložio je i statistički izvještaj u kojem se mogao vidjeti i postotak slijepih i gluhoonijemih u Hrvatskoj i Monarhiji prema popisu stanovništva iz 1869. i 1880. Osnovna namjera Bekove izložbe bila je pokazati javnosti da i slijepi mogu puno toga naučiti i da zbog toga postoji potreba za otvaranjem Zavoda za slijepe. (N.Ć.)

3.17 OBAVIJEST VINKU BEKU O IMENOVANJU ZA UPRAVITELJA ZEMALJSKOG ZAVODA ZA SLIJEPE

Zagreb, 24. kolovoza 1895. / papir, rukopis / 34 x 21 cm / A 2542 / Dar Emilije Terezije Bek, 1993.

Rukom pisana obavijest br. 12890. Kr. hr.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu Vinku Beku da je dodijeljen na službovanje u Zemaljski zavod za odgoj slijepe djece. Obavještava ga se da mu se povjerava upravljanje zavodom, a sva beriva i plaća mu teku od 1. rujna 1895. Dokument je ovjeren pečatom Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade.

Kupoprodajnim ugovorom od 3. ožujka 1893. Hrvatsko-slavonski erar kupio je u zamjenu za nekretnine *Zemaljske zaklade za odgoj gluhoonijeme i slijepe djece* prostranu dvokatnicu u Ilici (sadašnji broj 83) u Zagrebu, tadašnju zgradu bolnice milosrdnih sestara, s ciljem da je namijeni za smještaj Zavoda za gluhoonijeme i slijepe. U kolovozu i rujnu 1894. spomenuta bolnica je iseljena, a 1. prosinca iste godine, nakon što su obavljani adaptacijski radovi, započelo je useljavanje Zavoda za gluhoonijeme. Zbog slabog odaziva za primanje polaznika, Zavod za odgoj slijepe djece bio je otvoren tek 1. rujna 1895. Tako je 25. kolovoza 1895. Bek razriješen dužnosti na kaptolskoj školi i postavljen za prvog upravitelja novoosnovanoga Zavoda. (N.Ć.)

3.16 UREDOVNA SVJEDODŽBA VINKU BEKU O RADU NA KAPTOLSKOJ ŠKOLI

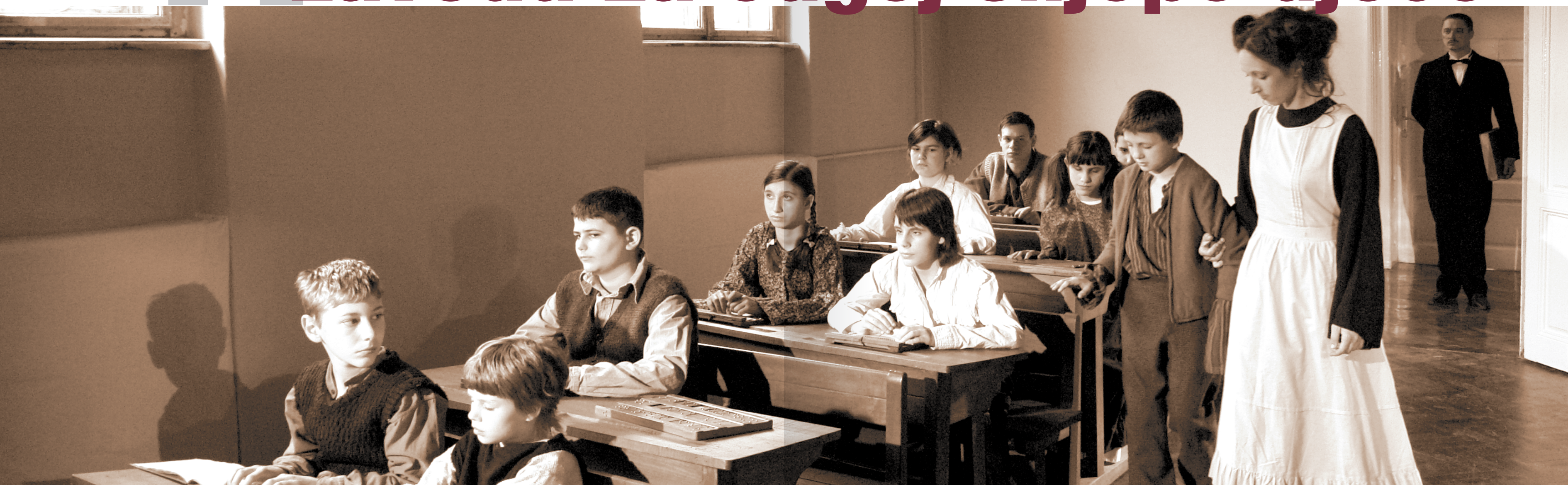
Zagreb, 19. kolovoza 1897. / papir, rukopis / 30 x 21 cm / A 2537 / Dar Emilije Terezije Bek, 1993.

Rukom pisana svjedodžba br. 100. kojom se svjedoči da je Vinko Bek kao učitelj radio na kaptolskoj nižoj pučkoj školi od 1892. do konca školske godine 1895. U dokumentu se ističe da je svoje dužnosti obavljao savjesno, a da mu je čudoredno vladanje pohvalno. Svjedodžba je ovjerena pečatom Pučke učione na Kaptolu i potpisom ravnatelja Josipa Klobučara.

Krajem ožujka 1892. uputio je Vinko Bek predstavku Zemaljskoj vladi u kojoj je izričito zatražio otvaranje zavoda za slijepe. U toj predstavi zatražio je i da ga Vlada premjesti iz Bukevja u Zagreb. U svojoj je nakani najposlije i uspio pa mu je dodijeljeno mjesto u Osnovnoj školi na Kaptolu, gdje se zadržao od 15. rujna 1892. do 25. kolovoza 1895. Ostali zahtjevi iz predstave vezani za otvaranje zavoda tada mu nisu uvaženi. Nakon premještaja u Zagreb Bek se posvetio osnivanju Društva sv. Vida za pomoć slijepima i prikupljanju financijskih sredstava za osnivanje zavoda. (N.Ć.)

4 svakodnevni život u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece

Bilo je to 1. rujna 1895.g., otvoren je Zemaljski zavod za odgoj slijepe djece u Zagrebu, s trinaestero slijepe djece kojoj je trebalo pružiti opću naobrazbu te stručnom obukom osposobiti dječake u obrtu, a djevojčice u ručnom radu.

Pod slijepom djecom podrazumijevala su se ona koja nisu ništa vidjela ili su zbog slabog vida bila onemogućena napredovati u pučkoj školi. Uz glazbu i vjeronauk djeca su u Zavodu još učila čitati, pisati i računati i to koristeći izbočena slova i brojke koje mogu prstima pipati. Kako bi stekli što veću samostalnost, uče sami pospremati krevete, čistiti cipele i odijelo, slagati ubruse... Pitomci se zajedno igraju, uče i svi se lijepo slažu.

Prostorije su prostrane i zračne.

Upravitelj Zavoda je Vinko Bek, učitelj, razrednik 1. razreda, čuvar muzeja, učila i knjižnice, predaje sve predmete pa čak i tjelovježbu i ručni rad. Aktuar nadbiskupske pisarne, Barle Janko, predaje vjeronauk, profesor kraljevske Učiteljske škole Brixli Ivan predaje tjelovježbu dok učiteljica Flora Flöglova obučava ručni rad te obavlja službu prefekta. Tako je to bilo prve godine.

Dovoljno je opisati samo jedan dan u Zavodu, na kraju 19. st., u vremenu u kojem su vladali jedan drugačiji mir i red, pa da posvema bude jasno kako je to izgledalo u to vrijeme. Taj smo dan oživjeli dvanaestominutnim igranim filmom, rekonstrukcijom života i rada polaznika Zavoda, njihovih odgajatelja i učitelja, koji je postao integralni dio našega stalnog postava, s namjerom da posjetiteljima pokažemo jedan segment defektologijskih

SLIKA DESNO

Pismo majke sinu u Zemaljski zavod za odgoj slijepe djece

everyday life at the National Institute for Education of Blind Children

It was on 1st September 1895 that the National Institute for Education of Blind Children in Zagreb was opened, with thirteen blind children to be provided with general education and vocational training in craft for boys and handwork for girls.

Blind children as a term implies reference to those children who lacked sight or were, due to impaired sight, inhibited in advancing at public school.

In addition to music and religious classes, children at the Institute were taught reading and writing skills, algebra, using embossed letters and numbers palpable by fingers.

In order to gain independence, they learned to make beds, clean foot- and dress ware, fold napkins by

Zanimivo pismo.

Priopćujemo pismo majke sinu si u zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece bez ikakvog dometka, ispuštajući imena, da se vidi, kako se sudi na selu o koristi tog zavoda.

Milo moje dijete, da si mi zdravo!

Tvoj mili list, a i dopisnicu primila sam sa osobitom radosti, razumjevajući iz istog, da si mi zdrav, za koje ja tvoja majka svamogućem Bogu toplim srcem blagodarim, obznajući ti, da smo i mi ovdje svi živi i u prilično dobrom zdravlju se za sada nahodimo.

Premili moj sine! Mene, tvoju majku, osobito raduje, da mi se dobro učiš i vladaš, samo mi i dalje dobar budi, svojoj visokorodnoj gospodi nastavnicima, svagda i u svemu poslušan i pokoran ostani, jer se sve to samo na tvoje, danas sutra, dobro odnosi, te ako mi te Bog preblagi poživi, imati ćeš svoj hljeb i ne ćeš biti nikom na teretu, već o radu svojih ruku živjeti. Za to smo dužni ponajprije svamogućem Bogu na tom prevelikom njegovom daru i promislu, pak onda našem premilostivom caru i kralju Franji Josipu Prvom, zatim preuzvišenom našem banu naše zemlje gospodaru, najtoplije i svagda blagodariti na toj prevelikoj i svem narodu datoj dobrodošlici.

Dragi moj sine! Mi smo dosta slabo ljetovali ovuda svi, a moja kuća našla jest manje od lanjske godine kruha preko 30 vagana žita, jer nas je strn iznevjerila; a ovdje zarade nemamo, niti se može groš zaslužiti, a dacija i druge kućne potreboće zahtijevaju, da se mora to platiti, pak sam brižna, ali samo, da mi vas Bog poživi, gojim u sebi svetu nadu, da će Bog sve moje brige na dobro okrenuti, te se ja majka s vama, mojom djecom, radovati. Akoprem jest ovo sada vrijeme i neugodno za daleko putovanje, ja u ime Boga želim i namjeravam naskoro pohoditi te, ali upravo dan zakazati ne mogu.

S tim primi, milo moje dijete, u ime sviju nas ovdje tvojih srdačno pozdravlje i poljubac, tvoja majka N. N.

Izvaci iz kućnog reda

U 6 sati ujutro ustaje se, pa se umiva, oblači i kreveti prave. Svaki se pitomac mora sam oblačiti, koji ne znaju, ti se uče. Peru se pako hladnom vodom i to svaki dan i prsa, a ne samo lice, ruke i vrat.

Iza toga prave si krevete. Samo najmanjim pitomcima pravi sluga ili sluškinja krevet, a ostali si sami prave tako lijepo i uredno, da je milota gledati, a da i nas koji ne bi mogao ljepše praviti.

Iza ovog čiste se i rede, zajedno mole i izlaze iz spavaone u igraonu, gdje se pripravlja za školu.

Obuka je udešena tako, da prije poldana dolaze literarni predmeti i tjelovježba, a po podne ručni rad i pjevanje.

Kako su slijepci nevještih ruku, to im kud i kamo više treba ručnog rada, a po gotovo, kad to kod njih vrlo polagano ide.

Poslije 7 imadu večeru, a onda se zabavljaju do 8 sati, kad polaze u spavaone da prirede krevete.

Kod dječaka spava sluga, a kod djevojaka sluškinja, koji imadu i po noći pripaziti na djecu i biti im na ruku.

Prostorije se dobro čiste i vjete, a na čistoću se u svem osobito pazi.

Sam zavod posjećivati dozvoljeno je strancima u svako doba uz prijavu kod ravnateljstva...

Posjetiteljima nije dozvoljeno ispitavati djecu o sljepoći ili ih pred njima sažaljevati.

Pojedini se predmeti predavaju na tjedan:

Ujeronauk	2 sata
Hrvatski jezik	8 sati
Račun.	4 sata
Stvarna obuka	4 sata
Ručni rad	10 sati
Pjevanje	2 sata
Tjelovježba	2 sata
Ukupno	32 sata

themselves... They play together, study and get on nicely.

The rooms are spacious and well-aired.

The Manager of the Institute is Vinko Bek, teacher, 1st grade classmaster, museum, study room and library keeper, lecturing all subjects, even physical education and handwork. The actuary of the archbishop's writing room, Barle Janko, lectures religious classes. Professor of the Royal Teachers school Brixi Ivan teaches physical education while teacher Flora Flöglova holds handwork classes and the prefect position. First year it was like that.

It is enough to describe only one day at the Institute at the end of the 19th century, at the time when different peace and order ruled, to display what it was like back then. That day is brought to life by a 12-minute film, a reconstruction of life and work of the Institute attendants, their trainers and teachers, which became the integral part of our contemporary permanent exhibition, with the intention to demonstrate to visitors one segment of origins of special education and to present teaching aids and tools from those days, behavior of children, their plays and prayers, all for the benefit of restoring the spirit of that time, which is of significant importance for gaining insight into the origins of institutionalized care for visually impaired children in Croatia.

In the function of inclusion, the film features blind children themselves, pupils of the Centar for education "Vinko Bek" from Zagreb, successor of the National Institute for Education of blind children. (Ž.B.S.)

početaka i prezentiramo tadašnja nastavna sredstva i pomagala, ponašanje djece, njihove igre i molitve, sve u službi oživljavanja duha onoga vremena, vrlo značajnog za razumijevanje početaka institucionalne brige za djecu oštećena vida u Hrvatskoj.

U funkciji inkluzije, u filmu se kao glumci, naturščici, pojavljuju sama slijepa djeca, učenici Centra za odgoj i obrazovanje "Vinko Bek" iz Zagreba, sljednika Zemaljskog zavoda za odgoj slijepe djece.

Željka Bosnar Salihagić

SLIKA LIJEVO

Izvaci iz kućnog reda Zavoda

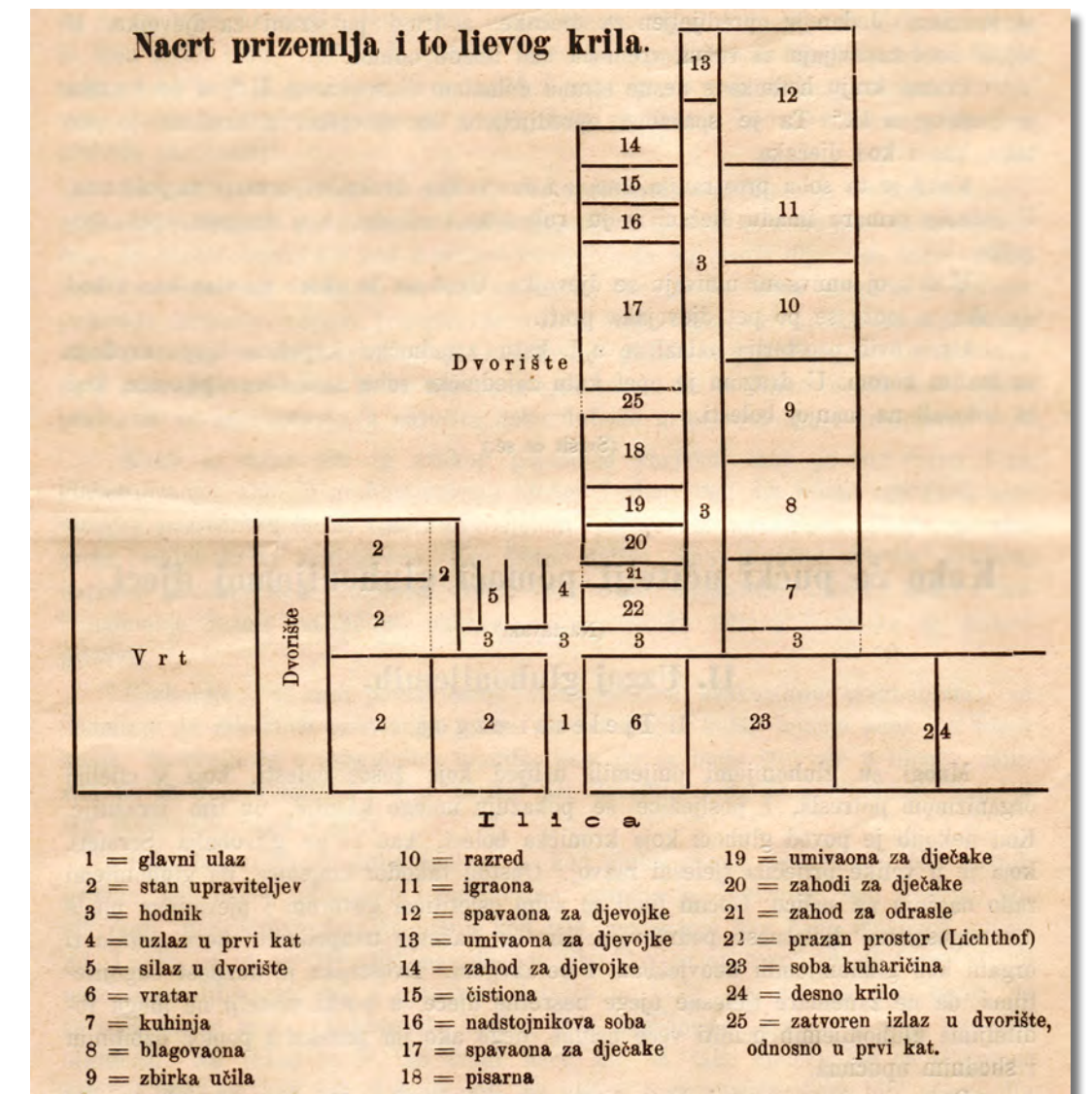
4.2 TLOCRT ZEMALJSKOG ZAVODA ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, kraj 19.st.

4.1 ZGRADA ZEMALJSKOG ZAVODA ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE U ZAGREBU

Mosinger i Breyer / Zagreb, početak 20. st. / papir, fotografija, sephia / 17x22 cm / F 3199

Zgrada dvokatnica, snimljena sa sjeveroistočne strane u perspektivi u Ilici 83 u kojoj je bio smješten Zemaljski zavod za odgoj slijepe djece u Zagrebu. Iznad ulaznih vrata stoji natpis "Zemaljski zavod za gluhojeme i slijepe". U jednom dijelu zgrade bio je smješten Zavod za gluhojeme, u drugom dijelu rodilište, a u prizemlju zgrade u samo osam prostorija nalazio se Zavod za odgoj slijepe djece. Zavod je otvoren 1. rujna 1895. godine. U početku je obuhvaćao po jednu spavaonicu za dječake i djevojčice, učionicu za drugi razred, sobu za ravnateljsku pisarnu u kojoj je smještena knjižnica, muzej, zbirka učila, a ujedno je služila i kao zbornica, prostorija za igraonicu i radionicu, soba za stan učiteljice i dvije male sobice za čistionicu, a u slučaju potrebe jedna je služila za bolnicu i za sobicu u kojoj posjetitelji mogu razgovarati sa svojom djecom. U Zavod su se primala fizički i psihički normalno razvijena slijepa i visoko slabovidna djeca oba spola od navršene 7. do 12. godine života. U početku pedagoški kolegij Zavoda činili su Vinko Bek i učiteljica Flora Floegel. Zbog skućenog i neadekvatnog prostora u Zavod se nije mogao smjestiti veći broj slijepe djece pa u početnom razdoblju razvitka Zavoda broj djece nijedne godine nije iznosio više od 26 djece. (M.V.)

4.3 IGRAONICA U ZEMALJSKOM ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Mosinger i Breyer / Zagreb, 1906. / papir, fotografija, sephia / 17x22 cm / F 3703

Dvije skupine djece u jednostavno namještenoj prostoriji - igraonici. Jedna skupina sjedi za stolom, a druga skupina djece stoji u krugu držeći se za ruke, očito sudjelujući u nekoj igri. (M.V.)

4.4 UMIVAONICA U ZEMALJSKOM ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Mosinger i Breyer / Zagreb, oko 1910. / papir, fotografija, sephia / 17x22 cm / F 3783

Dio prostorije za umivanje. Na lijevom zidu nalazi se pet okruglih umivaonika, a na desnom zidu vješalice s ručnicima. (M.V.)

4.5 SPAVAONICA U ZEMALJSKOM ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Mosinger i Breyer / Zagreb, oko 1910. / papir, fotografija, sephia / 17x22 cm / F 3782

Dio spavaonice za dječake. Na lijevom zidu se nalaze vješalice s odjećom i ormar, a uz čeonu i desni zid postavljeni su kreveti. (M.V.)

4.6 NASTAVA ČITANJA U ZEMALJSKOM ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, oko 1920. / papir, fotografija, sephia / 12x17,5 cm / F 3784

Učionica s pet redova školskih klupa s po dvoje učenika koji čitaju štivo pisano Brailleovim pismom. U dnu razreda stoji njihov učitelj. (M.V.)

4.7 NASTAVA U ZEMALJSKOM ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, oko 1920. / papir, fotografija, sephia / 11,5x17,5 cm / F 3781

Učionica s pet redova školskih klupa s po dvoje učenika koji uče pomoću taktilnih reljefa. U dnu razreda stoji njihova učiteljica. (M.V.)

4.8 DJEVOJČICE NA SATU GIMNASTIKE U ZEMALJSKOM ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, oko 1920. / papir, fotografija, sephia / 11,5x17,5 cm / F 3785

Skupina od osam djevojčica u dvorištu na satu gimnastike. Odjevene su u jednake suknje i bluže. (M.V.)

4.9 DJEČACI NA SATU
GIMNASTIKE U ZEMALJSKOM
ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, oko 1920. / papir, fotografija, sephia
/ 11,5x18 cm / F 3786

Skupina od devet dječaka u dvorištu na satu gimnastike. Odjeveni su u duge hlače i kaputiće, osim jednog dječaka koji nosi kratke hlače. Iza skupine dječaka stoji njihov učitelj. (M.V.)

4.10 NA ZAJEDNIČKOM SATU
GIMNASTIKE U ZEMALJSKOM
ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, oko 1920. / papir, fotografija, sephia
/ 16,5x22,5 cm / F 3787

Skupina od 14 dječaka i djevojčica u dvorištu Zemaljskog zavoda za odgoj slijepe djece na satu gimnastike. Četvrti dječak s lijeve strane je Franjo Tonković. (M.V.)

4.11 SAT PRIRODOPIISA U ZEMALJSKOM
ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, oko 1920. / papir, fotografija, sephia
/ 11,5x18 cm / F 3918

Razred od 10 učenika koji se na nastavi upoznaju s prepariranim pticama. U dnu razreda stoji Vinko Bek. (M.V.)

4.12 TAMBURAŠKI ZBOR U ZEMALJSKOM ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE DJECE

Zagreb, oko 1920. / papir, fotografija, sephia / 12x18 cm / F 3789

Tamburaški zbor od 11 dječaka i djevojčica. Četvrti dječak s lijeva koji sjedi je Franjo Tonković. (M.V.)

4.13 JEDAN DAN U ZEMALJSKOM
ZAVODU ZA ODGOJ SLIJEPE
DJECE

igrani film / produkcija: Kreativni sindikat i Tiflološki muzej / stručna koordinacija: Željka Bosnar Salihagić, Nina Sivec / scenarist i redatelj: Emil Mišković / proizvodnja 2007.

Film u trajanju 12 minuta pokazuje jedan dan u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece u Zagrebu, na kraju 19. st. Rekonstrukcijom života i rada polaznika Zavoda oživljeno je ozračje vremena u začecima intitucionalne brige za djecu oštećena vida u Hrvatskoj. (Ž.B.S.)

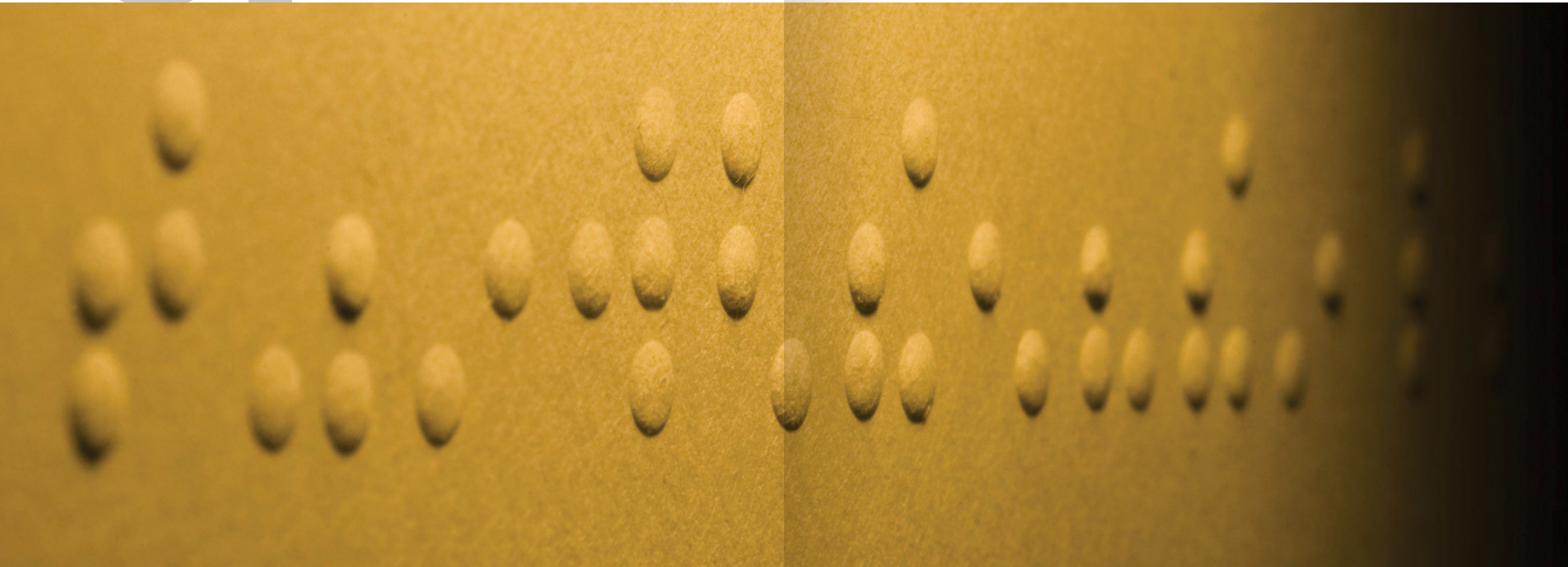

„Pristup komunikaciji u najširem smislu pristup je znanju, i to je za nas od vitalne važnosti... Mi ne tražimo sažaljenje niti trebamo biti podsjećani da smo ranjivi. Moramo biti tretirani kao ravnopravni, a komunikacija je način na koji to možemo postići.“

Louis Braille, 1841.

5. razvoj pisma za slijepe

cjeline postava

Although on a somewhat symbolic level, the above can be considered to be the first script for the blind we have any information about. Other written attempts to create a script for the blind have been found, but they were only single cases that never generated any results because the blind had no schools where they could have been systematically educated.

To be able to read and write has always been a privilege of the few. Mastering the skills of reading and writing is closely connected with numerous possibilities, all having the same goal - to improve the quality of life. It is exactly bearing this goal in mind that different attempts to create a script for the blind were generated - to stop the position where the blind were excluded from social events, sentenced to begging and other people's charity.

The dark Middle Ages made all the progress impossible. With the humanism and the renaissance a

linijskog pisma, kojega je tvorac sam Valentin Häuy, koji je koristio reljefna latinična slova.

Istodobno se i u drugim dijelovima Europe razmišlja o stvaranju pisma za slijepce. Johann Wilhelm Klein, osnivač prve škole za slijepce u Beču, predstavio je 1809. godine igličasto pismo, pisano latiničnim reljefnim slovima s pomoću malih iglica. U Velikoj Britaniji javlja se Moonovo pismo čiju osnovu čini šest pojednostavljenih slova latinice.

Ideja o školovanju na pismu za slijepce, usprkos postojanju mnogih azila i zavoda diljem Europe, teško se provodila iz nekoliko razloga. Neki su smatrali da slijepce osobe ne mogu naučiti pisati i čitati, drugi pak da im to uopće nije ni potrebno, treći da mogu savladati pismo, ali ne i gramatiku.¹ Otpor školovanju slijepih se javljao i kod mnogih roditelja.² Naposljetku, bilo je mnogo videćih koji su bili nepismeni i koji nisu pohađali škole.

¹ Iz tog je razloga Charles Barbier sastavio sonografsku točkastu abecedu, smatrajući da analfabeti u Francuskoj, a u tu su kategoriju po njegovu mišljenju spadali i slijepi, i prije nego nauče pravopis i gramatiku pišu fonetski, kako čuju, što je mnogo lakše.

² Poznato je da je Valentin Häuy iz vlastitog džepa plaćao roditeljima slijepce djece neku vrstu naknade u iznosu zarade koju bi slijepo dijete izgubilo boraveći u školi za vrijeme dok je moglo ubirati milostinju.

SLIKA DESNO

Slijepa djevojčica čita knjigu

U takvom europskom okruženju stasao je slijepi Louis Braille, dječak koji će promijeniti svijet slijepih. Slobodno se može reći da je Braille za slijepce ono što je Gutenberg za videće. Vid je izgubio u ranom djetinjstvu, nakon ozljede oka. U desetoj godini bio je primljen u Nacionalni zavod za slijepu mladež u Parizu, gdje je nastavio školovanje. Odlikovao se inteligencijom, raznim talentima, marljivošću i upornošću, što se ogledalo u zavidnim uspjesima u zavodskoj školi. Kako se školovao na reljefnom pismu, vrlo je brzo uvidio njegove nedostatke. Iz tog razloga prihvatio se reforme Barbierova „noćnog pisma“³, odnosno prvog točkastog sonografskog

³ Barbier je za pisanje osmislio sistem od 12 točaka, poredanih u obliku uspravnog pravokutnika (6 točaka u visinu, 2 u širinu). Broj točaka u lijevom vertikalnom stupcu označavao je redni broj vodoravnog reda tabele u kojemu se nalazi određeni glas, a broj točaka u desnom vertikalnom stupcu na kojem se mjestu nalazi taj glas u vodoravnom redu.

Svaki znak bio je sastavljen od određene kombinacije točaka koje nisu predstavljale određeno slovo u francuskom jeziku, nego određeni glas. Dešifrirao je 36 različitih glasova ili najčešćih glasovnih skupina. Sve je glasovne skupine podijelio i prikazao u tabeli. Svaki slijepi morao je dobro naučiti tabelu napamet da bi mogao svakom glasu odrediti mjesto i pročitati ga.

different perspective of the world was to be created; one that was a precondition for the man and his needs to become the main point of interest in the Enlightenment.

Such a positive climate and the new importance of man in society were probably the inspiration for Valentin Haüy to establish the National Institute for Blind Youths in Paris in 1784 - the first and the oldest educational institute for the blind in the world.

The significance of forming such an institute was great in many ways. Among other things, the grounds for developing a script for the blind were set. Some of the scripts for the blind, such as the linear embossed script invented by Valentin Haüy himself, were created in the Parisian institute. He used embossed Latin characters for the script.

At the same time, in other parts of Europe, a creation of a script for the blind was being contemplated.

pisma, preteče Brailleova pisma. Skromno je ali sustavno radio na svom pismu i usavršavao ga. Konačno, 1825. godine, u dobi od nepunih 16 godina, njegovo je pismo u osnovi bilo zamišljeno. Bilo je to Brailleovo pismo ili brajica.

Brajica je reljefno točkasto pismo za slijepce. Za tvorbu znakova koristi se 6 točkica smještenih u 2 stupca po 3 točkice od kojih se različitim kombiniranjem mogu dobiti 63 znaka. Kombinacijom dviju ili više točkica dobivamo određeni znak, tj. slovo, matematički znak, notni znak ili znak interpunkcije.

1827. g. tiskana je *Povijest Francuske*, prva knjiga na brajici. Iste godine Braille je završio i glazbenu notaciju. Ipak, bilo je potrebno punih 25 godina da se brajica prihvati i službeno i 1850. godine uvede u pariški zavod. Od tada je brajica krenula u osvajanje ne samo Europe nego i cijeloga svijeta.

Prema dostupnim podacima, u zavodima Habsburške Monarhije brajica je uvedena u različito vrijeme: u Pragu 1873. g., u Beču 1876. g., a u Budimpešti tek 1893. g.

U Hrvatskoj toga vremena tek se stvaraju uvjeti za prodiranje ideje o

In 1809 Johann Wilhelm Klein, the founder of the first school for the blind in Vienna, presented to the public his needle-like script written in embossed Latin characters using small needles.

In Great Britain Moon script consisting of a base of six simplified Latin characters appeared.

The idea of providing education on the script of the blind, despite the existence of many asylums and institutions all over Europe, wasn't easy to implement for several reasons. Some considered that the blind could not learn to read and write, others that it was not even necessary to them, or that they would be able to master the script but not the grammar.¹

The resistance to educate the blind was present with some parents also.² Finally, there were many sighted who did not attend schools either.

In such a European surrounding Louis Braille was brought up and formed, a blind boy who was about to change the world of the blind. It is right to say that Braille to the blind is what Gutenberg is to the sighted. He lost sight in his early childhood, after suffering an eye injury. At the age of ten he was admitted to the National Institute for Blind Youths in Paris where he continued his education. Braille was very intelligent, talented, hard working and persistent which was manifested through his many successes in the Institute school. He was educated on embossed script and soon he perceived its many flaws which inspired him to embark on a reform of the Barbier's "night writing"³, i.e. the first system with raised dots, the precursor of Braille's script. He developed and perfected his system modestly but systematically. Finally, in 1825, at the age of 16, his script was developed. It was the Braille alphabet or simply Braille.

Braille alphabet is an embossed dot script for the blind. Six dots divided in two columns, each consisting of 3 dots are used to create signs

63 signs can be obtained using different combination of dots. By combining two or more dots, a certain sign e.g. a letter, a mathematical sign, a music note, a punctuation mark can be created.

The first book in Braille *The History of France* was published in 1827. Braille completed the system

- ¹ This was the reason why Charles Barbier decided to introduce alphabet based on the sound. He believed that the alphabetic in France (in his opinion the blind belonged to this category, too) write phonetically - what they hear, before they learn the right spelling and grammar.
- ² It is a known fact that Valentin Haüy paid a compensation from his own pocket to the parents of blind children amounting to the sum they would have been able to gather collecting charities while they were spending their time in school.
- ³ Barbier came up with a system of 12 dots, lined in the shape of a vertical rectangle (6 vertical and 2 horizontal dots). The number of dots in the left vertical column signified the ordinal number of the horizontal line of the table in which a certain sound is placed while the number of dots in the right vertical column signified the place where that sound was placed in horizontal order. Each sound was made of a certain combination of dots representing not a letter of the French alphabet, but a sound. He deciphered 36 different sounds or most common sound groups. He divided and showed all sound groups in a table. Each blind person was supposed to learn the table by heart in order to be able to set a place for each sound and read it.

potrebi sustavnog odgoja i obrazovanja slijepih.

Godine 1895. otvara se prvi Zemaljski zavod za odgoj slijepe djece u Zagrebu. Školujući se i djelujući u konzervativnoj austro-ugarskoj tradiciji, Vinko Bek se priklonio struji koja nije posve izbacila uncijal, tj. reljefno linijsko pismo, prihvaćajući argument da bi školovanje slijepih na Brailleovu pismu slijepe izoliralo od videćih. No, Bek nije ignorirao značenje Brailleova pisma u slijepih. Stoga ga je u nastavnom planu i programu za nastavu čitanja i pisanja uvrstio u 3. razredu, nakon početnog opismenjavanja na reljefnom pismu.

Bek je, u svom bogatom tiflopedagoškom djelovanju, adaptirao Brailleovo pismo za hrvatski jezik, vodeći se idejom o jedinstvenom pismu za slijepe u svijetu. Preuzeo je iz internacionalne abecede sva slova koja se rabe i u našem jeziku te ih dopunio znakovima za preostale glasove koji su specifični za hrvatski jezik.

Nina Sivec

SLIKA LIJEVO
Lekcija pisanja

of musical notes the same year. Still, it took another 25 years for Braille to be officially accepted and introduced into the Parisian Institute, in 1850.

After that Braille started being introduced by countries across Europe and the entire world.

According to the available data, different institutes of the Habsburg Monarchy introduced Braille at different times: Austria in 1876, Prague in 1873, and Budapest only in 1893.

In the same period, the preconditions to place the idea of a need to systematically educate the blind were created for the first time in Croatia also.

In 1895 the first Royal Local Institute for the Education of Blind Children was opened in Zagreb. Vinko Bek, having completed his education and working in the conservative Austro-Hungarian tradition, decided to support linear embossed script, accepting the arguments that education of the blind in Braille would completely isolate the blind from the sighted. However, Bek did not ignore the meaning of Braille script for the blind. He therefore made it obligatory third grade school subject, once the children were literate in the embossed script.

As part of his experienced typhlo-pedagogical activities, Bek adapted the Braille to Croatian language, following the rules of the unique script for the blind on the world level. He took all the letters used in the international alphabet and added other signs for Croatian specific sounds. (N.S.)

5.1 SLIJEPAC I VILA (DJED, UNUK I VILA)

Vjekoslav Karas (?) / Rim, oko 1850. / ulje na platnu, bez sign. / 86 x 73 cm / P 460 / dar Marte Durst, 1963.

Razmišljajući o temi kojom bi izrazio domoljubne osjećaje, Vjekoslav Karas (slikar stasao u doba hrvatskoga narodnog preporoda koje stilski pripada bidermajeru) odlučio se još u vrijeme svoga boravka u Italiji prikazati 'vilu ili neku vrstu muze koja jednoga od naših barda nadahnjuje junačkim narodnim pjesmama', a sve to sluša unuk kako bi predaja ostala živom. Upravo odnos između spomenuta tri lika - djeda koji je, kako tradicija zahtijeva, slijepi starac s guslama, unuka koji ga pozorno sluša zamišljena pogleda, i vile koja lebdi u zraku - čini osnovu kompozicije ostvarene prema uzoru na majstore rane renesanse. Smještaj likova u prvom planu nadasve je znakovit; oni se nalaze na proplanku ispred guste i tamne, tajnovite šume, dok se slijeva otvara pogled na osunčani krajolik s udaljenim srednjovjekovnim dvorcem. Reljefnost modelacije, naglašena naročito bogatom draperijom i pratećom igrom svjetla i sjene, popraćena je i kolorističkim rješenjem likova: oni su istaknuti kromatskom crvenom i akromatskom bijelom bojom. Slika je uokvirena masivnim pozlaćenim okvirom. Motiv slike je bio nadasve popularan te je nakon okončanja ilirskog pokreta (zabranjen 1843.) u Hrvatskoj nastalo mnogo njenih varijanti, pa je čak i prvi svečani zastor HNK u Zagrebu oslikan istom kompozicijom.

„U fundusu Tiflološkog muzeja u Zagrebu nalazi se slika „Slijepac i vila“, inventirana kao Karasova. Tragom te slike dolazimo do arhiva HAZU, gdje nađeni podaci opovrgavaju mišljenje Karasovih biografa da je njegova poznata slika „Djed i unuk“ ostala u Beču, kamo je bila poslana na umnožavanje, te da nikad nije vraćena u Hrvatsku. No slika je bila poklonjena Akademiji, pod nazivom „Slijepac i vila“, a prema podacima tamo se nalazila godinama. Podaci o izlasku iz Akademije nisu nađeni. Kako se istoimeno ulje na platnu, istog motiva, nekoliko godina kasnije našlo u Hrvatskom sljepačkom muzeju, nije poznato. Svakako je moguće da je riječ o istom djelu, o zagubljenoj, originalnoj slici Vjekoslava Karasa“ (Ž.B.S.)

5.2 SLIJEPI PROSJAK

K. F. Bombleid / 19. st. / crtež, olovka / preslika

5.3 REKONSTRUKCIJA SISTEMA QUIPU

Otkrivanjem velikog carstva Inka na vrhuncu njihove moći, u 16. st., zatečena je bogata kultura čiji je gospodarski procvat bio fascinantan s obzirom na činjenicu da Inke nisu poznavale pismo koje bi im omogućilo bilježenje znanja. Ipak, Inke su vodile svojevrstu arhivu i pri tome su se služile čvorovima ili quipuom, užadima ili vrpčama različitih boja dugih pola metra, svezanih u različite čvorove. Svaka boja i svaki čvor imao je posebno značenje u komunikaciji. Tako je bijela boja korištena kao oznaka za novac ili mir, žuta za zlato, crvena za rat ili krv. Quipu se najviše koristio kao pomoćno sredstvo u računanju i vođenju brojčane evidencije. Bojom vrpce i dužinama čvorova te razmakom između njih označavao se određeni broj. Bilo je to idealno pomoćno sredstvo za čuvanje vojnih podataka, mjerenje uroda, bilježenje u registar rođenih i umrlih, popis stanovništva, evidenciju plaćanja poreza itd. Nalikovalo je to državnom arhivu. Takav sistem dugo se zadržao u Boliviji i Ekvadoru. Na taj način su pastiri na peruanskoj visoravni brojili stoku sve do sredine prošlog stoljeća.

Dakle, quipu (khipu) je, kao sredstvo sporazumijevanja, poslužio kao jedno od rješenja u nastojanju stvaranja pisma za slijepe.

Čvorastim pismom nisu se služile samo Inke. Poznavali su ga i u staroj Grčkoj i Perziji sredinom prvog tisućljeća prije Krista, o čemu svjedoči grčki povjesničar Herodot (485.-425. pr. Kr.). Ista tehnika vođenja kronike čvorovima bila je poznata u Palestini i na Dalekom istoku, Havajima, u zapadnoj Africi itd. (N.S.)

5.4 PISMO NA VRPCI

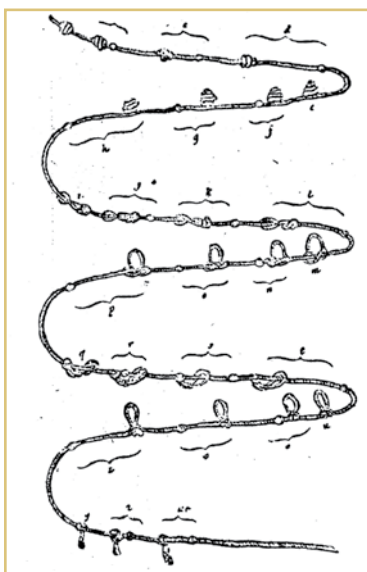
V. Rogić / Zagreb / lesonit, konopac / 44 x 39 cm / P 76 / otkup od V. Rogića, 1958.

Na pravokutnoj lesonitnoj ploči u obliku slova S polegnut je konopac vezan u 27 čvorova, koji predstavljaju abecedu pisma na vrpci.

Sredinom 19. st. u Engleskoj je stvoreno čvorasto pismo tzv. „string alphabet for the blinde“, koje je upotrebljavano u azilima i zavodima za slijepu. Osmislili su ga David McBeath i Robert Mylne iz Edinburgha, a John Alton, član uprave Azila za slijepu u Glasgou, ga je opisao. Prema njegovim navodima, ovim su pismom bili prepisani čitavi odjeljci Biblije, kao

i neka povijesna djela. Abeceda tog čvorastog pisma dobivena je pomoću vezivanja čvorova na vrpce koji se vežu tako da obzirom na oblik, veličinu i položaj mogu označiti pojedine elemente govora tj. glasove. Slova te abecede podijeljena su u 7 razreda, koji se međusobno razlikuju karakterističnim čvorovima ili drugim oznakama. Svaki razred se sastoji od 4 slova, osim zadnjeg koji sadrži 2 slova.

Prema navodima, slijepi glazbenik Vionville početkom je 19. st. neovisno o engleskom čvorastom pismu izmislio svoj sustav takvog pisma. Toj abecedi naučio je i svog slijepog prijatelja i s njim se dopisivao na tom pismu. To pismo koristio je i za bilježenje nota. (N.S.)

SLIKA LIJEVO

Prikaz abecede koju je opisao spomenuti Alston.

5.5 POČETNICA

Schulbucher-Berschleiss-Administration / Beč, 1848. / papir, reljefni tisak / 25,5 x 21 cm / P 417 / dar Ivana Špehara, 1965. g.

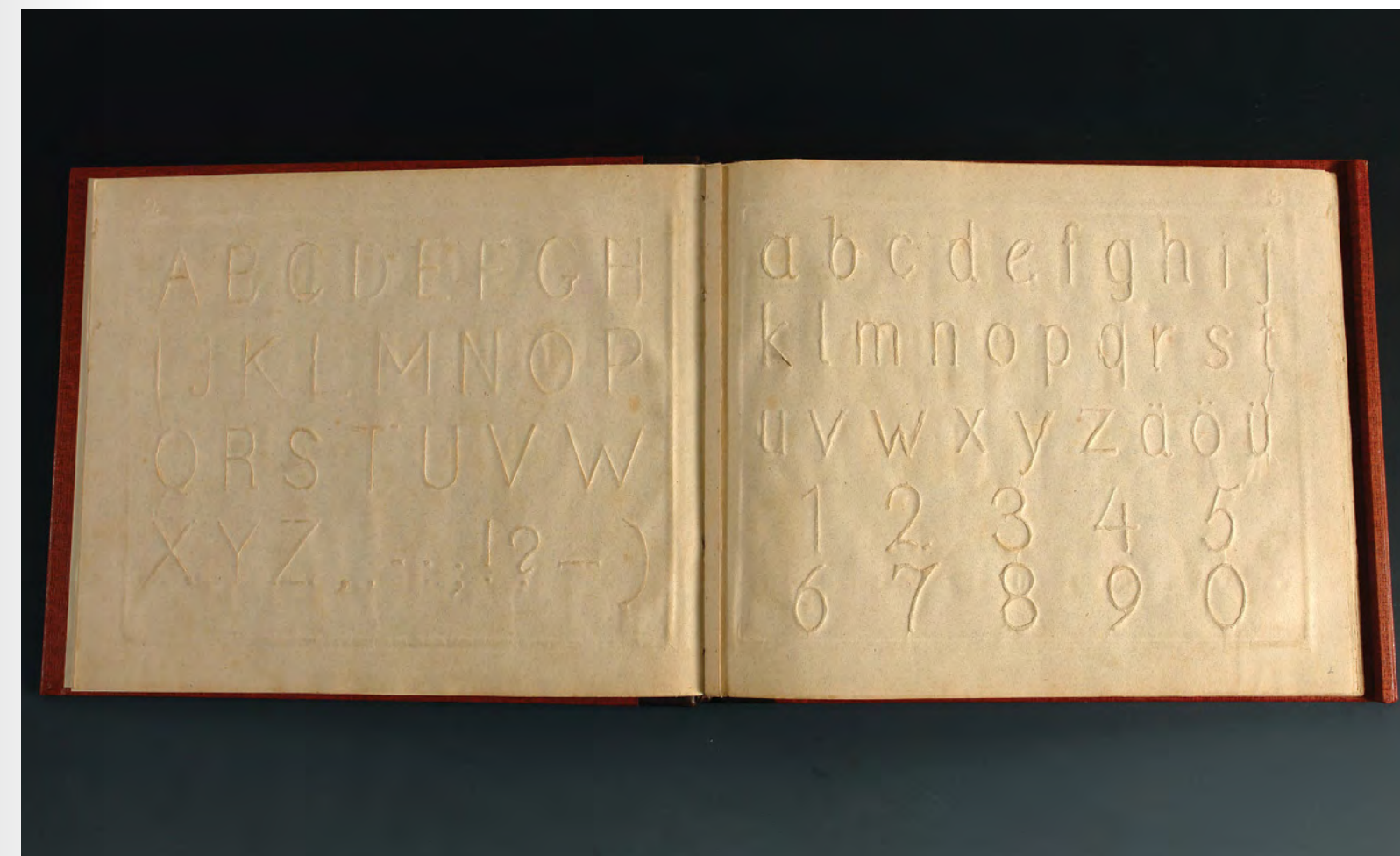
Početnica je udžbenik za slijepu djecu za svladavanje reljefnih znakova latiničnih slova. Pisan je tzv. reljefnim linijskim pismom, njemačkim jezikom, te obrađuje slova, brojeve i interpunkciju. Knjiga je tvrdo ukoričena i sadrži 24 stranice.

Krajem 18. st. u nastavi se koristilo tzv. reljefno linijsko pismo čija su slova imala izgled običnih, ali su bila ispupčena kako bi se mogla čitati dodirrom. Stvaranje prvog linijskog pisma obično se pripisuje Valentinu Haüyju, iako su i prije njega poznati razni pokušaji stvaranja pisma za slijepu.

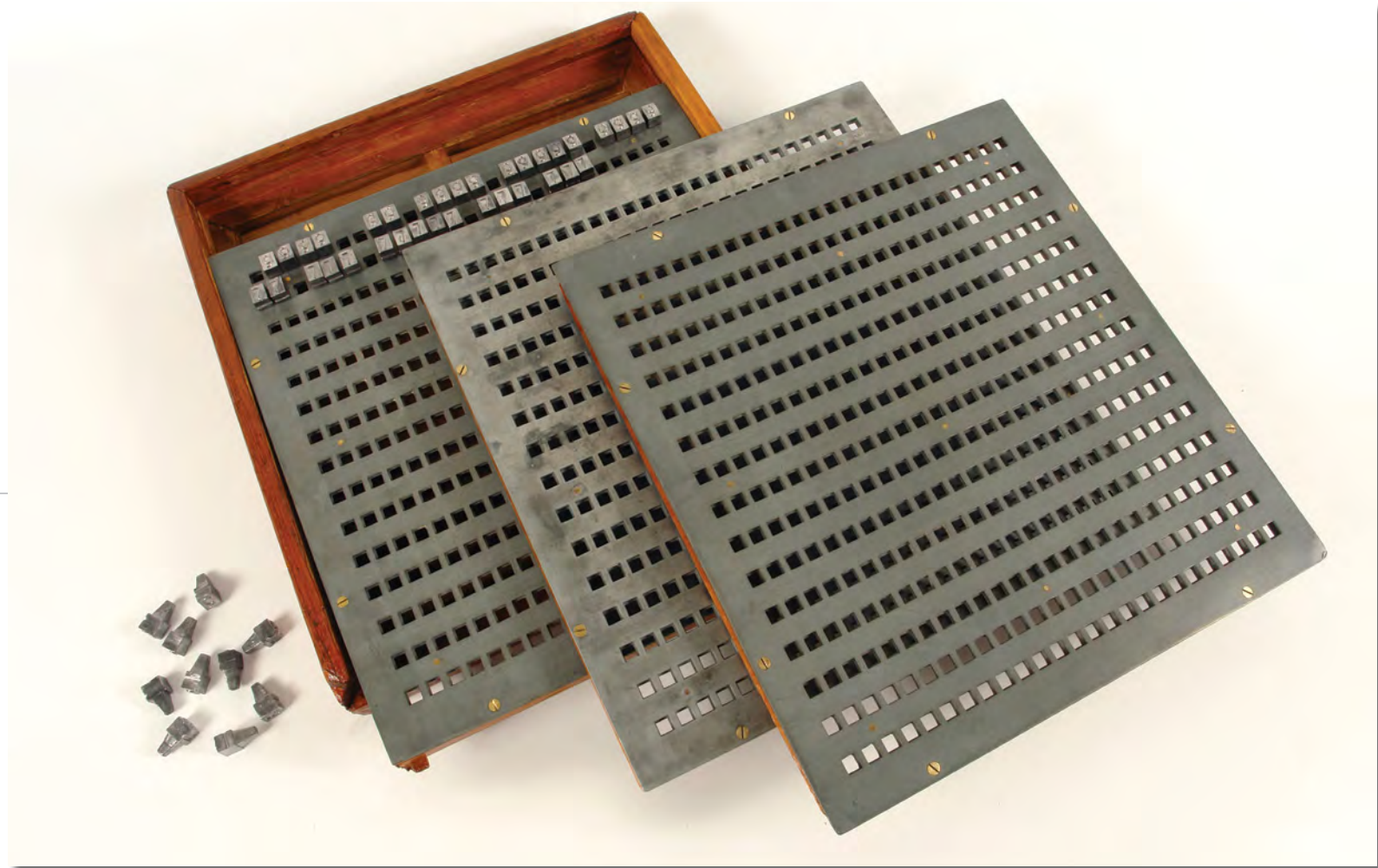
Sam Valentin Haüy pisao je o tome kako je došao na ideju osmišljavanja pisma za slijepu. Promatranje kojim je utvrdio da se na poleđini svakog lista papira što je izašao ispod štamparske preše jasno ocrtavaju reljefna slova, samo obrnuta, navelo ga je na zamisao da dade napraviti reljefna slova koja će imati izgled običnih slova gledanih u ogledalu. Njihovim slaganjem zdesna nalijevo i otiskom dobiven je, na ovlaženom papiru, otisak koji se mogao čitati dodirrom. Tako je stvoreno reljefno linijsko pismo.

Smatra se da je prva knjiga koja je tiskana tim pismom bila knjiga Valentina Haüya, Rasprava o odgoju slijepu djece (Essay sur l'education des Enfants-Aveugles) iz 1786. g.

Haüy je koristio latinična slova koja su naočigled bila lijepa, no slijepi su ih sporo i teško čitali. Stoga je pribjegao raznim promjenama pisma. Iako je reljefno linijsko pismo bilo teško čitljivo i slijepi ga nisu mogli pisati, zadržalo se dugo u upotrebi. (N.S.)

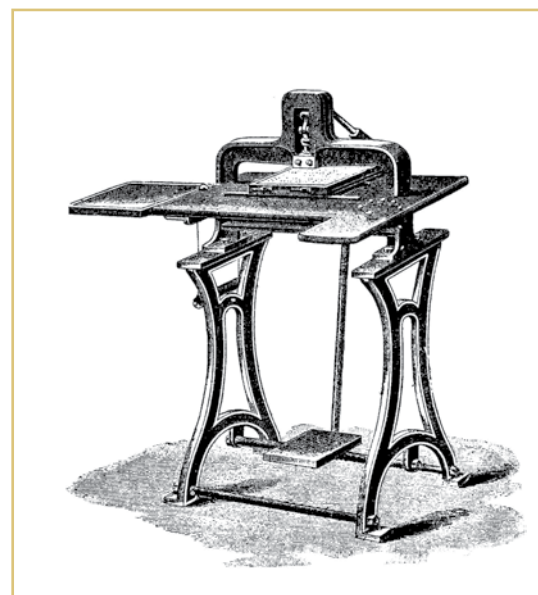

5.6 PLOČA ZA POČETNU OBUKU

oko 1900. / drvo, metal / 32 x 34 cm / P 1176 / dar Zavoda za slijepe u Radničkoj cesti, Zagreb, 1953.

Ploča se sastoji od drvene podloge s okvirom u koji se umeću metalne ploče. Na njima su mali pravokutni otvori u koje se stavljaju olovne pravokutne prizme na kojima se nalaze reljefne arapske brojke i neka slova latinice. S obzirom da o „ploči“ imamo vrlo malo podataka, ona je još uvijek predmet istraživanja. Pretpostavlja se da je ona samo dio tiskarske naprave kakve su korištene za reljefni tisak skraja 19. stoljeća. Sve do pojave Brailleova pisma i matematičkih oznaka na Brailleu slijepi su učili elementarnu matematiku pretežno usmeno.

Ali, već je Valentin Haüy koristio uvećanu ploču na kojoj su bile arapske brojke u reljefu. Pretpostavlja se da su matematičke tiskovine rađene na isti način kao i jezični materijali, na reljefnom linijskom pismu. Stoga je moguće da je ova „ploča“ dio jedne takve tiskarske naprave. Prema dostupnim podacima, tiskarske naprave 19. stoljeća uglavnom su izgledale ovako:

5.7 MOONOV ČASOPIS

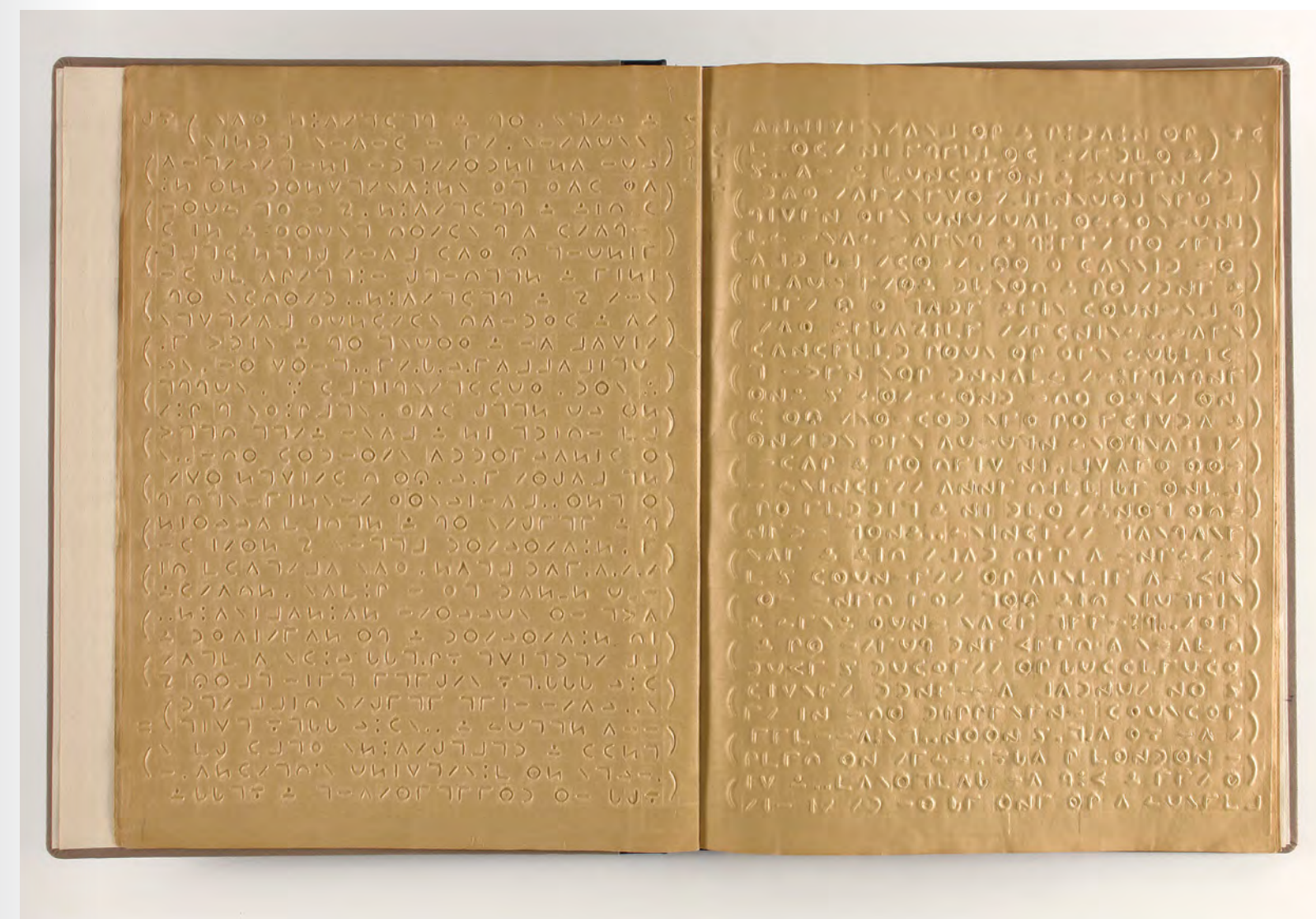
National Institute for the Blinde / London, 1950. / papir, Moonov tisak / 28 x 35 cm / P 658 / dar Zavoda za odgoj slijepe djece u Zagrebu, 1954. / Časopis pisan Moonovim pismom. Sadrži 11 stranica.

Tridesetih godina 19. st. James Hatley Frere osmislio je pismo od pojednostavljenih oblika, kao što su: točka, krug, polukrug, kratka i dugačka crta.

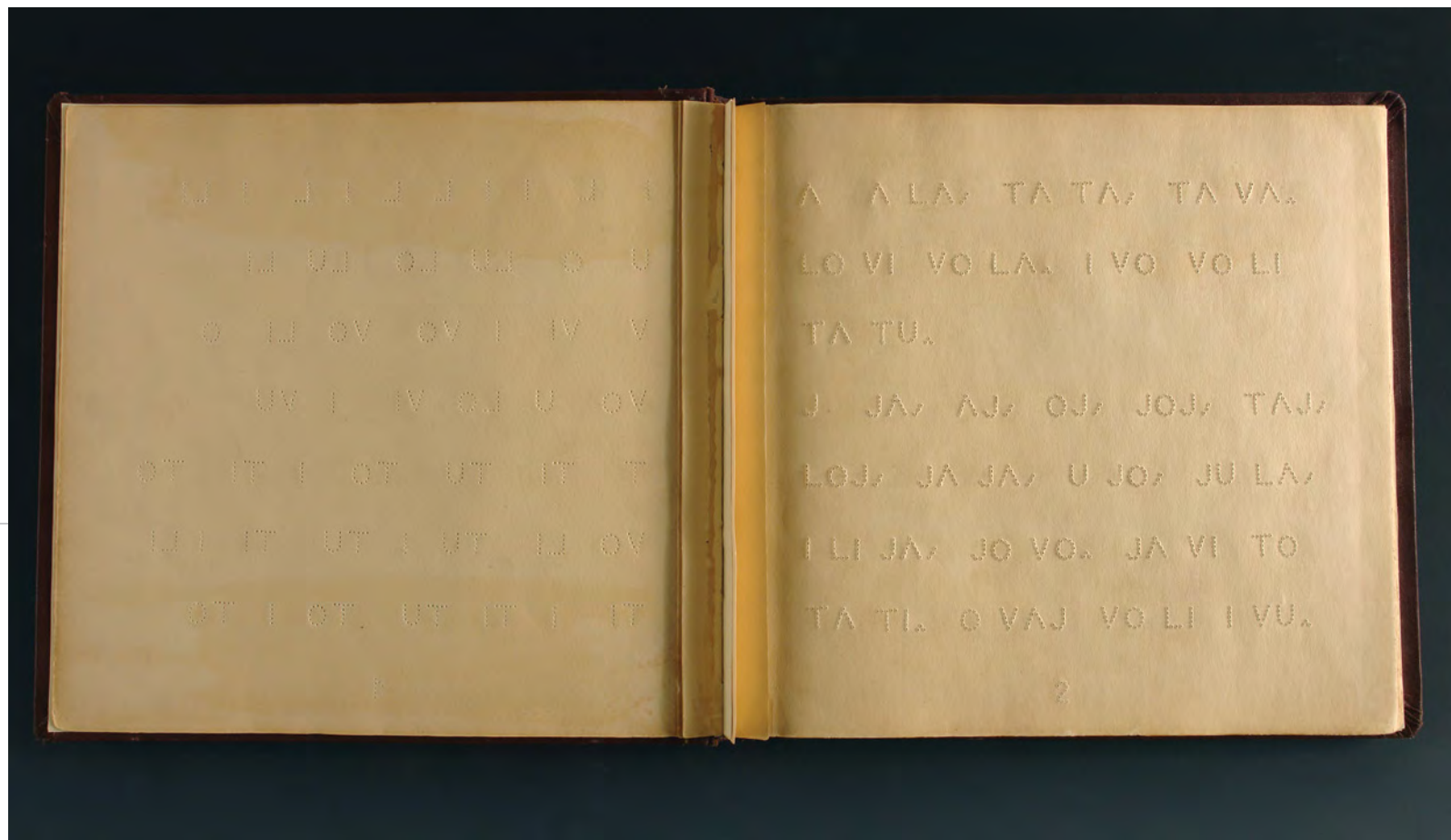
Slijepi učitelj William Moon, podučavajući petogodišnjeg slijepog dječaka, uvidio je da je Frereov fonetski sistem pretežak te je sam sastavio abecedu. Moonovo pismo sastojalo se od 6 pojednostavljenih oblika latiničnih slova.

Prva knjiga na Moonovu pismu tiskana je 1847. godine. Pismo je imalo velikog odjeka i uspjeha u zemljama engleskog govornog područja te je dugo ostalo u upotrebi, osobito kod kasnije oslijepjelih ili starijih ljudi.

Njegov nedostatak bio je u tome što je kompleksno, zahtijeva mnogo prostora te nije lako čitljivo dodirrom. (N.S.)

5.8 POČETNICA

Vinko Bek / Zagreb, 1896. / papir, iglopis / 23 x 22,8 cm / P 418 / dar Zavoda za odgoj slijepce djece u Zagrebu, 1954.

Knjiga je ukoričena tvrdim koricama tamnocrvene boje na kojima je zlatnim slovima napisano „Početnica za slijepce“, a u uglovima su naslikani ornamenti crnom bojom. Na prvoj stranici početnice je tekst: „Početnica za slijepce, sastavio Vinko Bek, Zagreb, 1896.“ Početnica ima 21 list. Tiskana je jednostrano iglopisom ili Kleinovim tiskom.

Johann Wilhelm Klein (1765.-1848.), osnivač prve škole za slijepce u Beču, predstavio je, 1809. godine, igličasto pismo. Osnovu pisma čine latinična reljefna slova koja su se oblikovala pomoću malih iglica poredanih tako da daju potpunu sliku pojedinog slova. Taktilno čitanje tog pisma zahtijevalo je mnogo vremena, slijepci su ga teško čitali, a veliki nedostatak je taj što ga nisu mogli sami pisati.

Igličasto pismo je zadovoljavalo Kleinu najvažniji kriterij, da ima što veću sličnost s pismom videćih. Iz tog razloga Klein je dugo vremena odbacivao Brailleovo pismo, jer je smatrao da nije u skladu s pismom videćih. Iako je J. W. Klein znao za postojanje Brailleova pisma već 1837. godine, a Knie, osnivač škole u Breslauu, današnjem Wrocławu, 1841., prigovarali su mu, smatrajući da ono stvara samo još veći zid između slijepih i videćih. Da bi se Brailleovo pismo počelo upotrebljavati u germanskim zemljama, bilo je potrebno gotovo četrdeset godina.

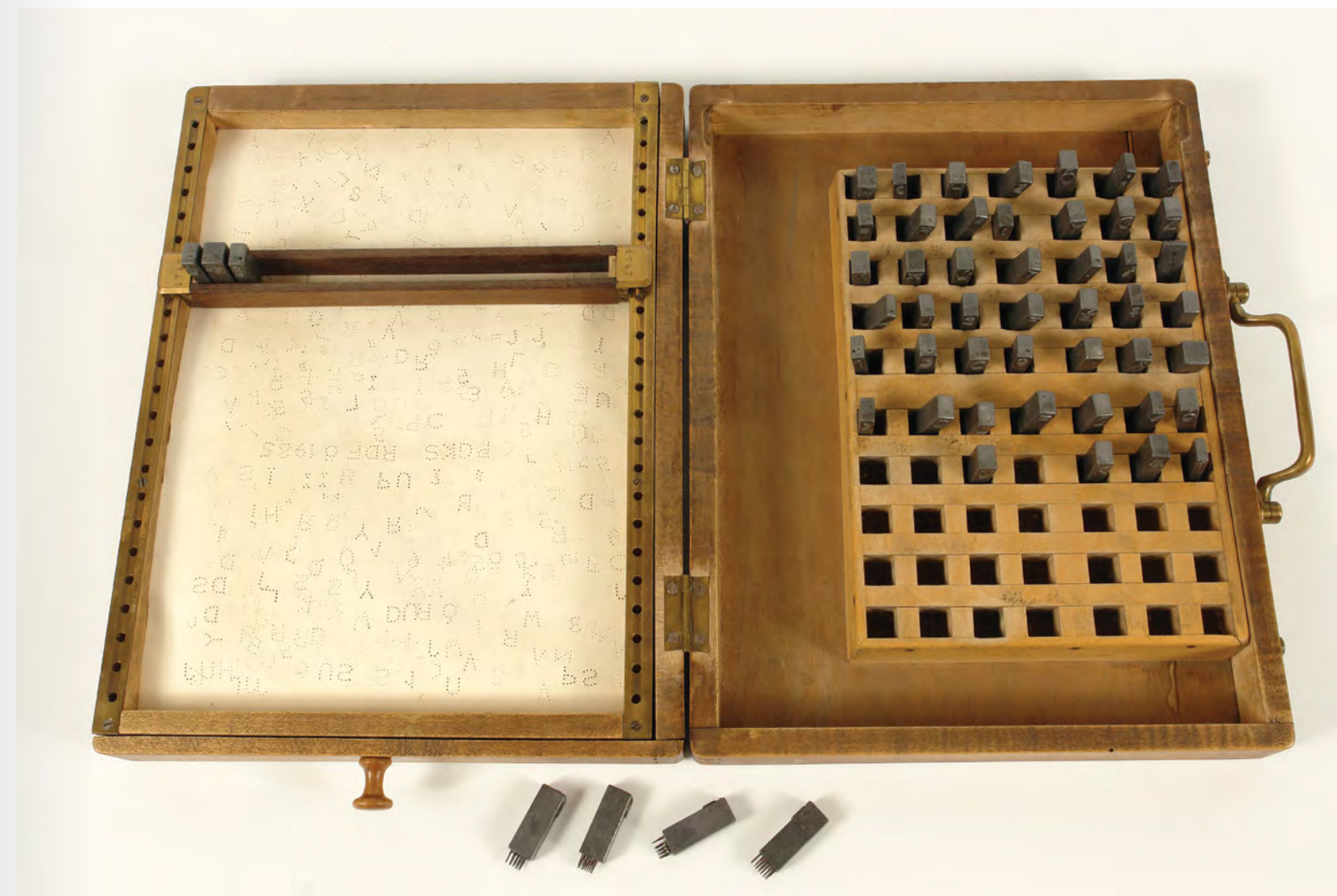
Stoga se Kleinovo ili igličasto pismo koristilo i zadržalo prilično dugo. Upotrebljavalo se i u Zavodu za slijepu djecu u Zagrebu. (N.S.)

5.9 KLEINOV APARAT

J. W. Klein / Beč, kraj 19. st. / drvo, metal / 23 x 30 x 6 cm / Z 104 / dar Doma slijepih u Radničkoj cesti, Zagreb, 1953.

Spravu za pisanje igličastog pisma, tzv. Kleinov aparat, konstruirao je J. W. Klein 1809. u Beču za svoje slijepce učenike. Sprava se sastoji od dvije drvene plohe koje pri zatvaranju formiraju kutiju. Lijevo se nalazi glavni okvir s perforiranim mjedenim vodilicama, te podloga od filca. Desnu stranu čini pomični okvir, koji se umeće u perforirane vodilice, i tako određuje liniju pisanja. Na istoj strani nalaze se olovne pravokutne prizme obilježene reljefnim slovima i igličastim završecima. Slaganjem prizmi u pomični okvir i pritiskom dobiva se tekst, s druge strane papira, pisan velikim latiničnim slovima, koji je vidljiv ali i čitljiv dodirrom.

U Zemaljskom zavodu za slijepu djecu u Zagrebu korišten je Kleinov aparat koji je bio posebno prilagođen dijakritičkim znakovima hrvatskog jezika. (N.S.)

5.10 TABLA ZA PISANJE

Mecker / Njemačka, 1889. / drvo, aluminij / 18,5 x 27 cm / Z 27 / dar Doma slijepih u Radničkoj cesti, Zagreb, 1953.

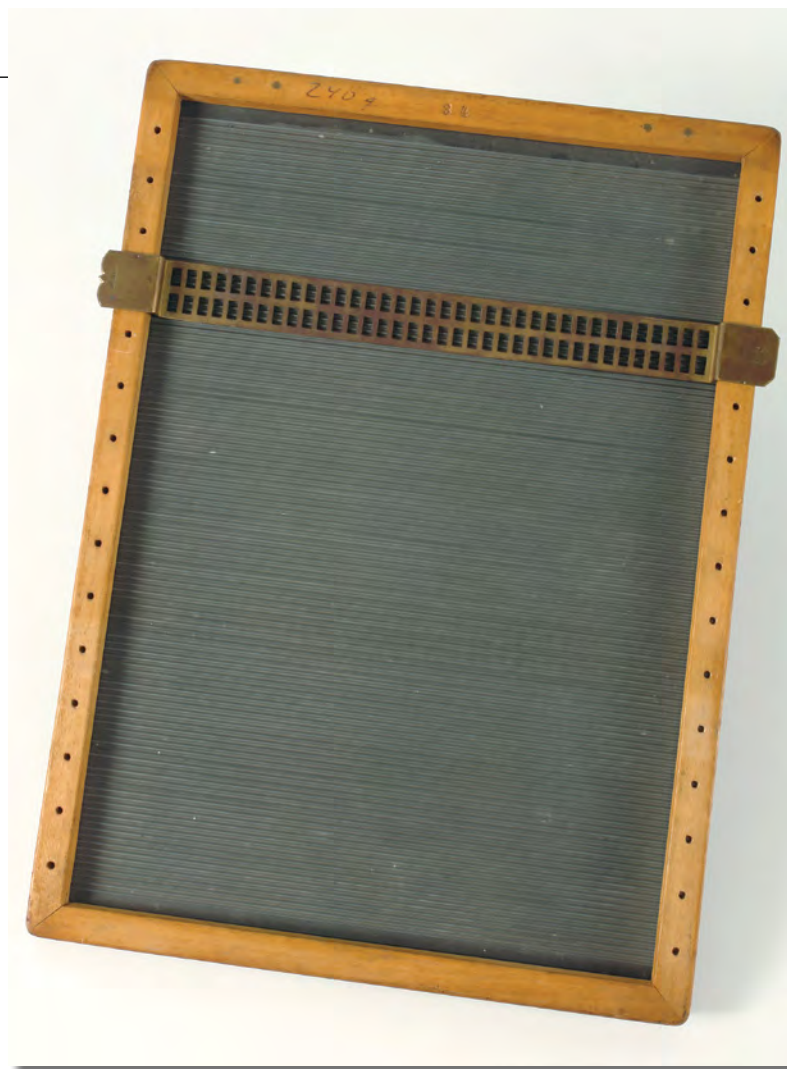
Tabla za pisanje sastoji se od 3 dijela: aluminijske žljebaste ploče, drvenog okvira pričvršćenog za ploču u koji se umeće troredni okvir. U otvore okvira šilom se utiskuju točke na papir. Na tabli je moguće ispisati 24 reda. Takva tabla jedan je od prijelaznih modela u razvoju pomagala za pisanje brajicom.

Usporedno s razvojem pisma za slijepe razvijala su se i pripadajuća pomagala za pisanje. Prvo pomagalo za pisanje točkastog pisma osmislio je Charles Barbier, autor preteče točkastog, reljefnog pisma. Njegovo drveno pomagalo sastojalo se od šest paralelnih žljebova u koje su se šilom preko pomičnog ravnala utiskivali točkasti znakovi. Kao što je Louis Braille prihvatio neke elemente Barbierova pisma, tako je i pomagalo za pisanje pretvoreno u Brailleovo, s tim da mu je dodana metalna šipka preko rešetke. Drvena žljebasta tabla zamijenjena je metalnom. Na nju je pričvršćen drveni okvir koji pridržava papir za pisanje i istodobno fiksira troredni okvir (u koji se umeće papir) i rešetku s pravokutnim otvorima u koje se šilom utiskuju reljefna Brailleova slova. Otvor je dovoljan za jedan znak od tri točke u visinu i dvije točke u širinu.

Ova tabla za pisanje, iz fundusa Tiflološkog muzeja, mogla bi biti, prema navodima, jedan od darovanih predmeta koje je W. Mecker, ravnatelj sljepačkog zavoda u Dürnu u Njemačkoj, darovao Vinku Beku.

Drvene žljebaste table izrađivane su i korištene u Francuskoj već u doba Barbiera i Braillea. Kasnije će se njihova proizvodnja i upotreba proširiti na njemačke (kao npr. Bürfer iz Dresdena) i švicarske institute za slijepe. Table su se razlikovale po izradi. Tako su neke table lijevane, dok su se drugima žljebovi naknadno urezivali.

Tehnika pisanja šilom u tablicu određena je tehnikom čitanja. Da bi se reljefne točke slova mogle pročitati, pisanje, utiskivanje točkica u tablicu mora biti zrcalno. Takvo pisanje omogućavalo je pisanje u jednoj liniji, ali je bilo potrebno mnogo vještine da bi se reljefne točke utisnule na točno određeno mjesto kako zahtijeva slovo. (N.S.)

5.11 DVOSTRANA PRAŠKA TABLICA

A. Klar / Prag, poč. 20.st. / cink / 23 x 28 cm / P 175 / dar Zavoda za odgoj slijepe djece u Zagrebu, 1953.

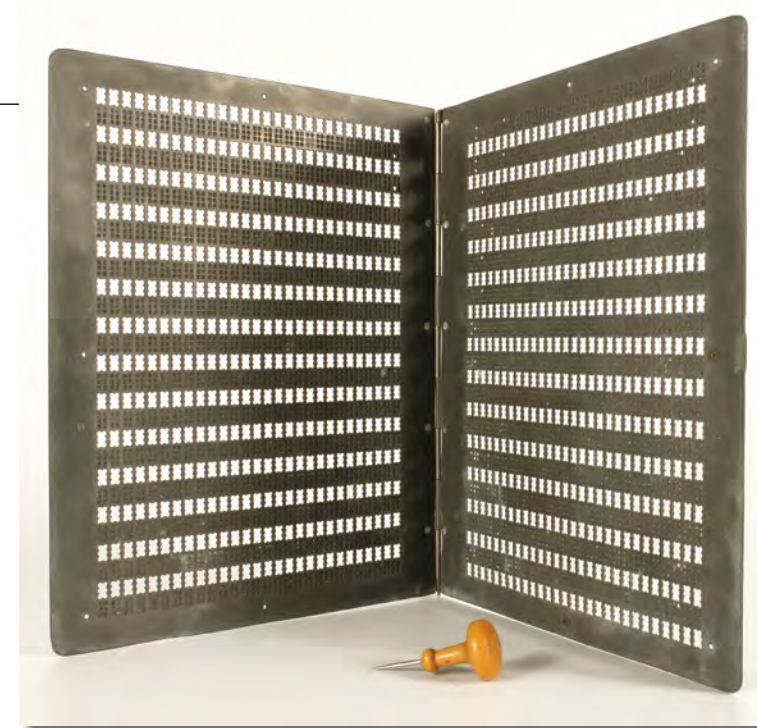
Dvostrana Praška tabla pomagalo je za pisanje brajicom.

Nastala je u 19. stoljeću u Pragu, u vrijeme Aloisa Klara. Konstruirana Praška tabla bazirana je na engleskom polukuglastom udubljenju, a omogućavala je ekonomičnost i urednost u pisanju brajicom. Slova su se utiskivala zrcalno. Tablica je konstruirana tako da je omogućavala obostrano i međuredno pisanje i lakše čitanje.

Dok je u Francuskoj nastala žljebasta tabla za pisanje brajicom, sistem pisanja brajicom razvijen u Velikoj Britaniji podrazumijevao je utiskivanje slova u polukuglasta udubljenja na pisačkoj tabli. Takvo ciljano utiskivanje u predviđena udubljenja omogućavalo je veću preciznost i ravnomjernost pri pisanju i čitanju, i urednost.

Napredak je postignut i u upotrebi cijele perforirane table, koja pojednostavnjuje manipulaciju (za razliku od pomičnog ravnala koje je dopuštalo pisanje do 3 reda). Praška tabla omogućuje bolji, „čitljiviji“ i uredniji reljefni otisak slova.

Praška tabla se upotrebljavala u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece u Zagrebu od 2. razreda osnovne škole, nakon što su se savladale osnove na slovaricama. (N.S.)

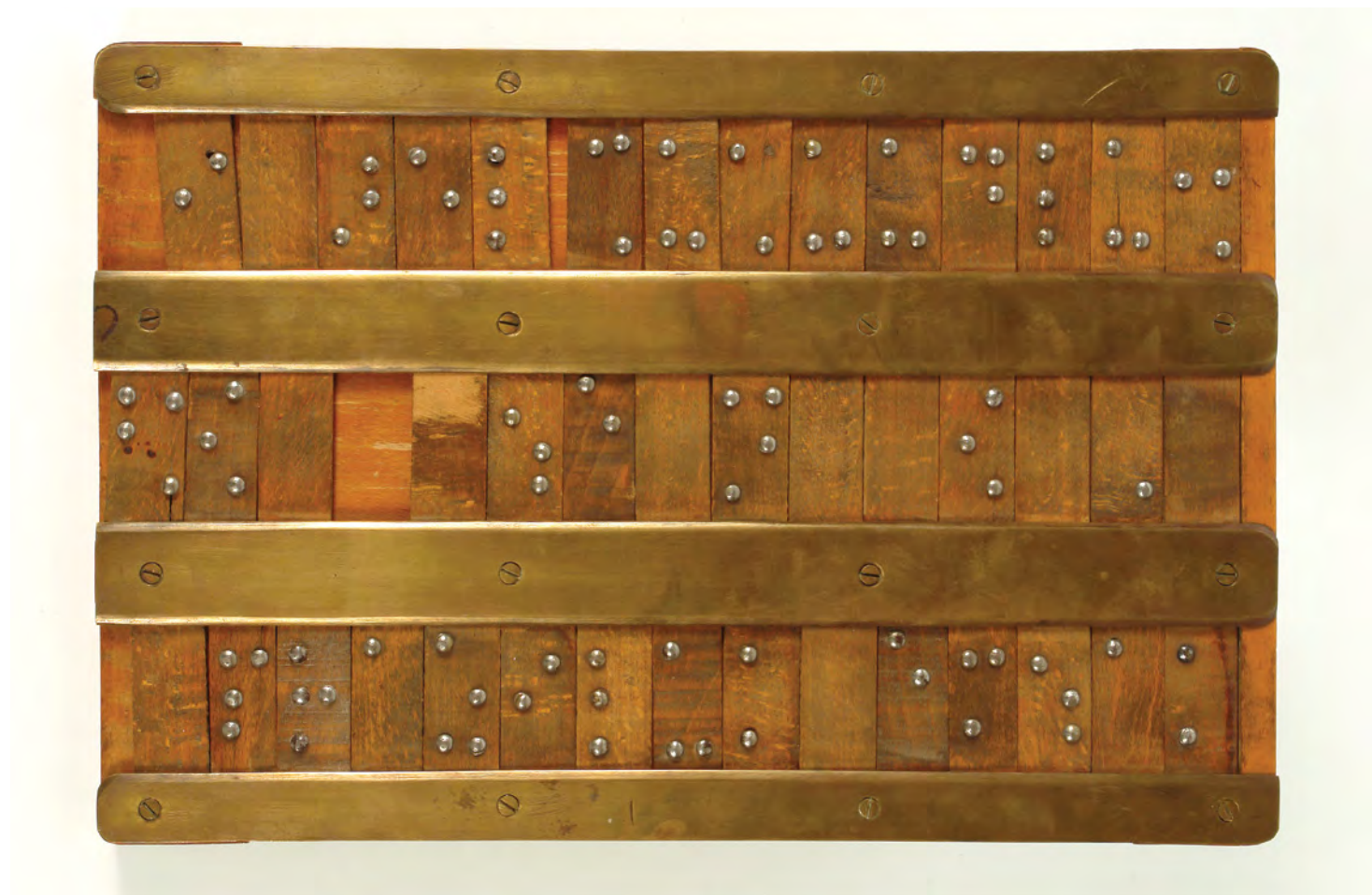
5.12 ŠILO

London, sredina 20. st. / drvo, metal / 6 cm / P 218

Šilo je pomagalo za pisanje Brailleovim pismom.

U svojoj funkciji nije se mijenjalo od nastanka prvih pomagala za pisanje brajicom. Služi za utiskivanje reljefnih točaka u pisaču tablicu. (N.S.)

5.13 SLOVARICA

Kraj 19. st. / drvo, metal / 35 x 23 x 2 / P 117 / dar Zavoda „Veljko Ramadanović“ u Zemunu, 1958.

Slovarica je pomagalo u nastavi početnog čitanja brajicom. Koristila se u nastavi čitanja od sredine 19. stoljeća u bečkom Zavodu za odgoj i obrazovanje slijepe djece. Sastoji se od drvene ploče koja je razdijeljena u tri reda. Sastavni su dio slovarice pločice koje se umeću u utore redova na kojima se nalaze pojedinačna slova brajice u reljefu.

Upotrebom slovarice učenici su stjecali prva znanja o izgledu pojedinog naučenog slova i mogli su uvježbavati taktilnu percepciju. Na uvećanim Brailleovim slovima vježbali bi sposobnost dodirivanja prstima, prepoznavanja i povezivanja slova u riječi, sve do slaganja jednostavnih rečenica.

Sve do upotrebe Brailleova pisma nastava početnog čitanja i pisanja započinjala je s latiničnim slovima (uncijalom ili igličastim pismom). Prihvatanjem Brailleova pisma kao pisma slijepih uvodi ga se već u prvim razredima elementarnog školovanja. Ovakva slovarica omogućavala je razvoj fine motorike i spretnosti prstiju. Osim toga, znatno je olakšavala usvajanje čitanja, s obzirom da nema pisanja zdesna nalijevo pa čitanja slijeva nadesno. (N.S.)

5.14 KNJIGA O NASTANKU BRAILLEOVA PISMA

Nina Sivec / Zagreb, 2007. / plastična folija / 29,7x42 cm / 8 str.

Taktilna knjiga namijenjena slijepim i videćim osobama. Prikazuje okolnosti i kontekst vremena u kojem je nastalo Brailleovo pismo u 19. st. te njegovu jednostavnost i univerzalnu primjenjivost. (N.S.)

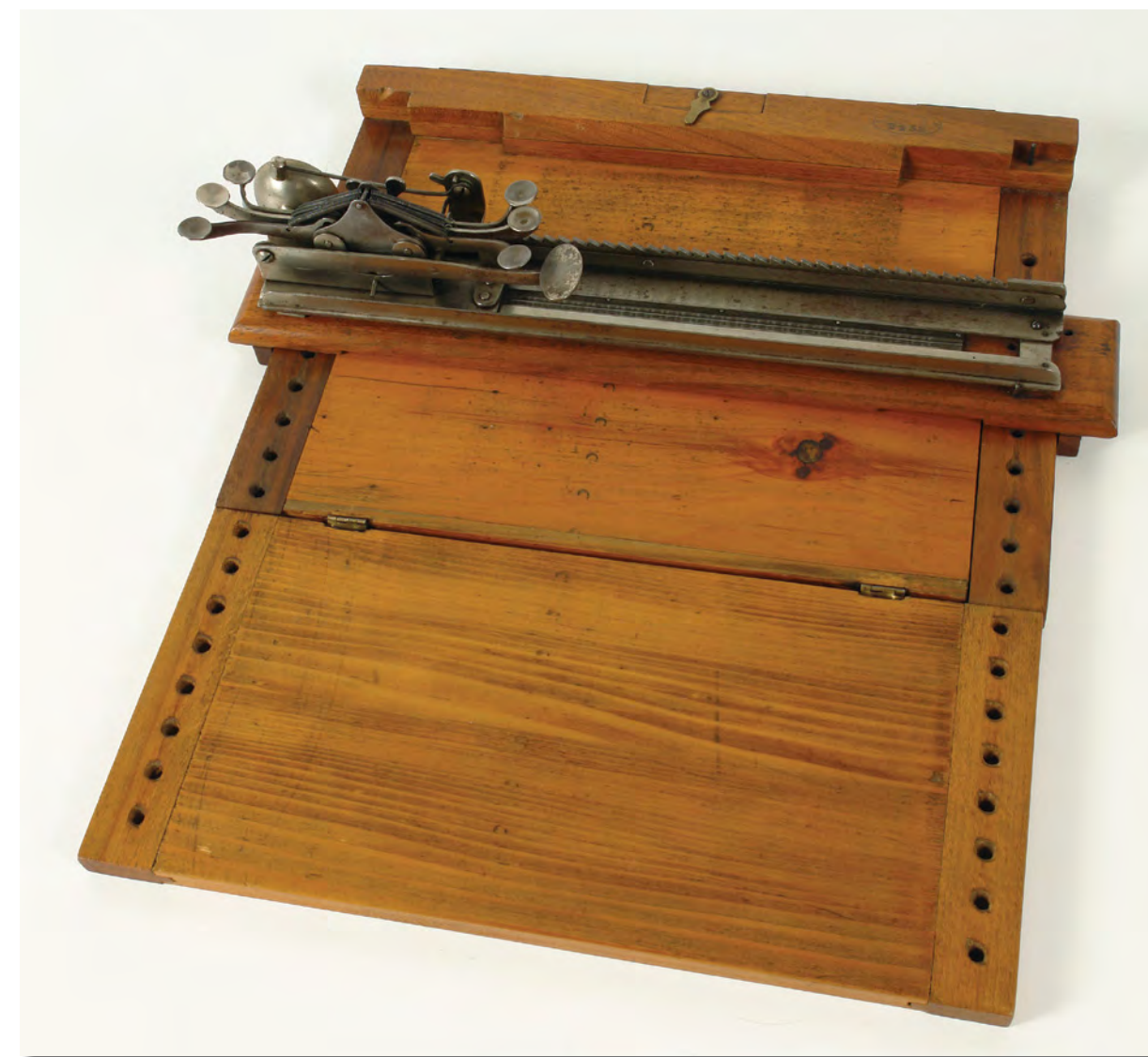
5.15 PISAĆI STROJ STAINSBY

Stainsby & Wayne / oko 1910. / metal, drvo / 37 x 30 x 11,5 cm / P 65 / otkup od Luje Lovrića, 1957.

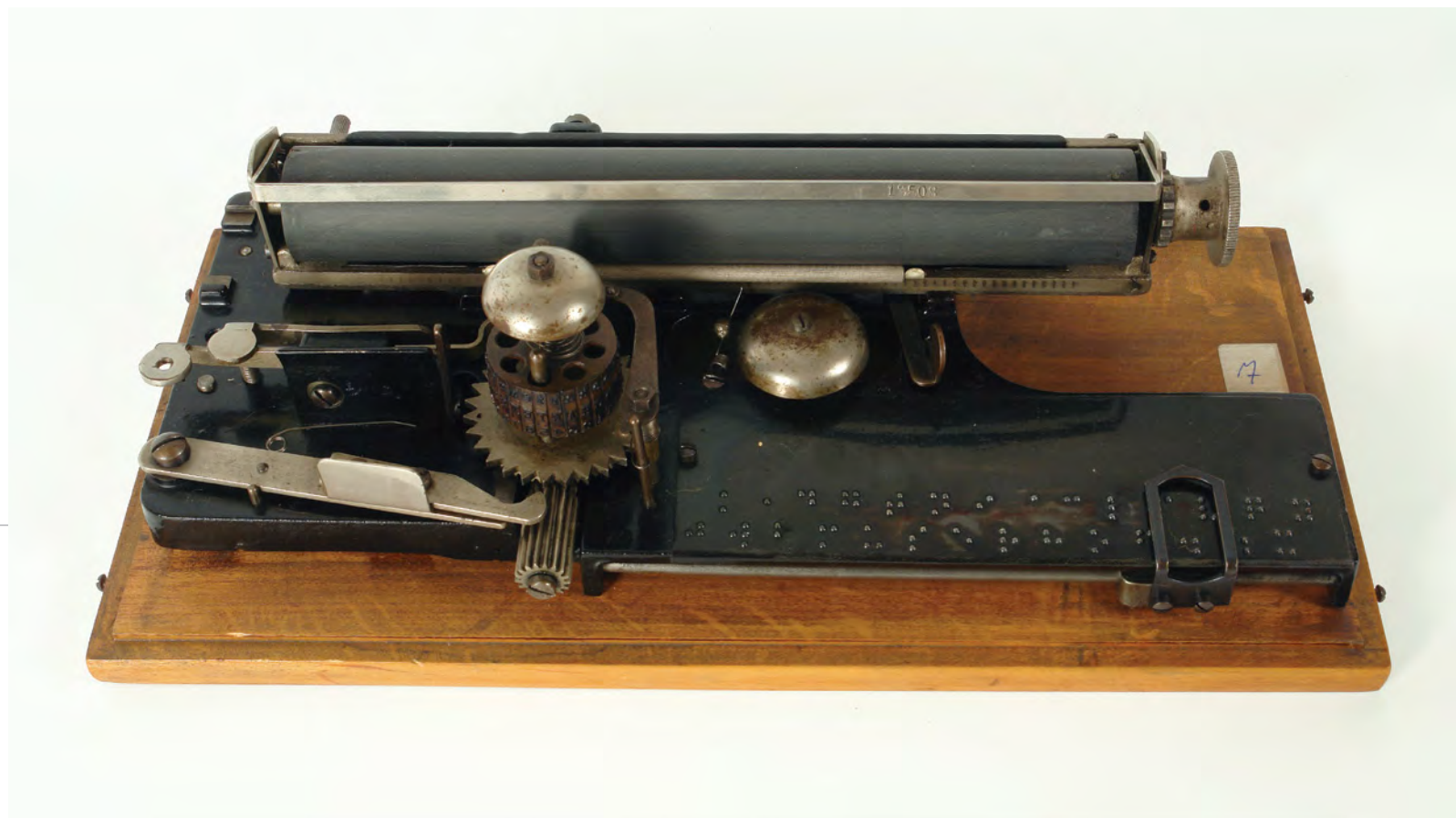
Usporedno s razvojem tehničkih pomagala, tablica za pisanje brajicom, razvila su se i prva mehanička pomagala. Jedno od njih je pisaći stroj za pisanje brajicom, Stainsby (jedan od prvih u nizu proizašao iz te radionice). Sastoji se od drvene podloge na koju se učvršćuje mehanizam kojim se pišu Brailleova slova. Mehanizam ima po 3 tipke s lijeve i desne strane i jednu za pomicanje mjesta za sljedeće slovo. Za prelazak u novi red potrebno je mehanizam premjestiti u sljedeće utore na pisaćoj podlozi.

Strojem se piše zrcalno, a čita se okretanjem lista papira u negativu.

Stroj je nastao u manufakturnoj radionici Stainsbbya i Wayna, u drugoj polovici 19. stoljeća, pa je po tome i dobio ime. Ovaj pisaći stroj predstavlja jedan prijelazni model u procesu istraživanja kako pisati u pozitivu, koji će i vrlo brzo uslijediti. (N.S.)

5.16 PISAĆI STROJ PICTH

Oscar Picht / Berlin, 1907. / metal, drvo / 31 x 12 x 7 cm / P 474 / otkupljeno od Musara Ćirila, 1956.

Pisaći stroj Picht stroj je koji radi tako da slijepa osoba desnom rukom odabire Brailleovo slovo, a lijevom preko poluge strojem se otisne crno slovo na papiru.

To je samo jedan od nekih pisaćih strojeva koje je konstruirao Oscar Picht.

Inženjer, Oscar Picht je već u svojim ranim godinama konstruirao različite mehaničke naprave, kao npr. trgovačku vagu i dr. Zaposlivši se kao učitelj slijepih, počeo se više zanimati za tehnička pomagala za pisanje brajicom. Prvi model pisaćeg stroja za slijepce konstruirao je još 1899. godine. Od tada je patentirao više različitih modela strojeva za pisanje brajicom, idući ukorak s vremenom i tadašnjim tehnologijama. Za jedan svoj izum dobio je i prestižnu nagradu. Bila je to Zlatna medalja na internacionalnoj izložbi pisaćih strojeva u Veneciji 1907. godine.

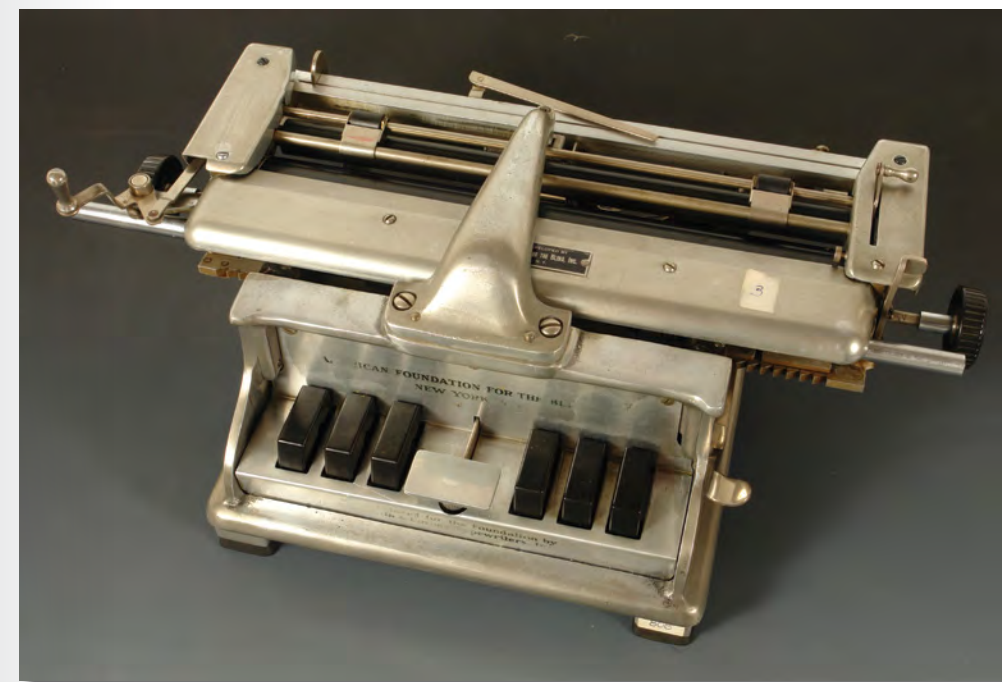
Picht je želio konstruirati takav stroj koji neće nuditi samo brzinu pisanja i na neki način udobnost, nego i proizvod koji neće puno koštati. U to vrijeme bio je dostupan samo Hallov pisaći stroj koji je konstruiran 1892. g. u Philadelphiji i koji je bio preskup. Zato Picht, koristeći dostupne tehničke elemente pisaćih strojeva za videće i s nekim novim idejama, patentira 1901.g. novi stroj za pisanje brajicom. (N.S.)

5.17 FONDACIJSKI PISAĆI STROJ

L.C. Smith&Corona / SAD, 1933. - 1947.
/ aluminij, bakelit, guma / 25,5 x 24 x 16
cm / P 808 / otkupljeno od Centra za
odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“, 1985.

Pisaći stroj služi za pisanje
Brailleovim pismom. Ima
standardiziranu tastaturu s bakelitnim
tipkama.

Kompanija L. C. Smith & Corona je
od vremena 1933. godine do 1947.
godine proizvodila ovakve pisaće
strojeve za Američku fondaciju
za slijepce. Smatra se da ih je
proizvedeno oko 2500 komada. (N.S.)

5.18 PISAĆI STROJ PERKINS

SAD, oko 1970. / metal, plastika / 39 x 23
x 16 cm / P 256 / otkupljeno od Saveza
slijepih Hrvatske, oko 1975.

Pisaći stroj Perkins stroj je za pisanje
Brailleovim pismom. Konstruirao ga
je David Abraham u SAD-u pedesetih
godina.

To je najrasprostranjeniji pisaći stroj za
slijepce koji je još i danas u upotrebi. Na
istom principu, samo moderniziran, još
uvijek se proizvodi.

Pisaći stroj Perkins funkcionira kao običan
pisaći stroj, samo što ima šest tipki (svaka
tipka predstavlja jednu točkicu Brailleove
abecede), tipke za razmak, novi red i
povratak na početak reda. Piše se u
pozitivu. Napredak tehnologije doveo je do
pojave električnih modela. (N.S.)

ukorak s vremenom

Od revolucionarnog izuma Brailleova pisma i vremena prvih tablica za pisanje, preko Brailleovih pisaćih strojeva zakoračili smo u novo razdoblje - eru informatičke tehnologije. Postali smo svjedoci ubrzanog tehnološkog razvitka koji je u drugoj polovici 20. stoljeća doveo do prvih električnih strojeva za pisanje. Krećući se ukorak s vremenom, i slijepe i slabovidne osobe sve su više upućene na informatičku tehnologiju, koja se odlikuje visokim stupnjem prilagodljivosti, što je otvorilo put za osmišljavanje načina kojima bi se osobama oštećena vida omogućila ravnopravnost u korištenju računala.

Jeste li znali da postoji računalo za slijepe? To je standardno osobno računalo obogaćeno specifičnim elektronskim uređajima i softverski prilagođeno posebnim programskim paketima koji informacije (riječi i slike) s ekrana pretvaraju u oblik pristupačan i razumljiv slijepim osobama - Brailleovo pismo ili govor. Već od 80-ih godina slijepi korisnici imaju mogućnost čitanja i pisanja pomoću tadašnjeg modela računala, Apple 2, koji uvodi uz standardni monitor i Brailleov redak.

Poput standardnog računala i računalo za slijepe sastoji se od međusobno povezanih komponenti od kojih svaka na specifičan način sudjeluje u postupku prilagodbe za potrebe slijepih i slabovidnih korisnika. Osnovni dijelovi takvog sustava su računalo, Brailleov redak, čitač ekrana i sintetizator govora.

Kako bi što bolje i svrhovitije izvršilo svoju novu dužnost, i Brailleovo pismo, prilagođavajući se računalnoj tehnologiji, doživljava svoj novi oblik. Za razliku od standardnog Brailleova pisma koje za tvorbu znakova koristi 6 točaka čijim se kombiniranjem mogu napraviti 63 znaka, za potrebe računala nastaje kompjutorska brajica, koja za tvorbu znakova koristi 8 točaka, pomoću kojih se oblikuje 255 znakova.

Nove tehnologije danas nikoga ne zaobilaze. Čovjek koji živi u današnjici

keeping up with time...

Since the revolutionary invention of the Braille, and times of first reading tables, through Braille typing machines, we have stepped into a new period - the IT era. We have become witnesses of a hastened technological development which, in the second half of the 20th century, led to the first electronic typing machines. Blind and visually impaired people keep up with the changing times, so they quite often turn to information technology which is highly adaptable, providing thus to the visually impaired equality in using computers.

Computer for blind people? It does exist, it is a standard personal computer with specific electronic devices and with software adjusted to special package programmes which transform screen information (words and pictures) to a shape accessible and understandable to blind people - Braille script or speech. It was back in the 1980s that blind users got the chance to read and write using the Apple 2 computer which introduced Braille display alongside the standard screen.

Just like the standard computer, the computer for blind people consists of mutually interconnected components, each of which has a role in the process of adjustment for the needs of blind and visually impaired people. Basic parts of such a system are: computer, Braille display, screen reader and speech synthesizer.

In order to perform its new function as efficiently as possible, the Braille script has been acquiring a new shape. Unlike the standard Braille script which uses six dots to create a sign, thus making it possible to create 63 signs, the computer Braille uses eight dots to create one sign, thus enabling the creation of as much as 255 signs.

New technologies touch everyone. A person living in the contemporary world is inevitably networked into the world of new achievements, and keeping up with the times becomes an imperative. Technology we use today helps us, and comes to us shaping its features according to our needs, and we become in that way equal members of the global society. (L.Š.)

nužno je umrežen u svijet novih dostignuća, a ostati ukorak s vremenom postaje imperativ. Tehnologija koju danas koristimo čini čudesan korak kako bi nam u tome pomogla, prilazi nam u susret, oblikujući svoja svojstva prema našim potrebama na zadovoljstvo čovjeka koji tako postaje ravnopravan član globalnog društva.

Lucija Šoda

6.1 BRAILLEOV REDAK

Handy Tech Classic / Njemačka, početak 21. st. / plastika, metal / 31 x 32 x 3 cm / P 4341

Brailleov redak je elektronski taktilni uređaj koji se priključuje na osobno računalo, a obično je smješten ispod tipkovnice računala. Pravokutnog je oblika, te se uz donji rub na gornjem dijelu same naprave, tj. retka, jedno pored drugoga, nalaze slova mjesta (čelije), kojih ovisno o modelu ima od 18 do 80.

Za razliku od standardnog šesttočkastog pisma, na Brailleovu retku uvijek se prikazuje osamtočkasto pismo, što je posebnost računalne tehnologije. Kombinacijom točkica može se oblikovati 255 pisanih znakova i jedan nepisani znak (razmak). Taj broj odgovara broju znakova u tablicama za osobna računala, što znači da za svaki znak u tablici postoji samo jedan Brailleov znak.

Sadržaj vidljiv na monitoru osobnog računala zahvaljujući softverskom programu koji nazivamo čitač ekrana pretvara se na Brailleovu retku u Brailleove znakove. Slova se oblikuju pomoću iglica koje su izrađene od metala, kristala

ili plastike. Kretanje iglica gore i dolje na njegovoj ravnoj površini oblikuje Brailleov tekst ispisan u jednom retku koji se čita dodiranjem u smjeru slijeva nadesno. (L.Š.)

6.2 JAWS FOR WINDOWS - ČITAČ EKRANA

Freedom Scientific / SAD, Florida, St. Petersburg, 2005. / P 4324

Čitač ekrana je program koji se instalira u operativni sustav računala. Omogućava osobi s velikim oštećenjem vida ili slijepoj osobi čitanje teksta koji se nalazi na ekranu. Program raspoznaje grafičke objekte koji se nalaze na ekranu računala, poput ikona i drugo. Također priprema i oblikovanje riječi i rečenica za izgovor, odgovoran je koje će se riječi upotrijebiti, te da li će se i kako izgovarati brojevi, datumi ili interpunkcije.

Budući da su slijepoj osobi za primanje informacija primarna osjetila sluha i opipa, čitač ekrana sve naredbe i vizualne elemente pretvara pomoću Brailleova retka u Brailleovo pismo ili pomoću sintetizatora govora u govor.

Ovaj softverski paket uključuje instalacijski CD, upute na crnom tisku i Brailleovu pismu te audio kazetu za obuku. (L.Š.)

6.3 ANREADER - GOVORNA JEDINICA (SINTETIZATOR GOVORA)

AlfaNum / Novi Sad, 2006. / P 4343

Davno prije elektronskog razvoja nailazimo na prve pokušaje izrade naprava koje bi proizvodile ljudski govor. Rani primjeri "glava koje govore" izrađeni su već u 11. stoljeću. Nakon toga uslijedio je niz pokušaja koji su doživjeli neuspjeh.

Početni elektronski sintetizatori govora zvučali su jedva razumljivo. Tek pojavom napredne tehnologije stvoreni su novi temelji za razvoj te vrste pomagala. Kvaliteta govora, stvaranjem novih naprednijih modela, sigurno se kretala ka usavršavanju, te je proizvedeni govor postajao sve sličniji ljudskom glasu.

Prvi računalni sistem za sintezu govora kreiran je sredinom 20. stoljeća. Na samim počecima govor se reproducirao preko skromnih zvučnika tadašnjih računala koji su proizvodili loše i gotovo nerazumljive zvukove. Kako bi se poboljšala kvaliteta, proizvedeni su vanjski (hardverski) uređaji koji su se spajali na računalo. Razvojem elektronske tehnologije 1984. godine osmišljen je prvi govorni sustav koji je bio integriran, tj. uklopljen u sam operativni sustav računala. O kvaliteti izrade samog sintetizatora ovisna je i kvaliteta izgovora, tj. na koji način će računalo izgovarati tekst, brzo ili sporo, muškim ili ženskim glasom. Današnji sintetizatori govora kao što je anReader koriste zvučnu karticu kako bi proizveli govor, tj. glas. (L.Š.)

6.4 ABBYY FINEREADER OCR 8.0

ABBYY Ukraine LLC / Ukrajina, Kiev, 2005. / P 4344

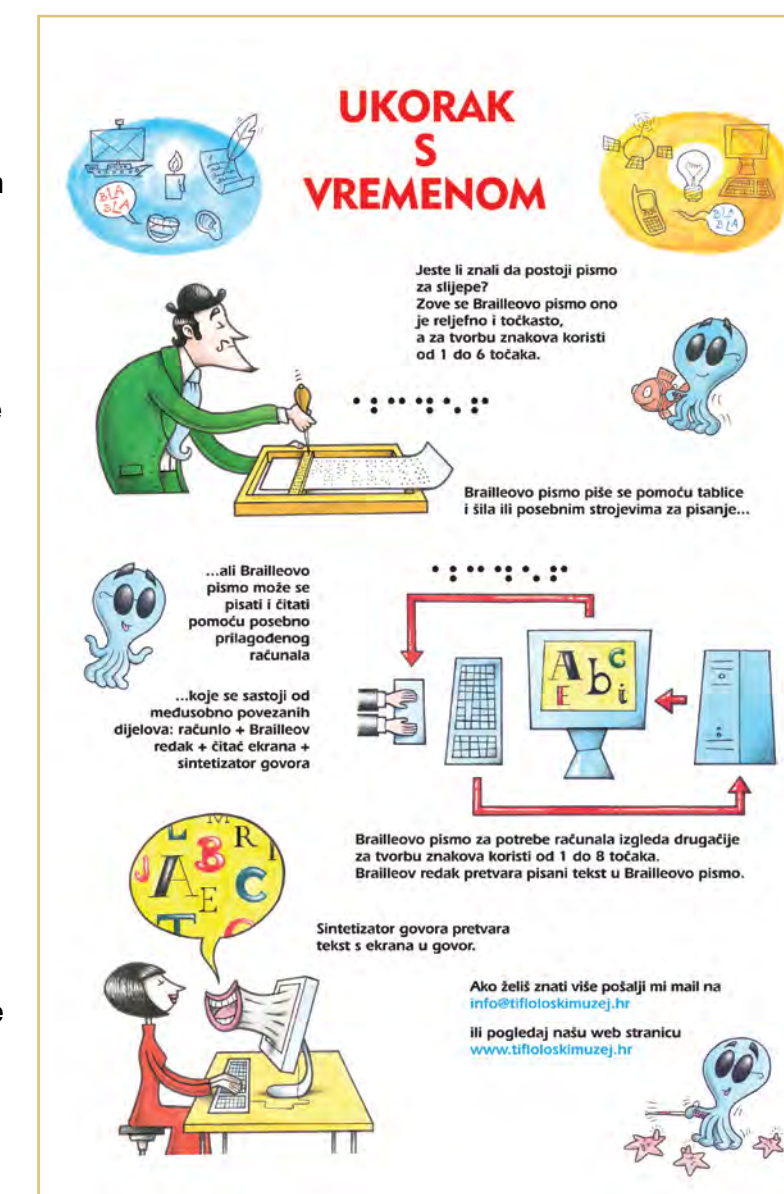
Abby Finereader je softverski program za optičko prepoznavanje znakova ili pretvaranje slike u tekst. Kada se skenirani sadržaj unese u računalo, slijepi korisnik ne može ga pročitati budući da je sadržaj prezentiran u formi slike. Takvu sliku potrebno je pretvoriti u tekst pomoću programa poput Abby finereadera koji slijepi korisnici uz pomoć čitača ekrana, sintetizatora govora i Brailleova retka mogu pročitati. (L.Š.)

6.5 SKENER CANON

Canon Europa N.V. / Nizozemska, 2006. / 37 x 26 x 3 cm

Nakon što u standardnoj proceduri korisnik skenira tekst, takav zapis sprema se na računalo u digitalnom obliku. Na taj način moguće je pohraniti knjige, slike, časopise i ostale pisane materijale.

Informacije pohranjene pomoću skenera, uz program za prepoznavanje teksta, čitača ekrana, govorne jedinice i Brailleova retka, slijepoj osobi otvaraju prozor u svijet tiskanog materijala. (L.Š.)

6.6 STRIP "UKORAK S VREMENOM"

Ilustrator: Davor Pavelić / Zagreb, 2007. / tuš, akvarel

7 likovni radovi slijepih autora

Potreba i mogućnost kreativnog likovnog izražavanja bila je imanentna ljudskom biću i prije osvita civilizacije. Od tih prapočetaka daroviti su pojedinci stvarali slikovne prikaze ili skulpture bilo u funkciji magije, rituala ili religije, bilo zbog vlastitog unutarnjeg poriva da interpretiraju duhovni ili realni svijet i transformiraju ga u novi znak, jezik i oblik, kako bi i sami postali stvaratelji u svijetu koji je već netko stvorio. Ova težnja, vječna i neugasiva, rodila je djela koja su oplemenila postojanje generacija i kultura, bila je znak i potvrda bivanja, nit koja povezuje vremena i prostore.

stranica
106 Kreativni likovni potencijal, manje ili više izražen, latentno je prisutan u svakome od nas, pitanje je samo hoće li, kada, u kakvim okolnostima i kako artikuliran izaći i biti pretočen iz duhovnog u materijalno, kako bi sam autor vidio svoju ideju otjelovljenu u realnom prostoru i materijalu,

art work of blind authors

The need and the opportunity for a creative expression was an integral part of humans even before the beginnings of the civilization. Ever since the pre-historical area, talented individuals created art imagery and sculpture as a part of rituals, magic or religious services as well to fulfil the inner desire to interpret the spiritual and the real world, and transform it into a new sign, a new language and a new form in order to become themselves the creators in the world already created by someone else. This eternal and unquenchable aspiration created work that ennobled generations and cultures, and was a sign and confirmation of existence, a thread connecting times and spaces.

te kako bi ostavio trag u sjećanju drugih. To otjelovljenje može biti naivno i možda nevješto, ili pak usavršeno razvijanjem talenta i odgovarajućim obrazovanjem, što ovisi o mnogim čimbenicima, od autorovih mogućnosti, sposobnosti i ambicija do kriterija i očekivanja publike. Međutim, sam kreativni impuls kod svakoga je izvoran i jednako vrijedan.

Ova potreba za kreativnim izražavanjem može biti toliko snažna da je čak ni nedostatak vida ne može zatomiti. U odnosu na cjelokupno ljudsko biće i njegove potencijale, ovaj nedostatak očito nije presudan, niti je prepreka, za kreativno likovno izražavanje u primjerenom mediju. U tom kontekstu osobito je zanimljivo pratiti rad slijepih kipara i deducirati put nastanka njihovih skulptura. Možemo li zamisliti kolika je izuzetna snaga mentalne predodžbe željenoga oblika pritom potrebna!? Zavidljujuća je ta sposobnost kreativnog transponiranja sadržaja iz mašte i sjećanja, ili duhovnog odraza svijeta predmeta, ljudi i životinja spoznatih opipom, u materijalnu realnost skulptura ponuđenih našim očima i dodiru.

SLIKA LIJEVO

Prizor iz dokumentarnog filma: Ivan Ferlan, samouki slijepi kipar

The creative art potential, expressed to a certain level, is latently present in each of us. What remains to be seen is whether, when, under what circumstance and in what way will it be translated from the spiritual to the material, so that the authors themselves are able to see their idea materialized in real space, in order to leave a mark in the memories of others. The materialization might be naïve and lacking skill, or perfected through development of talent and proper education. It depends on many factors, including the author's possibilities, capabilities and ambition, as well as criteria and expectations of the audience. However, the creative impulse itself is authentic and equally valuable in each individual.

The need for a creative expression can be so great that even the lack of eyesight cannot suppress it. In reference to the entire human race and its potential, the disability is obviously neither crucial nor is it an obstacle for a creative art expression in the appropriate medium. In this sense, it is especially interesting to follow the work development of blind sculptors and deduce the stages of its creation. Can we even begin to imagine what extraordinary strength of mental representation of the wanted shape is required in the process!?

It is impressive to witness the ability of creative transposition of contents from the imagination and the memory or from the spiritual reflection of the world of objects, people, and animals conceived only by touch into the material reality of sculptures presented to our visual and tactile sense.

What remains to be further discussed is how to evaluate such art works. In what way, or according to what criteria, or even by what right can a critic who has the ability to see, and use his visual experience, evaluate the creation of a person who has never seen their own work of art in such a way.

It is our strong belief that it can be done by applying the same criteria and the same right as for any other art work, since these art works are not only extraordinarily skilled, a talent not usually expected from a blind person, but have passed all the usual creative steps: from inspiration, imagination and creation to the final realization in clay or wood. The author has assumed that his work would be exposed to sight, not only to touch; did not count on "extenuating" circumstances, did not expect any special treatment. On the contrary, he wants to be treated as equal and his work affirms him in the world of the sighted.

The permanent exhibition includes art work by three sculptors: Remzija Đumišić, Sanja Fališevac and Ivan Ferlan. Our aim was to introduce to the sighted audience all the possibilities of the blind in the field of art, and at the same time to encourage blind visitors to free their own, perhaps suppressed, creative art potential. Wanting to represent to the museum audience the context in which the sculptures were created, and introduce them to the authors, short documentaries in English and Croatian accompany each art work. (D.Š.)

Ovdje se može postaviti načelno pitanje vrednovanja takvih radova. Na koji način, ili prema kojim kriterijima, ili čak možda kojim pravom kritičar koji vidi, koristeći svoje vizualno iskustvo, može ocjenjivati ostvarenje osobe koja svoje djelo nikada nije vidjela na takav način?

Smatramo da to može činiti po jednakim kriterijima i istim pravom kao kad je u pitanju i svako drugo likovno djelo, jer ovi radovi ne sadrže samo zadivljujuću tehničku vještinu koja se, uobičajeno, ne očekuje od slijepe osobe, oni su prošli onaj posebni put od inspiracije, imaginacije i kreacije do konačne realizacije u glini ili drvu. Autor je svakako pretpostavio da će njegov rad biti izložen i pogledu, a ne samo dodiru, nije unaprijed računao na "olakšavajuće" okolnosti, nije očekivao "blaži" pristup; upravo suprotno, on traži ravnopravni tretman, a njegovo djelo ga afirmira u svijetu videćih.

U stalnom postavu izložili smo izbor radova troje kipara: Remzije Đumišića, Sanje Fališevac i Ivana Ferlana, u nastojanju da videću publiku upoznamo s mogućnostima slijepih na području likovnog izražavanja, a slijepe posjetitelje ohrabrimo da i sami oslobode svoje, možda zatomljene, kreativne likovne potencijale. Kako bismo muzejskoj publici približili kontekst nastanka skulptura i upoznali je s autorima, uz radove svakoga od njih kontinuirano se prikazuju kratki dokumentarni filmovi, s titlovima na hrvatskom ili engleskom jeziku.

Davor Šiftar

remzija đumišić

stranica
110

Samouki kipar Remzija Đumišić (1922., Banja Luka - 1987., Zagreb) radio je kao službenik u nekoliko poduzeća, a od 1948. g. počeo je gubiti vid. Godine 1958. bio je na rehabilitaciji u Osijeku i tamo učio osnove keramike i ručni rad (opletanje boca polivinilom i pletenje mreža). U tom gradu održao je i svoju prvu izložbu skulptura, iako se nikada ranije nije bavio kiparstvom. Posljednje razdoblje života proveo je u Zagrebu, gdje se zbog nedostatka prostora nije mogao u punoj mjeri posvetiti kiparstvu, nego je najčešće radio keramiku i skulpture malih dimenzija. Održao je dvije samostalne izložbe u sklopu Taktilne galerije Tifloškog muzeja i sudjelovao na nekoliko zajedničkih izložbi s članovima Grupe 69. Najčešće teme bile su mu portreti i ljudske figure. (D.Š.)

stranica
111

7.2 SLIJEPI KIPAR REMZIJA ĐUMIŠIĆ

dokumentarni film / autor teksta i izvršni producent: Davor Šiftar / produkcija:
Tifloški muzej / redatelj: Miran Krčadinac / proizvodnja 2007.

Film u trajanju od 5 minuta prikazuje skulpture i dokumentarne fotografije ovog kipara, te opisuje i analizira karakteristike njegovih radova. (D.Š.)

Remzija Gjumišić (1922, Banja Luka - 1987, Zagreb), a self-taught blind sculptor, worked as a clerk in several companies, and from 1948 he started losing sight. In 1958 he spent some time on rehabilitation in Osijek and it was there where he first started to learn about ceramics and needlework (weaving bottles with polyvinyl and weaving nets). He held his first exhibition in that city, although he had never before dealt with neither sculpture nor ceramics. He spent the last period of his life in Zagreb where he couldn't be dedicated fully to sculpture, due to the lack of space, so he mostly created ceramics and small sculptures. He held two one-man exhibitions as a part of Tactile gallery of the Typhlological museum, and he also participated in several group exhibitions with the members of Group 69. His most frequent motifs were portraits and human statures. (D.Š.)

7.3 RAHAT EFENDIJA

Remzija Đumišić / Zagreb, druga polovica 20. st. / patinirana bronca / 26 x 18,5 x 14 cm / L 262 / otkup od autora

Figura čovjeka s fesom na glavi, koji sjedi na karakterističan orijentalni način, prekrštenih nogu, a lijevom rukom prinosi ustima šalicu (fildžan) s kavom, ukazuje na autorovo prisjećanje na kulturu iz koje je potekao. Skulptura je grublje modelirana, nemirne površine, s tragovima autorovih prstiju, bez finih detalja, a simetrična kompozicija i suzdržani pokret sugeriraju mir i kontemplaciju tijekom ovog gotovo ritualnog ispijanja kave. (D.Š.)

7.4 MASKA I.

Remzija Đumišić / Zagreb, druga polovica 20. st. / patinirana terakota / 275 x 175 x 10 cm / L 227 / otkup od autora

7.5 MASKA II.

Remzija Đumišić / Zagreb, druga polovica 20. st. / patinirana terakota / 275 x 145 x 10 cm / L 999 / otkup od autora

Jedna je maska tužnog izraza, a druga nasmijana, predviđene su da budu u paru i prikazuju dualizam koji se još od antičkih vremena povezuje sa simbolom kazališta. Međutim, ovdje su izobličene, izbrazdanih i nemirnih površina, groteskne i zastrašujuće, bliže ljudskoj podsvijesti nego teatru. Uz ove originalne skulpture izložene su i njihove kopije u akristalu, dostupne dodiru posjetitelja. (D.Š.)

7.6 RADNIK S TAČKAMA

Remzija Đumišić / Zagreb, 1960. / patinirana terakota / 27 x 19 x 10 cm / L 249 / otkup od autora

Na vrlo realističan način prikazan je radnik koji gura natovarene tačke, ramena povijenih od tereta, zasukanih rukava i lijevom nogom u iskoraku. Krivulja tijela, istegnute ruke i savijena koljena, koja gotovo klecaju, pokazuju napor koji se bliži granici izdržljivosti. Cijela površina skulpture grubo je modelirana, osim lica koje je obrađeno izuzetno precizno, do sitnih detalja fizionomije. (D.Š.)

7.7 STARICA

Remzija Đumišić / Zagreb, 1961. / patinirani gips / 20 x 11 x 11 cm / L 253 / otkup od autora

Krhka, pogrbljena starica s maramom na glavi, u lijevoj ruci nosi mali zavežljaj, a desnom se oslanja o štap. Povijeno tijelo i lijeva noga u blagom iskoraku sugeriraju njeno umorno i sporo kretanje. Površina skulpture, nemirna i nezaglađena, otkriva tragove alata i prstiju, treperavo lomi svjetlost i pojačava dojam krhkosti figure. U ovako malom formatu autor je uspio postići gotovo arhetipski prikaz svih starica pogrbljenih od godina i nedaća, prikaz koji izaziva simpatiju i suosjećanje. (D.Š.)

sanja fališevac

stranica
114

Gluho-slijepa kiparica Sanja Fališevac rođena je 1965. g. u Požegi, a 1974. g. nastavlja specijalno školovanje u Zagrebu. Prvi znaci sklonosti likovnom oblikovanju javljaju se već u njezinoj devetoj godini, prvu poduku dobiva od nastavnice likovnog odgoja Perine Pintar, a zatim uz poticaje akademske kiparice Nade Orel to kasnije postaje jasno izraženo. Završila je Školu primijenjene umjetnosti, odjel keramike i tehnike tkanja, ali slijedeći svoj unutarnji senzibilitet uskoro se opredjeljuje za čisto kiparstvo, pa godinu dana provodi u ateljeu akademskog kipara Želimira Janeša na Akademiji likovnih umjetnosti, pripremajući se za studij kiparstva koji nažalost nije upisala. Godine 1994. kraće vrijeme boravi u Poljskoj, gdje radi pod vodstvom kipara Ryszarda Stryeckog. Članica je ULUPUH-a, do sada je održala 12 samostalnih izložbi i sudjelovala na devet skupnih, a piše i poeziju. (D.Š.)

stranica
115

7.9 GLUHO-SLIJEPA KIPARICA SANJA FALIŠEVAC

dokumentarni film / autor koncepcije i izvršni producent: Davor Šiftar / produkcija: Tiflološki muzej / redatelj: Miran Krčadinac / proizvodnja 2007.

Film u trajanju od 6 minuta upoznaje nas sa skulpturama, razmišljanjima i načinom rada autorice, prateći nastajanje jedne skulpture u ateljeu i prirodi. (D.Š.)

Deaf-blind sculptress Sanja Fališevac (1965, Požega) lost sight, and later hearing, at an early stage in her childhood. In 1974 she started special education in Zagreb. First signs of preference towards visual arts appeared at the age of 9, and she got first tuition from an arts teacher Perina Pintar, and this later got even more noticeable thanks to encouragement from the academic sculptress Nada Orel. She completed education at the School of Arts and Crafts, ceramics and weaving techniques department, but following her inner sensibility she soon committed to pure sculpture and she spent one year at the Academy of Fine Arts in the studio of an academic sculptor, Želimir Janeš. She wanted to prepare for the study of sculpture, but, unfortunately, she didn't manage to enrol. In 1994 she spent a short period of time in Poland where she worked under the guidance of a sculptor, Ryszard Stryecki. She is a member of ULUPUH (The Croatian Association of Artists of Applied Arts), and so far she has had 12 independent exhibitions and has participated at nine group exhibitions. She also writes poetry. (D.Š.)

7.10 MODRICA

Sanja Fališevac / Zagreb, 1999. / patinirana terakota,
/ 25 x 25,5 x 22 cm / L 2866 / otkup od autora

Prikazana je glava usnule djevojke, smirena izraza lica, blagih crta, zaglađenih ploha, bez tragova alata ili dodira prstiju, dok je kosa stilizirana i blago valovite površine. Djelo je očito nastalo prema živom modelu i predstavlja neidealizirani portret. Autorica je vrlo uspješno prikazala karakteristike fizionomije stvarne osobe koju je upoznala dodiranjem i prenijela u glinu: nešto izraženiji nos, oblik i izraz usana, te nejednake lukove obrva. (D.Š.)

7.11 RAZGOVOR

Sanja Fališevac / Zagreb, 2004. / patinirana terakota
/ 20 x 14 x 13 cm / L 2867 / otkup od autora

Dvije stilizirane ženske figure, koje sjede svaka na svojem postamentu, okrenute su jedna prema drugoj u nijemom dijalogu. Osim glava, cijela površina figura je izbrazdana tankim uzdužnim vijugavim urezima koji asociraju na odjeću, stvarajući tako nemirnu teksturu koja je u suprotnosti s glatkim plohamo podnožja. Skulptura je komponirana od dviju okomitih i razmaknutih osi (tijela figura), koje se u podnožju spajaju i preklapaju. Sažetim i vrlo jednostavnim oblicima autorica je uspjela dočarati međudnos dvaju likova i tihu atmosferu razumijevanja među njima. Uz originalnu skulpturu izložena je i njezina kopija u akristalu, koja je dostupna dodiru posjetitelja. (D.Š.)

7.12 STVARANJE

Sanja Fališevac / Zagreb, 1991. / patinirana terakota
/ 10,5 x 22 x 24 cm / L 2868 / otkup od autora

Riječ je o apstraktnoj skulpturi koja gledatelju dopušta različite asocijacije. Na njoj se uočava dominirajuća zakrivljena forma hrapave teksture koja obavija glatku i oblu unutrašnju jezgru, postavljenu uz oblik koji podsjeća na dio rebraste školjke. Ova složena kompozicija pruža oku, a posebno dodiru, zanimljive mogućnosti istraživanja različito obrađenih površina i oblika koji se isprepliću i stapaju. (D.Š.)

7.13 PULENA

Sanja Fališevac / Zagreb, 1998. / patinirana terakota / 34 x 17,5
x 16 cm / L 2869 / otkup od autora

Skulptura je izduženog oblika, iznutra šuplja, s nekoliko naglašenih proširenih nepravilnih proreza u gornjem i donjem dijelu kroz koje se vidi njena unutrašnjost, čime taj unutrašnji prostor postaje jednako važan kao i vanjska opna koja ga zatvara. Njena osnovna valjkasta forma izvijena je i nagnuta u jednu stranu, a prorezi i blago valovita površina daju joj dinamiku i sugeriraju spiralni pokret.

Uz originalnu skulpturu izložena je i njezina kopija u akristalu, koja je dostupna dodiru posjetitelja. (D.Š.)

ivan ferlan

stranica
118

Samouki kipar Ivan Ferlan rođen je 1924. g. u mjestu Kuna na Pelješcu. Još kao dijete u školi počeo je izrađivati figurice od gline, a kasnije uz oca stolara, koji mu je pružio prvu poduku u rezbarstvu, započinje raditi u drvu. Krajem 1940-ih postupno gubi vid. U mladosti je, kako sam kaže, upoznao umjetnost “od Michelangela do Picassa, od Augustinčića i Kršinića do Radauša”, što je odredilo njegov životni poziv u kasnijim godinama. U Zagrebu, u kojem živi od 1965. g., izlagao je četiri puta samostalno te sudjelovao na brojnim skupnim izložbama. Njegove radove mogli bismo tematski razvrstati u četiri osnovne skupine: fantastika, životinje, ljudski likovi i brodovi. Do sada je izradio nekoliko stotina skulptura u drvu i terakoti, od kojih se velik broj nalazi u Tiflološkom muzeju. (D.Š.)

stranica
119

7.15 IVAN FERLAN, SAMOUKI SLIJEPI KIPAR

dokumentarni film / autor koncepcije i izvršni producent: Davor Šiftar / produkcija: Tiflološki muzej / redatelj: Miran Krčadinac / proizvodnja 2005.

Film u trajanju od 5 minuta prati nastajanje jedne skulpture od drva, prikazuje ambijent u kojem autor stvara i njegov način rada. (D.Š.)

Self-taught sculptor Ivan Ferlan (born 1924 in Kuna, on the island of Pelješac) started making clay statuettes while he was still an elementary school student. He later received tutoring on carving from his father who was a carpenter and started making wooden sculptures. His eyesight began deteriorating by the end of 1940.

In his youth, as he himself had said, he became acquainted with the art of all periods: from Michelangelo to Picasso, from Augustinčić and Kršinić to Radauš. This fact strongly determined his later calling. He has lived in Zagreb from 1965 and has so far had four independent exhibitions and participated in numerous collective exhibitions.

His entire work could be thematically systemized into four basic categories: fantasy, animals, people and boats. He has created several hundred sculptures in wood and terracotta, most of which are exhibited at the Typhological museum. (D.Š.)

7.16 JARAC

Ivan Ferlan / Zagreb, 1975. / patinirana terakota / 22 x 39 x 13,5 cm / L 360 / otkup od autora

Osnovne karakteristike životinje izuzetno su vjerno prikazane, iako su neki elementi ponešto potencirani i promijenjenih proporcija, poput nogu, izduženog tijela ili naglašenog obrisa kralježnice. Skulptura je čvrsto modelirana, sastavljena od snažnih i izražajnih volumena, te odaje sigurnost i iskustvo autora u njegovoj zreloj animalističkoj fazi. Uz originalnu skulpturu izložena je i njezina kopija u akristalu, koja je dostupna dodiru posjetitelja. (D.Š.)

7.17 KRAVA

Ivan Ferlan / Zagreb, 1972. / patinirana terakota / 18,5 x 35 x 13 cm / L 1304 / dar autora

Osnovni oblici i odnosi masa prikazani su realistično i proporcionalno, a izvedba pojedinih detalja i određena nesigurnost u modeliranju ukazuju na autorov rani animalistički period, u kojem još nije stekao kasniju kiparsku vještinu. Površina skulpture je zaglađena prstima, sa samo naznačenim anatomskim elementima, ali djelo ipak jasno odaje karakter i snagu životinje. (D.Š.)

7.20 SEOSKO DVORIŠTE

Ivan Ferlan / Zagreb, 1976. / patinirana terakota / 20 x 41,5 x 19 cm / L 375 / dar autora

Iz zajedničkog izduženog postolja izvire likovi devet životinja: u gornjem redu su glave mačke i jarca te figure dviju kokoši i pijetla, a u donjem su glave svinje, bika, konja i psa. Životinje su grublje modelirane, bez razrađenih detalja, ali sa svim karakteristikama koje omogućuju njihovo prepoznavanje. Ovaj "zajednički portret" jedina je takva skulptura u autorovu opusu, a budući da su svi likovi postavljeni sprijeda, nije predviđena za razgledavanje sa svih strana, poput njegovih ostalih radova. (D.Š.)

7.18 SVINJA

Ivan Ferlan / Zagreb, 1975. / patinirana terakota / 16 x 39 x 15 cm / L 374 / otkup od autora

Životinja je prikazana izuzetno vjerno, pažljivo odmjerenih proporcija i sa svim karakterističnim anatomskim elementima. Udovi su dobro postavljeni, a pognuta glava i snažna šija nastavljaju se na izvrsno pogođenu i napetu liniju tijela. Skulptura je modelirana čvrsto, sigurnom rukom i ostavlja dojam kao da je stvorena bez napora, gotovo "u jednom dahu". To je jedan od najboljih radova iz autorove zrele animalističke faze. Uz originalnu skulpturu izložena je i njezina kopija u akristalu, koja je dostupna dodiru posjetitelja. (D.Š.)

7.19 KONJ

Ivan Ferlan / Zagreb, druga polovica 20. st. / patinirana terakota / 31 x 50 x 18 cm / L 363 / dar autora

U ovom prikazu konja ima više simboličnog nego doslovnog preslika iz prirode. Tijelo mu je neproporcionalno izduženo, noge kratke u ponešto neprirodnom položaju, detalji su samo naznačeni, ali ukupni dojam životinje pokazuje jednostavnost, ljepotu, snagu i ekspresivnost nalik onima koje možemo naći u raznim primjerima kroz povijest primitivne umjetnosti. (D.Š.)

literatura:

Bek, V. (1895). Prvi rujan 1895. *Prijatelj slijepih i gluhošnjemih, 9 i 10*, 132-133.

Bek, V. (1892). Obuka u pisanju - praktična uputa. *Slijepčev prijatelj, 3*, 87-90.

Bek, V. (1892). Prilog k osnutku zavoda za slijepce. *Slijepčev prijatelj, 3*, 68-71.

Bek, V. (1892). Slijepački odjel na Jubilarnoj izložbi u Zagrebu 1891., *Slijepčev prijatelj, 1*, 4-18.

Bek, V. (1890). Iskaz darovatelja i podupiratelja. *Slijepčev prijatelj, 1*, 23-24.

Bek, V. (1889). *Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe*. Zagreb.

Bek, V. (1889). Kako se uče slijepa djeca čitati i pisati. *Napredak 4*

Bek, V. (1889). *Početnica*. Bukevje.

Bosnar Salihagić, Ž. (2003). Povijesni pregled školovanja slijepih osoba u Hrvatskoj u 20. stoljeću. *Anali za povijest odgoja, 2*, 125-139.

Bosnar Salihagić, Ž. (2002). Vjekoslav Karas: „Djed i unuk“. *Peristil*. Zbornik radova za povijest umjetnosti, XLV, 183-190.

Cote, L., Samson, D. (1995). *Guide to strategic planing of human resources in the museum sector*. La ville de Québec: Societe des musees Quebecois.

Cuvaj, A. (1910-1913). *Grada za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas* (III-XI knj.). Zagreb: Kr. Hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlada, odjela za bogoštovlje i nastavu.

Glaser, J., Zenetou R., Artemis, A. (2000). *Museums. A place to work*. London, New York: Routledge.

Groff, G., Gardner, L. (1989). *What Museum Guides Need to Know: Access for Blind and Visually Impaired Visitors*. New York : America Foundation for the Blind.

Henri, P. (1952). *Život i djelo Louisa Braillea*. Zagreb: Tiflološki muzej.

Hrvatski biografski leksikon, svezak 1. (str. 601-602). Zagreb, 1983.

Izveštaj o radu društva Sv. Vida za podupiranje slijepaca. Zagreb: Društvo Svetog Vida. 1905.

Izveštaj o radu za godinu 1953-54. Zagreb: Tiflološki muzej Saveza slijepih Jugoslavije. 1995.

Izveštaj o radu. Zagreb: Tiflološki muzej Saveza slijepih Jugoslavije. 1956.

Johnsdotter, M. (1994). Dokumentiranje života suvremenog doma. *Informatica museologica 1/4*, 66 Σ 69.

Lord, G. D. Lord, B. (1991). *The manual of museum planning*. London: HSMO.

Maslić, F. (1951). *Louis Braille i razvoj pisma za slepe*. Beograd: Udruženje slepih Jugoslavije.

Maroević, I. (1986). Novija muzejska arhitektura u Hrvatskoj. *Čovjek i prostor*. Mjesečnik Saveza arhitekata Hrvatske, 396, 6 Σ 9.

Maroević, I. (1993). *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije.

Maroević, I. (2002). Elementi za projektni program izgradnje muzeja. *Informatica museologica, 33* (3-4), 67 Σ 73.

Mell, A. (1910). *Der Blindenunterricht*. Wien: A.Pichlers Witwe & Sohn.

Mell, A. (1900). *Encyklopädisches Handbuch des Blindenwesens*. Wien: A. Pichlers Witwe & Sohn.

Mršić, V. (1995). *Orijentacija i mobilitet u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet.

Mršić, V. (1996). *105 godina Tiflološkog muzeja*. Zagreb: Tiflološki muzej.

Museums without barriers, A new deal for disabled people. (Eds.) Andrew Wheatcroft. London, New York: A Fondation de France/ICOM, Routledge. 1991.

Novi postavi, tema broja. *Informatica museologica, 25*(1-4). (1994).

Pravilnik o unutrašnjem ustrojstvu i načinu rada Tiflološkog muzeja. Zagreb: Tiflološki muzej. 2002.

Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (N.N.151/05).

Zagreb: Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva. 2006.

Prijatelj slijepih i gluhošnjemih. (Ur.) V. Bek, (1893-1897).

Resource Disability Portfolio Guide. Vol. 1 Σ 9. London: The Council for Museums, Archives and Libraries. 2001.

Slijepčev prijatelj, list za roditelje, učitelje i sve prijatelje slijepaca. (Ur.) V. Bek, godina III, (1892).

Stančić, V. (1991). *Oštećenja vida - biopsihosocijalni aspekti*. Zagreb: Školska knjiga.

Statut Tiflološkog muzeja. Zagreb: Tiflološki muzej, 1999.

Stručni skup o računalima za slijepce. Zagreb: Hrvatski savez slijepih, 2005.

Sušić, Ž. (2001). Potrebe i mogućnosti komuniciranja sa slijepim i slabovidnim osobama u muzeju. *Informatica museologica 32* (3-4), 68 Σ 72.

Sverlov, V. S. (1973). *Prostorno orjentisanje slepih*. Zemun: Zavod za slepu decu i omladinu u Zemunu.

Šola, T. (2001). *Marketing u muzejima*. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo.

Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji*. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM.

Tonković, F. (2003). *I sami slijepi za slijepce*. Zagreb: Hrvatski savez slijepih.

Tonković, F. (1960). *Vinko Bek i njegov utjecaj na odgoj i obrazovanje slijepih u Jugoslaviji*. Zagreb: Tiflološki muzej.

Vijeće Evrope: Utjecaj novih tehnologija na kvalitetu života osoba s invaliditetom. (Ur.) Dr. sc. A. Dulčić. Zagreb: DZZOMM 2003.

Virkes, D. (2004). *Multimedijske komunikacije namijenjene slijepim osobama*. Zagreb: Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu.

Vrkljan-Križić, N. (2004). Suvremene funkcije i poslanja muzeja. U M. Pelc (Ur.), *Zbornik radova 1. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti* (str. 353-358). Zagreb: Institut za povijest umjetnosti.

Vouk, M. *Tamna soba u sklopu Stalnog postava Tiflološkog muzeja*. Interni materijal. Zagreb: Tiflološki muzej 2005.

Vujić, Ž. (1996). Izlučiti ili ne izlučiti predmete iz zbirke. *Informatika museologica, 1/2*, 5 Σ 10.

Vujić, Ž. Radni materijal Adaptacija postojeće zgrade za potrebe muzeja, a u sklopu kolegija Muzejska institucija na dodiplomskom studiju Muzeologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, šk. g. 2001/2002.

Vujić, Ž. (2004). Odnos muzeologije prema povijesti umjetnosti. U M. Pelc (Ur.), *Zbornik radova 1. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti* (str. 349-352). Zagreb: Institut za povijest umjetnosti.

Welsh, R., Blasch, B. (1980). *Foundations of Orientation and Mobility*. New York: American Foundation for the Blind.

Zakon od 14. listopada 1874. ob ustroju pučkih škola i preparandija za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. Zagreb, 1874.

Zovko, Gojko. (1994). *Peripatologija 1*. Zagreb: Školske novine.

Zovko, Gojko. (1998). *Peripatologija 2*. Zagreb: Školske novine.

literatura na mreži:

Accessibility for the Disabled, A Design Manual for a Barrier Free Environment. (Eds.) Orestes Plasencia SOLIDERE / ESCWA, 2003. URL: <http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/>

[math-www.uni-paderborn.de/~bender/grundari\(12.1.07.\)](http://math-www.uni-paderborn.de/~bender/grundari(12.1.07.))

National Library for Blind (UK), <http://www.nlbuk.org/>

Povijesno pedagoški presjek obrazovanja slijepih osoba u Hrvatskoj <http://www.savez-slijepih.hr/hr/strucniradovi/seminarski/presjek...> (15.11. 06.)

Smithsonian Guidelines For Accessible Exhibition Design, <http://www.si.edu/opa/accessibility/>, (9. 10. 2005.)

http://www.abilitynet.co.uk/content/alt_tech/voice/voice_recognition.htm

<http://www.blindenanstalt-nuernberg.de/blindenbuecherei/festsch...>(15. 1. 07.)

<http://www.dialogimdunkeln.at/> (15. 2. 2007.)

<http://www.dolphinuk.co.uk/products/hal.htm>

<http://www.dragonsys.com>

<http://www.freedomscientific.com>

http://www.kahlisch.de/phd/ahn_a.htm (10. 12. 06.)

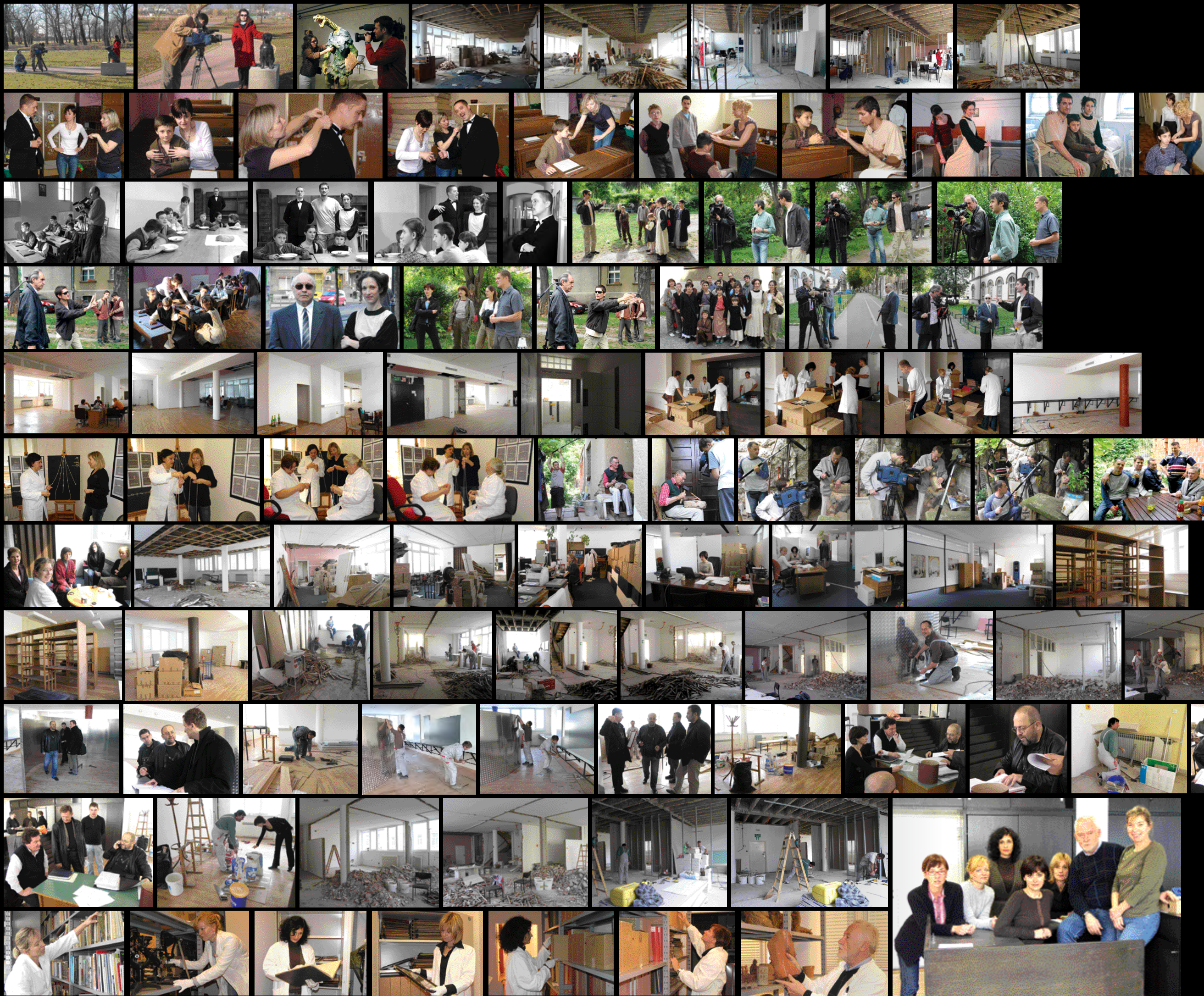
<http://www.savez-slijepih.hr>

<http://www.unc.edu/cit/guides/irg-20.html>

<http://web.zpr.fer.hr/ergonomija/2003/macura/seminar.Pdf.pdf> (2.10.07.)

<http://www.4access.com>

**kako smo
stvarali
postav...**

stalni postav muzeja / museum permanent exhibition

Voditeljica projekta stalnog postava / Manager of the permanent exhibition project: Željka Bosnar Salihagić **Autorica muzeološke koncepcije i koncepcije stalnog postava / Author of the museological conception and the permanent exhibition conception:** Željka Sušić **Autori scenarija stalnog postava / Authors of the permanent exhibition scenario:** Željka Bosnar Salihagić, Nevenka Čosić, Nina Sivec, Davor Šiftar, Lucija Šoda i Morana Vouk **Autor oblikovanja interijera i postava / Author of the interior design and exhibition design:** Željko Kovačić **Konzervatorsko-restauratorski radovi / Conservation works:** Hrvatski restauratorski zavod, Zoran Kirchhoffer, Miroslav Sabolić **Tlocrti i fotografija u reljefu / Layout and photography in relief:** Udruženje za unapređivanje obrazovanja slijepih i slabovidnih osoba **Legende na brajici i crteži u reljefu / Key in Braille and drawings in relief:** REM d.o.o. **Korektura tekstova na brajici / Braille texts proofreading:** Hrvatska knjižnica za slijepe **Ilustracija stripa / Cartoon:** Davor Pavelić **Lektura i korektura tekstova u postavu / Croatia language advisor for the exhibition texts:** Miroslav Mićanović **Prijevod na engleski / English translation:** Centar stranih jezika West end

Igrani film Jedan dan u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece / Film: One day at the National Institute for Education of Blind Children

Produkcija / Production: Kreativni sindikat, Tiflološki muzej **Redatelj / Director:** Emil Mišković

Dokumentarni filmovi / Documentaries

**Slijepi kipar Remzija Đumišić / Blind sculptor Remzija Đumišić,
Gluho-slijepa kiparica Sanja Fališevac / Deaf-blind sculptress Sanja Fališevac,
Ivan Ferlan samouki slijepi kipar / Blind self-taught sculptor Ivan Ferlan i/and
Kako pisati brajicom / How to write in Braille**

Produkcija / Production: Tiflološki muzej **Redatelj / Director:** Miran Krčadinac **Proizvodnja / Made by:** Digimark d.o.o.

uređenje i adaptacija muzeja /museum adaptation and refurbishing

Investitor / Investor: Tiflološki muzej **Voditeljica projekta uređenja i adaptacije muzeja / Manager of the project of adapting and refurbishing the Museum:** Željka Bosnar Salihagić **Projekt uređenja i adaptacije muzeja / Project of adapting and refurbishing the Museum:** Željko Kovačić **Izvođač radova / Contractor:** Centar-Krovorad d.o.o. **Nadzor i konzalting / Control and consulting:** DIV inženjering d.o.o.

www.tifloloskimuzej.hr, Draškovićeva 80/II, Zagreb, Hrvatska

ISBN 978-953-7287-02-3